

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Mgr. Václav Cidlina

Odpovědnost za škodu – náhrada škody

Liability for damages - Indemnity

Rigorózní práce

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 8. 6. 2015

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval Mgr. Petře Schinnenburgové, jako své zaměstnavatelce a mentorce. Dále děkuji doc. JUDr. Michaele Hendrychové, CSc. za poskytnutí cenných rad.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Podpis

Abstrakt

Rigorózní práce Odpovědnost za škodu – náhrada škody se zabývá především popisem předpokladů pro vznik povinnosti k náhradě škody, a to při srovnání úprav občanského práva za současného občanského zákoníku zák. č. 40/1964 Sb. a za nového občanského zákoníku zák. č. 89/2012 Sb. Autor k tomu popisuje i úpravu povinnosti k náhradě škody podle německého občanského zákoníku, a to zejména z toho důvodu, že nový občanský zákoník našel inspiraci pro svou úpravu obecných ustanovení povinnosti k náhradě škody v tom německém.

Abstract

The rigorous thesis Liability for damages - Indemnity mainly describes requisite assumptions that constitute an obligation to provide indemnity. The thesis compares the existing legislation of Act No. 40/1964 Coll., the Civil Code and Act No. 89/2012 Coll., the prospective new Civil Code. The author further describes the law relating to the obligation to provide indemnity under the German Civil Code, emphasizing particularly the fact that general provisions of the new Civil Code dealing with the obligation to provide indemnity have been inspired by the German Civil Code.

Obsah

I. Úvod	9
II. Od občanskoprávní odpovědnosti k povinnosti k náhradě škody	12
III. Závazkové právní vztahy vedoucí k náhradě škody.....	16
IV. Přehled jednotlivých úprav.....	19
V. Prevence v občanském právu	21
V.I Předcházení hrozícím škodám podle občanského zákoníku.....	21
V.II Předcházení hrozícím škodám podle nového občanského zákoníku.....	27
V.III Předcházení hrozícím škodám podle německého občanského zákoníku	31
VI. Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku	33
VI.I Protiprávní úkon anebo zákonem kvalifikovaná událost vyvolávající škodu (škodní událost).....	42
VI.I.I Protiprávní úkon	42
VI.I.II Škodní událost.....	51
VI.II Škoda	52
VI.III Příčinná souvislost.....	59
VI.IV Zavinění	65
VI.IV.I Subjekty odpovědnosti za škodu.....	70
VI.V Společná odpovědnost více škůdců a spoluodpovědnost poškozeného na způsobené škodě.....	75
VI.V.I Společná odpovědnost více škůdců (mnohost – pluralita škůdců)	75
VI.V.II Zavinění poškozeného	76
VI.VI Rozsah a způsob náhrady škody	78
VI.VI.I Rozsah náhrady škody	82
VI.VI.II Způsob náhrady škody	86
VI.VII Promlčení práva z odpovědnosti za škodu	87

VI.VIII Uplatnění práva z odpovědnosti za škodu	88
VII.Povinnost k náhradě škody podle německého občanského zákoníku.....	90
VII.I Povinnost k náhradě škody podle § 823 odst. 1 BGB	93
VII.I.I Skutková podstata (<i>Tatbestand</i>).....	93
VII.I.II Protiprávnost (<i>Rechtswidrigkeit</i>)	98
VII.I.III Zavinění (<i>Verschulden</i>).....	99
VII.I.IV Škoda (<i>Schaden</i>)	101
VII.I.V Příčinná souvislost naplňující odpovědnost (<i>Haftungsausfüllende Kausalität</i>)	102
VII.I.VI Právní následek (<i>Rechtsfolge</i>).....	103
VII.II Povinnost k náhradě škody podle § 823 odst. 2 BGB	104
VII.II.I Skutková podstata (<i>Tatbestand</i>).....	105
VII.II.II Protiprávnost (<i>Rechtswidrigkeit</i>)	106
VII.II.III Škoda (<i>Schaden</i>)	106
VII.II.IV Příčinná souvislost naplňující odpovědnost (<i>Haftungsausfüllende Kausalität</i>)	107
VII.II.V Právní následek (<i>Rechtsfolge</i>).....	107
VII.III Závazková povinnost k náhradě škody podle BGB	108
VII.III.I Závazkový vztah (<i>Schuldverhältnis</i>)	108
VII.III.II Porušení povinnosti (<i>Pflichtverletzung</i>)	110
VII.III.III Zavinění (<i>Vertretenmüssen</i>)	111
VII.III.IV Škoda (<i>Schaden</i>)	112
VII.IV Odpovědnost za ohrožení (<i>Gefährdungshaftung</i>)	113
VII.V Odpovědnost za pomocníky a jejich vlastní odpovědnost podle BGB	115
VII.V.I Odpovědnost za třetí osoby podle § 278 BGB	115
VII.V.II Odpovědnost za pomocníky podle § 831 BGB	116

VII.V.III	Srovnání odpovědností za třetí osoby podle § 278 a § 831 BGB....	117
VII.V.IV	Vlastní odpovědnost pomocníků	118
VIII.	Povinnost nahradit škodu podle nového občanského zákoníku	120
VIII.I	Povinnost k náhradě škody podle § 2910 věta první NOZ.....	122
VIII.I.I	Skutková podstata	123
VIII.I.II	Protiprávnost	124
VIII.I.III	Zavinění	124
VIII.I.IV	Škoda	125
VIII.I.V	Příčinná souvislost naplňující povinnost k náhradě škody	127
VIII.I.VI	Právní následek.....	129
VIII.II	Povinnost k náhradě škody podle § 2910 věta druhá NOZ	134
VIII.III	Povinnost k náhradě škody podle § 2913 NOZ.....	135
VIII.III.I	Závazkový vztah.....	137
VIII.III.II	Porušení povinnosti	137
VIII.III.III	Škoda	138
VIII.III.IV	Příčinná souvislost.....	138
VIII.IV	Povinnost k náhradě škody bez zavinění podle NOZ.....	139
VIII.V	Náhrada škody za pomocníky a jejich vlastní povinnost k náhradě škody podle NOZ.....	140
IX.	Závěr	142
X.	Prameny a použítá literatura.....	150
X.I	Prameny	150
X.II	Použitá literatura.....	153

Seznam použitých zkratk

BGB -	Bürgerliches Gesetzbuch (Německý občanský zákoník)
BGH -	Bundesgerichtshof (Spolkový nejvyšší soud - SNS)
BGHZ -	Bundesgerichtshof in Zivilsachen (SNS v civilních věcech)
BolZSUV -	Vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění pozdějších předpisů
c.i.c. -	<i>culpa in contrahendo</i> (předsmluvní odpovědnost)
ČR -	Česká republika
DCFR -	Draft Common Frame of Reference (Návrh společného referenčního rámce)
EU -	Evropská unie
GG -	Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 (Základní zákon)
n., a násl. -	a následující (ustanovení)
NOZ, NObčZ, o. z. -	Nový občanský zákoník zák. č. 89/2012 Sb.
NS -	Nejvyšší soud
ObchZ -	Obchodní zákoník zák. č. 513/1991 Sb.
OSŘ -	Občanský soudní řád zák. č. 99/1963
OZ, ObčZ -	Občanský zákoník zák. č. 40/1964 Sb.
PETL -	Principles of European Tort Law (Principy evropského deliktního práva)
ProdHaftG -	Produkthaftungsgesetz (Zákon o odpovědnosti za vady výrobku)
sp. zn. -	spisová značka
SRN -	Spolková republika Německo
StGB -	Strafgesetzbuch (Trestní zákoník)
StPO -	Strafprozessordnung (Trestní procesní řád)
UWG -	Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (zákon proti nekalé soutěži)
ZoR -	Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.
ZP, ZPr -	Zákoník práce zák. č. 262/2006 Sb.
ZSU -	ztížení společenského uplatnění

I. Úvod

Náhrada škody je tématem, které zajímá valnou většinu lidí. Je to téma každodenního života, diskuze nad způsobenou škodou a nad nároky z ní vyplývajícími se koná jak uvnitř právnické veřejnosti, tak té neprávnické. Je to živý a vyvíjející se institut, který pomáhá formovat jak právní teorie, tak praxe.

Tato rigorózní práce je psána v okamžiku, kdy v českém soukromém právu existují tři různé systémy obecné úpravy škody. Náhrada škody je upravena v občanském zákoníku zák. č. 40/1964 Sb., v obchodním zákoníku zák. č. 513/1991 Sb. a v zákoníku práce zák. č. 262/2006 Sb.

Rigorózní práce Odpovědnost za škodu – náhrada škody je však psána též v okamžiku, kdy vedle občanského zákoníku existuje již nový občanský zákoník, a to zák. č. 89/2012 Sb., který je již také platný, účinný však až ode dne 1. 1. 2014, přičemž k tomuto datu zruší tento nový občanský zákoník dosavadní občanský zákoník, stejně jako obchodní zákoník.

Tento nový občanský zákoník představuje rekodifikaci soukromého práva v České republice. Pro jeho přípravu byl východiskem věcný záměr, který vláda schválila 18. dubna 2001 a který obsahuje základní směrnice pro vypracování nového kodexu.¹ „Podle vládního usnesení má být základním inspiračním zdrojem pro vypracování nového zákoníku vládní návrh československého občanského zákoníku z r. 1937, který nebyl přijat pro následné válečné události, s tím, že má být při rekodifikaci přihlíženo k relevantním zahraničním vzorům a k vývoji tamějšího novějšího zákonodárství na národní i nadnárodní úrovni.“²

Název této práce tedy není samoúčelný, nýbrž vystihuje proces, kterého budeme od příštího roku svědky. Zatímco obchodní zákoník volí název rozebíraného institutu „náhrada škody“, je tento institut v občanském zákoníku upraven pod pojmem „odpovědnost za škodu“. Zákoník práce pracuje s oběma pojmy.

¹ Eliáš, K.: Náhrada škody v připravovaném návrhu českého občanského zákoníku. Praha: UK v Praze, PF, Vodnář, 2005, str. 67 – zde i odkazuje na tento věcný záměr, který je publikován např. in Eliáš, K. – Zuklínová, M., Principy a východiska nového kodexu soukromého práva, Linde: Praha, 2001, s. 91 a násl.

² Eliáš, K.: Náhrada škody v připravovaném návrhu českého občanského zákoníku. Praha: UK v Praze, PF, Vodnář, 2005, str. 67.

Nový občanský zákoník tak kromě toho, že nahrazuje a sjednocuje úpravu náhrady škody dříve upravenou občanským a obchodním zákoníkem, tak opouští označení „odpovědnost za škodu“ a volí označení „náhrada újmy (škody)“.

Práva a povinnosti zaměstnavatele a zaměstnance týkající se náhrady škody podle zákoníku práce budou i nadále komplexně upraveny zvláště tímto zákonem, přičemž v této práci se autor náhradou škody upravenou podle zákoníku práce zabírat nebude.

Vedle dosavadních tří systémů existují ještě další zákony upravující náhradu škody, jako jsou např. zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci č. 82/1998 Sb. či zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů č. 167/2008 Sb. Ani těmito zákony se autor v této práci zabývat nebude, považuje ale za nutné zmínit, že některé z těchto zvláštních úprav zůstanou i za účinnosti nového občanského zákoníku nadále zachovány a je tedy vždy třeba nahlížet na právní úpravu jako na celek a sledovat veškerou zákonnou úpravu včetně legislativních změn. Nemluvě o tom, že nahlížet na právní úpravu jako na celek neznamena sledovat pouze českou právní úpravu, nýbrž je zapotřebí u každého případu právní pomoci postupovat v souladu s mezinárodními smlouvami, evropským právem, mezinárodním právem soukromým a jednotlivými národními úpravami.

Cílem této práce je tedy především srovnat úpravu povinnosti k náhradě škody ve stávajícím občanském zákoníku a v novém občanském zákoníku. Podle přechodného ustanovení § 3079 odst. 1 NOZ právo na náhradu škody vzniklé porušením povinnosti stanovené právními předpisy, k němuž došlo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se posuzuje podle dosavadních předpisů. Podle § 3079 odst. 2 NOZ nerozhodli soud ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona o náhradě škody vzniklé porušením povinnosti stanovené právními předpisy, k němuž došlo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, může na návrh poškozeného člověka, jsou-li pro to mimořádné důvody hodné zvláštního zřetele (§ 2 odst. 3), přiznat poškozenému i náhradu nemajetkové újmy podle tohoto zákona.

Nároky z náhrady škody tak budou ještě několik let řešeny podle současné i budoucí úpravy a autor této práce tak doufá, že jeho srovnání přinese přehledný rozbor, jak s oběma koncepty tohoto institutu zacházet.

„Při zpracování nového občanského zákoníku bylo přihlíženo k úpravě rakouské, německé, švýcarské, lichtenštejnské, polské, italské, nizozemské, francouzské, španělské, ruské a quebecké, a stejně tak i k návrhům zpracovávaným na úrovni EU.“³

Autor této práce, jakožto advokátní koncipient působící v česko-německé advokátní kanceláři, si vybral ke srovnání německou úpravu náhrady škody. Tato komparace bude pro mnohá ustanovení nového občanského zákoníku klíčovou pomůckou, neboť některé paragrafy české právní úpravy náhrady škody vykazují již na první pohled s těmi německými velkou podobnost.⁴ Za situace, kdy k těmto paragrafům chybí moderní judikatura, komentář a doktrína a k výkladům zákona tak slouží prozatímne především aktualizovaná důvodová zpráva, tak může být výklad německé právní úpravy právě tím rozhodujícím a optimálním řešením.

³ Eliáš, K...: Náhrada škody v připravovaném návrhu českého občanského zákoníku. Praha: UK v Praze, PF, Vodnář, 2005, str. 69.

⁴ srov. např. § 2910 NOZ s § 823 BGB

II. Od občanskoprávní odpovědnosti k povinnosti k náhradě škody

Jak bylo již výše řečeno, pro občanský zákoník je v oblasti náhrady škody ústředním pojmem „odpovědnost za škodu“. „Občanskoprávní odpovědností se podle převažujícího názoru rozumí následný (sekundární) nepříznivý právní následek, který vznikl porušením původní (primární) právní povinnosti, neboli protiprávním úkonem a jenž je předvídan v sankční složce příslušné normy občanského práva.“⁵

„Nepříznivý právní následek tak může spočívat

- 1) v nově vzniklé povinnosti, kterou předtím povinný neměl,
- 2) k původní právní povinnosti se přidá nově vzniklá právní povinnost, kterou povinný před porušením původní právní povinnosti neměl,
- 3) či se původní právní povinnost přemění v důsledku jejího porušení ze zákona na novou právní povinnost.

V souladu s tímto pořadím tak známe odpovědnost za škodu, odpovědnost za prodlení a odpovědnost za vady.⁶ Nás tedy v této práci zajímá odpovědnost za škodu.

Povinnost nahradit škodu může i vyvstat s určitou zákonem kvalifikovanou událostí, aniž by byla porušena primární právní povinnost. Podle jedné teorie tak v případě absence protiprávního úkonu nelze hovořit *stricto sensu* o odpovědnosti, nýbrž o povinnosti nahradit škodu. Podle druhé teorie představuje právní důvod vzniku občanskoprávní odpovědnosti existence samotné škodné události, která je zákonem pro jednotlivé případy konkrétně kvalifikována (např. škodní událost vyvolána zvláštní povahou provozu dopravních prostředků aj.). Právě první z výše uvedených teorií nachází své uplatnění v novém občanském zákoníku.

„Občanskoprávní odpovědnost je spjata s pojmem zavinění. Zaviněním se obecně rozumí psychický (vnitřní-duševní) vztah škůdce k protiprávnímu úkonu a k újmě jako výsledku tohoto protiprávního úkonu.“⁷ Odlišujeme přitom dva základní druhy zavinění, tj. úmysl (*dolus*) a nedbalost (*culpa*). Úmysl se pak dělí na úmysl přímý (*dolus directus*) a nepřímý eventuální (*dolus indirectus, eventualis*). Nedbalost se dělí na nevědomost vědomou (*culpa luxuria*) a nevědomost nevědomou (*culpa negligentia*),

⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 55.

⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 57.

⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 58.

přičemž v občanském zákoníku je v ustanovení § 447 odst. 2 OZ a § 448 odst. 2 OZ užit i pojem hrubá nedbalost (*culpa lata*).

„Z hlediska vzájemného vztahu občanskoprávní odpovědnosti a zavinění se rozlišuje:

- a) občanskoprávní odpovědnost za zavinění (občanskoprávní odpovědnost subjektivní), která ke svému vzniku vyžaduje vedle existence protiprávního úkonu, újmy a příčinné souvislosti i zavinění (§ 420 OZ). Jinak řečeno, protiprávní úkon jako právní důvod odpovědnosti musí být v těchto případech zaviněný (ať úmyslně, či z nedbalosti). V těchto případech subjektivní odpovědnosti se subjekt, který se dopustil protiprávního úkonu, může odpovědnosti zprostit vyviněním – exkulpací (§ 420 odst. 3 OZ);
- b) občanskoprávní odpovědnost bez zřetele k zavinění – občanskoprávní odpovědnost objektivní neboli též odpovědnost za riziko, popř. odpovědnost za výsledek. V posléze uvedených případech se zavinění ke vzniku občanskoprávní odpovědnosti nevyžaduje, resp. odpovědnost vzniká bez zřetele k zavinění (např. § 420a OZ). I u objektivní občanskoprávní odpovědnosti může subjekt svou odpovědnost odvrátit tím, že prokáže existenci zvlášť stanovených osvobozujících (liberačních – exoneračních) důvodů (občanskoprávní objektivní odpovědnost prostá). Jestliže však zákon neumožňuje odpovědnost odvrátit prokázáním zvlášť stanovených liberačních důvodů, jde o občanskoprávní odpovědnost absolutní (např. § 421a OZ).⁸

„V občanském právu, konkrétně v oblasti náhrady škody, vedle sebe existuje kombinace případů jak odpovědnosti za zavinění, tak odpovědnosti objektivní (ať již prosté, či absolutní).“⁹

V pracovním právu můžeme najít také dva typy odpovědnosti (§ 250 n. ZP, § 265 n. ZP).

Jinak je to v obchodním právu, které zná pouze objektivní odpovědnost, a sice objektivní odpovědnost prostou (§ 373 n.; srov. i § 521, 533, ObchZ).

⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 58.

⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 59.

Občanskoprávní odpovědnost za škodu lze dále třídit na smluvní (kontraktní – *ex contractu*), která vzniká porušením původního smluvního závazku, a na mimosmluvní (delikt ní – *ex delicto*), která vzniká porušením zákonné povinnosti. Toto třídění nenacházelo v současné právní úpravě praktický výstup. Nová úprava toto již rozlišuje, když se tento rozdíl promítá mimo jiné v subjektivním předpokladu náhrady škody.

„Z výše uvedeného je patrné, že odpovědnost je tak pojata jako sankční povinnost.“¹⁰

Nový občanský zákoník od této koncepce opouští. Tuto myšlenkovou přeměnu popisuje Karel Eliáš ve svém článku Náhrada škody v připravovaném návrhu českého občanského zákoníku:

„Při pracích na návrhu občanského zákoníku se původně vyšlo z této koncepce. V jejich průběhu se však naráželo na určité obtíže. Stručně je lze charakterizovat takto:

Předně, samo dnešní české platné právo nepoužívá vždy pojem odpovědnosti ve výše uvedeném smyslu. Např. § 633 OZ počítá s tím, že zhotovitel provede dílo na vlastní odpovědnost, čímž je míněno zcela jiného než sankční povinnost. Podobně § 840 OZ mluví o odpovědnosti za závazky a míní tím povinnost splnit, co bylo dříve obligováno. Stejně tak např. obchodní zákoník pojal v § 2 podnikání jako činnost, kterou podnikatel provádí na vlastní odpovědnost, a ani tu se nejedná o sankční povinnost. Na druhé straně občanský zákoník mluví o odpovědnosti za škodu i tam, kde povinnost k náhradě škody nevzniká z porušení povinnosti, ale z jiného důvodu, jako jsou např. zvláštní povaha dopravy (§ 427 OZ) nebo provozu zvláště nebezpečného (§432 OZ), případně náhoda apod.

Otevírá se tedy stará otázka: za co je osoba odpovědná? Za plnění právní povinnosti, anebo za její porušení? Po zohlednění zahraničních podnětů a s vědomím, že různé evropské zákoníky přistupují k této otázce rozličně, se většina členů pracovní komise při ministerstvu spravedlnosti přiklonila k stanovisku formulovaného v naší literatuře už dávno¹¹, jež přes dobu svého vzniku odpovídá „pojetí evropského

¹⁰ Knappová, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu. Academia: Praha, 1968 – citováno v Eliáš, K.: Náhrada škody v připravovaném návrhu českého občanského zákoníku. Praha: UK v Praze, PF, Vodnář, 2005, str. 70.

¹¹ Knapp, V.: Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu, Stát a právo, I, NČSAV: Praha, 1956, s. 66 an. 20 – citováno v Eliáš, K.: Náhrada škody v připravovaném návrhu českého občanského zákoníku. Praha: UK v Praze, PF, Vodnář, 2005, str. 71.

duchovního modelu křesťanské morálky¹², jakož i koncepci aktivní odpovědnosti, podle níž osoba, která má povinnost, „odpovídá jak za její splnění, tak za její nesplnění. Za její splnění odpovídá v tom smyslu, že od vzniku povinnosti mu právo hrozí sankcí pro případ, že by ji nesplnil, a za její nesplnění odpovídá v tom smyslu, že při nesplnění ho sankce postihne v důsledku jeho odpovědnosti.“¹³

Praktický výstup pro práce na osnově nového občanského zákoníku je ten, že se pojetí soukromoprávní odpovědnosti jako sekundárního vztahu nastupujícího při porušení primární odpovědnosti opouští – tudíž se opouští i v úpravě náhrady škody, kde osnova volí jako ústřední pojem „náhrada škody“ a navrhuje normovat, kdy vzniká povinnost k náhradě škody, zatímco otázku odpovědnosti ponechává stranou.“¹⁴

Tedy zatímco se v občanském zákoníku hovoří o „odpovědnosti za škodu“ (např. § 420 odst. 1, § 420a odst. 1, § 432), tak v novém občanském zákoníku je používán pojem „povinnost k náhradě škody“ (např. § 2909, § 2910, 2913).

V německém občanském zákoníku jsou používány oba pojmy. Zatímco např. centrální norma § 823 odst. 1 BGB hovoří o povinnosti k náhradě škody, § 833 BGB hovoří o odpovědnosti chovatele zvířete. V rámci zkoumání naplnění skutkové podstaty norem deliktního práva pak německá právní teorie zachází s oběma pojmy nadále, hovoří například o příčinné souvislosti zakládající odpovědnost.¹⁵

¹² Hurdík, J.: Osoba a její soukromoprávní postavení v měnícím se světě, Masarykova univerzita: Brno, 2004, s. 115 (též 112 a jinde). – citováno v Eliáš, K.: Náhrada škody v připravovaném návrhu českého občanského zákoníku. Praha: UK v Praze, PF, Vodnář, 2005, str. 71.

¹³ Knapp, V.. cit. dílo, s. 75. – citováno v Eliáš, K.: Náhrada škody v připravovaném návrhu českého občanského zákoníku. Praha: UK v Praze, PF, Vodnář, 2005, str. 71.

¹⁴ Eliáš, K.: Náhrada škody v připravovaném návrhu českého občanského zákoníku. Praha: UK v Praze, PF, Vodnář, 2005, str. 70-71.

¹⁵ např. Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 22.

III. Závazkové právní vztahy vedoucí k náhradě škody

S tématem občanskoprávní odpovědnosti a náhrady škody souvisí úzce i teorie závazkových právních vztahů. Podle ustanovení § 489 OZ závazky vznikají z právních úkonů, zejména ze smluv, jakož i ze způsobené škody, z bezdůvodného obohacení nebo z jiných skutečností uvedených v zákoně. Podle ustanovení § 1723 odst. 1 NOZ závazek vzniká ze smlouvy, z protiprávního činu, nebo z jiné právní skutečnosti, která je k tomu podle právního řádu způsobilá.

Závazkové právní vztahy jsou právní vztahy povahy relativní, tj. jde o vztahy mezi dvěma či více konkrétními subjekty, když na jedné straně je věřitel a na té druhé dlužník. Práva a povinnosti vyplývající z takového závazkového právního vztahu platí jen mezi těmito subjekty (*inter partes*), zatímco práva absolutní působí proti všem (*erga omnes*). Při porušení práva absolutního (jakým je např. právo na zdraví) pak mezi konkrétními subjekty vzniká právní vztah relativní, neboť z tohoto porušení vznikají nová práva a povinnosti konkrétních subjektů tohoto právního vztahu.

Za zmínku stojí, že se závazkové právo liší významně i od práva dědického, které upravuje přechod majetku pro případ smrti (*mortis causa*), zatímco závazkové právo reguluje vztahy mezi živými (*inter vivos*).

Závazkové právo je možné rozlišovat podle typů závazků (jejich zavazovacích důvodů), které se dělí na:

- závazky z právních úkonů, zejména ze smluv (*obligationes ex contractu*),
- závazky z porušení právní povinnosti – z protiprávních úkonů (*obligationes ex delicto*),
- závazky z úředních konstitutivních rozhodnutí státních orgánů, zejména soudů,
- závazky z jiných právních důvodů (*obligationes ex variis causarum figuris*), a to zejména z událostí a protiprávních stavů, přičemž závazky ze zbývajících důvodů vzniku závazků lze přiřadit k závazkům
 - ze smluv jako kvazikontrakty – jednatelství bez příkazu, veřejná soutěž, veřejný příslib,
 - z protiprávních úkonů jako kvazidelikty – objektivní odpovědnost za škodu (chybí zavinění).

„Vedle závazků vznikajících na základě právních úkonů, zejména smluv, jsou nejčastějšími případy závazků závazky za způsobení škody.“¹⁶ Jedná se tedy o závazky z porušení právní povinnosti – z protiprávních úkonů, přičemž podle současného občanského zákoníku je rovnítko mezi zaviněnými protiprávními úkony a civilními delikty, přičemž se nebere ohled na to, spočívají-li v porušení smluvní povinnosti nebo v porušení jiné, tj. mimosmluvní – zákonné povinnosti (§420 OZ). K vzniku odpovědnosti je zapotřebí u obého zavinění.

Podle nového občanského zákoníku toto rovnítko zmizí. Civilním deliktem nebudou napříště pouze zaviněné protiprávní úkony, nýbrž i ty nezaviněné. Hlava III NOZ nese název ZÁVAZKY Z DELIKTŮ, přičemž pod tyto delikty spadají protiprávní úkony jak zaviněné, tak i ty nezaviněné (srov. § 2910 a 2913 NOZ). Pojem delikt tedy bude rozštěpen na delikt porušující smluvní poměry a na delikt porušující jiné poměry. Napříště bude důsledně odlišováno mezi porušením smluvní povinnosti, u které se pro vznik škody již nevyžaduje zavinění a porušením mimosmluvní povinnosti, u které se i nadále bude vyžadovat zaviněné porušení takové povinnosti.

V současné právní teorii je rozlišována kategorie kvazideliktů (*obligationes quasi ex delicto*), které se sice podobají civilním deliktům, nicméně se od nich liší především tím, že nevyžadují zavinění, a někdy dokonce ani protiprávní úkon.

Je tedy zajímavá teoreticky-právní otázka, zda má význam tuto kategorii i napříště zachovávat. Český občanský zákoník nezná výslovně pojem kvazideliktu a nový občanský zákoník také ne. Nicméně v civilněprávní teorii je to pojem zavedený a dokonce i důvodová zpráva k NOZ s tímto pojmem opět pracuje. V důvodové zprávě k § 1723 NOZ stojí, že zbývající důvody vzniku závazků jsou rozličné a řadí se pod zbytkový typ (*variae causae*), anebo se přiřazují buď ke smlouvám jako quasikontrakty, anebo k deliktům jako quasidelikty. Přesto ale úprava NOZ v jeho osnově řadí pod delikty i takové protiprávní úkony, které jsou nezaviněné (porušení smluvní povinnosti).

¹⁶ Fiala, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1993, str. 346.

Nový občanský zákoník se tedy již nedrží dosud převažující právní teorie, že delikt je zaviněné protiprávní jednání. Deliktem je napříště jakékoliv porušení smluvní i mimosmluvní povinnosti, které může být jak zaviněné, tak nezaviněné.

Německý občanský zákoník striktně rozlišuje mezi porušením smluvní (závazkové) povinnosti a porušením té mimosmluvní. Deliktní právo je právem protiprávních úkonů. Delikt je tedy protiprávní úkon, který vzniká porušením mimosmluvní (zákonné) povinnosti.

Výše byl zmíněn vznik závazkových právních vztahů i z jiných důvodů, jakými jsou událost a protiprávní stav. „Událost dává vznik závazkovému právnímu vztahu tehdy, jestliže s ní zákon tento právní následek spojuje (zákonem kvalifikovaná událost). V oblasti závazkového práva je událost často spojena s protiprávním stavem vedoucím ke vzniku odpovědnostního vztahu. Praktické je to zejména v těch případech, kde je občanským zákoníkem založena objektivní odpovědnost za škodu. Tak např. havárie dopravního prostředku, zejména motorového vozidla, jako událost vyvolaná zvláštní povahou provozu tohoto dopravního prostředku, která má za následek způsobení škody někomu jinému, vyvolá vznik závazkového právního vztahu tuto škodu nahradit (§427 n. OZ).“¹⁷

„Protiprávní stav jako důvod vzniku závazkového právního vztahu může nastat i jako důsledek povolené činnosti (např. povinnost k náhradě škody při poddolování důlní činností, při porušení telefonního vedení, vodovodního potrubí apod.).“¹⁸

¹⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 69.

¹⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 69.

IV. Přehled jednotlivých úprav

Jak bylo již výše řečeno, relevantní jsou pro tuto práci zejména ustanovení o odpovědnosti za škodu – náhradě škody v občanském zákoníku a obchodním zákoníku, které budou nahrazeny novým občanským zákoníkem.

Vzhledem k rozsahu práce a přehlednosti se autor nebude zabývat podrobně vztahem občanského a obchodního zákoníku, a ani nebude podrobně rozebírat náhradu škody podle obchodního práva. Jelikož však nová úprava tuto dvojkolejnost ruší, přičemž přebírá některé instituty i z úpravy náhrady škody podle obchodního zákoníku (např. porušení smluvní povinnosti), je namístě se základně vypořádat i s úpravou náhrady škody podle obchodního zákoníku.

Pro přehlednost autor představí obsah občanského zákoníku a nového občanského zákoníku, přičemž upozorňuje na to, že vyjmenovává ty zákonná ustanovení, jež jsou relevantní pro tuto rigorózní práci.

Občanský zákoník upravuje odpovědnost za škodu ve své části šesté. V hlavě první je upraveno předcházení hrozícím škodám, v hlavě druhé odpovědnost za škodu. V hlavě druhé oddíl první nalezneme obecnou odpovědnost, v oddílu druhém případy zvláštní odpovědnosti a v oddílu třetím společná ustanovení o náhradě škody. Dále s odpovědností za škodu úzce souvisí základní ustanovení § 3 až 6 a ustanovení na ochranu osobnosti § 13 až 16. Promlčení náhrady škody je upraveno v hlavě osmé, speciálně pro náhradu škody v § 106.

Náhrada škody je v současnosti upravena i v obchodním zákoníku, a to v jeho části třetí, hlava I, díl X, oddíl 3 a v ustanovení § 757. Promlčení náhrady škody je upraveno v díle XI, speciálně pro náhradu škody v oddíle 3 § 398, § 399.¹⁹

Nový občanský zákoník upravuje závazky z deliktů ve své části čtvrté, hlava III. V díle 1 je upravena náhrada majetkové a nemajetkové újmy, přičemž v oddílu 1 jsou základní

¹⁹ OZ

Část šestá Odpovědnost za škodu a bezdůvodné obohacení
Hlava první Předcházení hrozícím škodám.....§415-419
Hlava druhá Odpovědnost za škodu.....§420-450
Oddíl 1 Obecná odpovědnost.....§420 a 420a
Oddíl 2 Případy zvláštní odpovědnosti.....§421-437
Oddíl 3 Společná ustanovení o náhradě škody.....§438-450

ustanovení a v oddíle 2 povinnost nahradit škodu. Oddíl 2 se dále dělí na pododdíl 1 obecná ustanovení a pododdíl 2 zvláštní ustanovení. V Oddílu 3 je upraven způsob a rozsah náhrady, který se dále dělí na pododdíl 1 obecné ustanovení, pododdíl 2 náhrada při újmě na přirozených právech člověka a pododdíl 3 zvláštní ustanovení. Dále s náhradou škody úzce souvisí základní zásady upravené v hlavě I (např. § 5 odst. 1, §14). Nesmí se zapomenout ani na přechodné ustanovení § 3079.²⁰ Promlčení je upraveno v díle 3 § 609 a násl. NOZ, speciálně pro náhradu škody ustanoveními § 620, § 636, § 637.

Tato práce kromě porovnání dosavadní a nové právní úpravy náhrady škody přináší i porovnání s úpravou německou. Pro tuto práci bude relevantní zejména úprava náhrady škody podle německého občanského zákoníku.

Klíčová ustanovení pro výklad o náhradě škody pro potřeby této práce jsou tedy ustanovení BGB §§ 249, 251, 252, 253, 254, 276, 278, 280, 281, 282, 283 v knize 2, oddíl 1, titul 1, dále §§ 421, 426 a paragrafy 823 – 853 v knize 2, oddíl 8, titul 27.

Promlčení je upraveno v knize 1, oddíl 5 a speciální ustanovení pro promlčení náhrady škody v § 199 odst. 2 a 3.²¹

²⁰ NOZ

Část čtvrtá Relativní majetková práva

Hlava III Závazky z deliktů.....	§2894-2990
Díl 1 Náhrada majetkové a nemajetkové újmy.....	§2894-2971
Oddíl 1 Základní ustanovení.....	§2894-2908
Oddíl 2 Povinnost nahradit škodu.....	§2909-2950
Pododdíl 1 Obecná ustanovení.....	§2909-2919
Pododdíl 2 Zvláštní ustanovení.....	§2920-2950
Oddíl 3 Způsob a rozsah náhrady.....	§2951-2971
Pododdíl 1 Obecná ustanovení.....	§2951-2955
Pododdíl 2 Náhrada při újmě na přír. právech člověka...§2956-2968	
Pododdíl 3 Zvláštní ustanovení.....	§2969-2971

²¹ BGB

Kniha 2 Právo závazkových vztahů

Oddíl 1 Obsah závazkových vztahů.....	§241-304
Titul 1 Povinnost k plnění.....	§241-292
Oddíl 8 Jednotlivé závazkové vztahy.....	§433-853
Titul 27 Nedovolená jednání.....	§823-853

V. Prevence v občanském právu

V.I Předcházení hrozícím škodám podle občanského zákoníku

Každé ohrožení, či porušení právních povinností v občanskoprávních vztazích bývá obvykle spojeno s nepříznivými majetkovými i nemajetkovými újmami. Z tohoto důvodu „občanský zákoník upravuje obdobně jako předpisy v jiných právních oborech vedle odpovědnosti za škodu, jejímž účelem je nahradit újmu již vzniklou, též prevenci, která má za cíl předcházet ohrožení či porušení právních povinností, jež by mohlo vést ke vzniku škody (srov. např. § 248, § 249 ZP, § 377, 384 ObchZ). Ve vztahu k občanskému zákoníku je úprava v obchodním zákoníku úpravou speciální.“²²

„Zásada obecné prevence úzce souvisí s dalšími zásadami občanského práva ovládajícími civilní odpovědnost, jako je zejména zásada právní jistoty, zásada nikomu neškodit (*neminem laedere*), zásada na úkor jiného se bezdůvodně neobohacovat a do určité míry i zásada ochrany dobré víry. Zásada na předcházení škodám také navazuje na požadavek chování v souladu s dobrými mravy. S ohledem na právněpolitická východiska zdůrazňuje občanský zákoník prevenci u každého ohrožení či porušení subjektivních občanských práv.“²³

„Vychází se přitom z obecně uznávané myšlenky, že z individuálního i společenského hlediska je vždy lepší a jednodušší škodám předcházet než je následně často složitým způsobem nahrazovat.“²⁴

V učebnici občanské právo hmotné 2 je i zmíněn vliv české úpravy na úpravy zahraniční, přičemž je odkázáno i na čl. 2:104 Principů evropského deliktního práva (PETL), který nese název v českém překladu Výdaje na prevenci a stojí v něm, že výdaje vzniklé z důvodu bránění hrozící škodě představující nahraditelnou škodu potud, pokud byly vynaloženy důvodně. Učebnice odkazuje i na čl. VI. – 1:101 Návrhu společného referenčního rámce (DCFR).²⁵

²² Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1185 s.

²³ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1185 s.

²⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 365.

²⁵ Autor si zde dovolí malou odbočku, aby čtenářům mohl přiblížit výše zmíněné úpravy deliktního práva PETL a DCFR.

Předcházení hrozícím škodám je v občanském zákoníku upraveno paragrafy 415 až 419. Podle ustanovení § 415 OZ je každý povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.

„Občanskoprávní prevence má zásadní význam zejména v souvislosti s úpravou odpovědnosti za škodu; především v této oblasti může účinně přispět k předcházení společensky i právně nežádoucím újmám.“²⁶

„Občanskoprávní prevenci lze chápat ve dvojitým smyslu:

- 1) obecné povinnosti fyzických a právnických osob odvracet porušování právních povinností, které podle nabytých zkušeností mohou mít za následek vznik škody (tzv. všeobecná občanskoprávní prevence);

Pro oblast deliktního práva existuje významný dokument, a to Principy evropského deliktního práva (PETL). Principy představují cenný materiál na poli *soft law*, a to jednak jako odpovědnostní principy představující typický obraz evropské právní kultury v deliktní oblasti, jednak jako výstup judikatury některých států a následný referenční zdroj pro základ určitých úvah v rámci odůvodnění soudního rozhodování.

DCFR je vytvořen jako čistě akademický dokument (Úřední věstník Evropské Unie ze 4. 12. 2009, C 295 E/31, Usnesení Evropského parlamentu ze dne 3. září 2008 o společném referenčním rámci evropského smluvního práva, písm. D) studijní skupiny pro evropské občanské právo (*Study Group on a European Civil Code*) a badatelské skupiny *Acquis Group* pro existující soukromé právo evropských společenství a je zaměřen na principy, definice a vzorová pravidla evropského soukromého práva (srov. DCFR – General).

„Tyto projekty by měly – kromě ovlivňování vlastního evropského komunitárního deliktního, zejména sekundárního zákonodárství – zároveň inspirovat tvorbu jednotlivých národních legislativ a tak napomáhat jejich sblížení (tzv. evropeizaci v oblasti komunitárního deliktního práva). V konečném časovém horizontu – v tento čas zatím jen ve velmi vzdáleném – je jejich úkolem přispět k položení základů závazkových částí budoucího celoevropského občanského zákoníku“ (citováno v: Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 377.).

Pozornost je v této práci věnována Principům evropského deliktního práva, které se zaměřují na „řešení základních zásad odpovědnosti za škodu: vymezení předpokladů (základu) deliktní odpovědnosti za škodu (v národních právních řádech různě formulovaných a v oblasti *Common Law* vůbec nevymezovaných); k nim patří existence škody v širším pojetí (zahrnující jak újmu na majetku včetně majetkové újmy na zdraví a životě, tak újmu nemajetkovou, tj. újmu vzniklou porušením svobody, lidské důstojnosti a ostatních osobních, resp. osobnostních práv fyzické osoby), dále existence zásad příčinné souvislosti a konečně existence zavinění, a to úmyslného či z nedbalosti (nedbalost předpokládá porušení úrovně požadovaného standardu chování, tj. standardu chování rozumné osoby za daných okolností; v tomto porušení požadovaných standardů chování rozumné osoby je zřejmé – i když poněkud neobvyklým způsobem – zahrnut další předpoklad odpovědnosti, tj. protiprávnost chování) - (citováno v: Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 378).“

Je zde počítáno „s případy odpovědnosti za zavinění, s případy odpovědnosti bez zavinění, tj. s odpovědností založenou na principu rizika neboli za tzv. abnormálně nebezpečnou činnost, jakož i s případy odpovědnosti za třetí osoby (za nezletilé, za osoby duševně choré, za pomocníky) – (citováno v: Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 378).“

²⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář 2*. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1185 s.

- 2) speciální povinnosti k odvrácení již určité konkrétní hrozby vzniku škody (tzv. zvláštní – speciální občanskoprávní prevence (§ 417, 418, 419 OZ)).²⁷

„Při porušení obecné prevenční povinnosti následuje obecná odpovědnost za škodu s reparační funkcí (§420 OZ).“²⁸

ad 1) Podle ustanovení § 415 OZ je každý povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí. Působení obecné prevence se uskutečňuje zejména:

- a) „Uložením obecné právní povinnosti každé fyzické či právnické osobě (§415) pro celou soukromoprávní oblast počínat si za konkrétních okolností jednotlivého případu vždy natolik bedlivě a pozorně, aby nedocházelo nejen ke škodám vůbec, nýbrž ani ke zvětšení jejich rozsahu na zdraví (životě) a na majetku jiných, jakož i na dalších společenských hodnotách, které představují příroda a životní prostředí (projev principu *neminem laedere*). Tomu je třeba rozumět tak, že každý je povinen podle § 415 zachovat takový stupeň bedlivosti a pozornosti resp. zachovávat určitý obecně přijímaný standard chování, který lze na něm za konkrétních okolností každého případu (časových, místních aj.) rozumně požadovat. To v souladu s ustálenou soudní praxí znamená, že nikdo nemá povinnost předvídat neomezeně v budoucnu jakýkoli možný vznik škody.“²⁹
- b) „Rozvedením takto obecně uložené právní povinnosti v § 415 do již konkretizovaných zvláštních právních povinností určitých fyzických či právnických osob působit k předcházení vzniku škod s přihlédnutím k situacím v jednotlivých oblastech společenského života (rozvedeno ve zvláštních právních předpisech v oblasti pozemních komunikací, zdravotnictví, sportu, stavebnictví aj.).

Neexistuje-li pro určitou oblast společenského života žádná z těchto konkretizovaných právních povinností ve zvláštních právních předpisech

²⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1185 s.

²⁸ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1185 s.

²⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 367.

(absence zvláštních předpisů), uplatní se podpůrně (subsidiárně) právě obecná právní povinnost stanovená v § 415.³⁰

- c) „Stanovením, tj. hrozbou a v případě naplnění zákonných předpokladů zároveň rychlou a neodvratnou realizací občanskoprávní odpovědnosti za způsobenou škodu předpokládanou v příslušné sankční normě.

Preventivně, tj. ve smyslu předcházet porušování právních povinností vedoucích zpravidla ke způsobení škody, působí na subjekty občanského práva určitým způsobem i samo vědomí hrozby odpovědnosti a skutečnost, že v případě porušení právních povinností se tato hrozba odpovědnosti promění v odpovědnost za způsobenou škodu.³¹

Na porušení generální prevence existuje bohatá judikatura.^{32 33}

³⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 367-368.

³¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 368.

³² srov. rozhodnutí R 16/1980, R 15/1983, NS sp. zn. 25 Cdo 1960/2002, NS sp. zn. 25 Cdo 1506/2004, R 5/1981, NS sp. zn. Cdo 142/2004, NS sp. zn. 25 Cdo 3117/2006 atd. - přehledné srovnání nabízí Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1185 s.

³³ Mezi nejnovější rozhodnutí v této oblasti patří rozhodnutí NS sp. zn. 25 Cdo 3354/2011, jehož právní věta zní: „*Je-li způsobena škoda samovolným pádem stromu na cyklostezku, tak za ni nese odpovědnost vlastník či správce lesa, pokud porušil povinnost předcházet škodám tím, že nereagoval na závažné postižení porostu dřevokaznou houbou v přilehlých místech, ač bylo zjizvitelné i bez složitějších technických postupů, a že nepřijal opatření k zabránění pádu narušeného stromu na turisticky frekventovanou cestu.*“

V odůvodnění tohoto rozsudku NS mimo jiné uvádí: „Vedle porušení povinnosti zákonné a smluvní zákon zakládá obecnou povinnost (tzv. generální prevence) ukládající každému počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku a na jiných hodnotách. Nedodržení této povinnosti je rovněž porušením právní povinnosti ve smyslu ustanovení § 420 odst. 1 obč. zák., a tedy jedním ze základních předpokladů odpovědnosti za škodu.

Občanskoprávní prevenci lze charakterizovat jako souhrn způsobů a forem předcházení tomu, aby byla ohrožována a porušována subjektivní občanská práva, tj. práva, která jsou upravována a chráněna normami občanského práva hmotného v objektivním smyslu. Vlastní obsah úpravy občanskoprávní prevence spočívá ve stanovení určitého systému prevenčních právních povinností, jakož i nepříznivých právních následků (sankcí) spjatých s jejich ohrožením či porušením. Jinými slovy řečeno, každý je podle § 415 obč. zák. povinen zachovávat vždy takový stupeň bedlivosti (pozornosti), který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který - objektivně posuzováno - je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na životě, zdraví či majetku; uvedené ustanovení mu však neukládá povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody.“ NS dále odůvodňuje: „Prevenční povinnost, kterou zákon v § 415 obč. zák. ukládá každému ve vztahu ke všem subjektům, znamená pro vlastníka nebo správce nemovitosti povinnost užívat a spravovat svůj majetek tak, aby jeho stav nezpůsobil škodu jinému, tedy dbát i o to, aby na jeho pozemku byla provedena opatření zamezující či snižující možnost vzniku škody na zdraví, na majetku a jiných hodnotách, a pokud již škoda hrozí, učinit opatření k jejímu odvrácení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2471/2000, publikovaný v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu pod C 1021, nebo v časopise Soudní judikatura pod č. 65/2002, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. 25 Cdo 1644/2008, dovozující povinnost vlastníka pozemku řádně pečovat o porosty rostoucí na jeho pozemku).“

ad 2) V občanském zákoníku je v § 417 navíc upravena zvláštní (speciální) prevenční právní povinnost k odvrácení škody tomu, komu již v konkrétním případě hrozí, neboť je povinen k jejímu odvrácení zakročit způsobem přiměřeným okolnostem ohrožení.

„Hrozbou je třeba rozumět hrozbu reálnou a bezprostřední, nikoliv jen vzdálenou. Tato speciální prevence spočívá v právní povinnosti každého, komu škoda v konkrétním případě již hrozí, tj. každého ohroženého, zakročit k odvrácení hrozící škody jak na zdraví či v životě, anebo majetku, životním prostředí (tzv. zakročovací, resp. zasahovací prevenční povinnost). Tato právní povinnost zakročit k odvrácení vzniku škody zahrnuje podle zásady *a maiori ad minus* i povinnost zakročit ke zmírnění rozsahu škody, která již nastala, a tak již nastalou škodu minimalizovat (to výslovně stanoví § 384 ObchZ).“³⁴

„Možnost zakročit proti hrozící škodě je třeba vždy posuzovat objektivně, tj. jak by se za dané situace při zvažování rizik hrozící škody zachoval každý řádně, rozumně uvažující ohrožený.“³⁵

„Rubem zakročovací prevenční právní povinnosti ohroženého je jeho právo, a tím i důvod prevenční zákrok uskutečnit.“³⁶

Ohrožený má tedy kromě své aktivní povinnosti a svého práva minimalizovat škody, právo se domáhat, jde-li o vážné ohrožení, aby soud uložil provést vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící škody (§ 417 odst. 2 OZ). „Vhodným a přiměřeným opatřením, které v takových případech může soud ohrožovateli uložit za účelem odvrácení závažné hrozby škody, může být podle okolností konkrétního případu uložena povinnost, která buď spočívá ve zdržení se určitého jednání, resp. ve zdržení se určité činnosti, z nichž může škoda vzniknout, nebo dokonce v uložení povinnosti, která spočívá v provedení určitého aktivního zákroku (zásahu) vedoucího k odvrácení hrozící škody (např. provést přiměřené opatření, které má čelit hrozbě zřícení garáže na pozemek ohroženého).“³⁷

Pokud tedy vážná škoda hrozí, musí soud postupovat vhodnou formou, tj. bez jakýchkoli průtahů, jakou je zejména vydání předběžného opatření podle ustanovení

³⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 370.

³⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 371.

³⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 371.

³⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 372.

§ 76 odst. 1 písm. f) OSŘ. „Ohrožený se nemůže u soudu domáhat, aby soud uložil třetí osobě opatření, které přímo nesouvisí s hrozící škodou.“^{38 39}

Při odvracení hrozícího nebezpečí mohou vzniknout tomu, kdo nebezpečí odvrací, náklady a dokonce může sám utrpět škodu na svých věcech či na svém zdraví. Škoda může vzniknout při odvracení nebezpečí i jiným osobám, o takovém případě je pojednáno při výkladech o nutné obraně a krajní nouzi.

Na tuto situaci tedy pamatuje ustanovení § 419 OZ: Kdo odvracel hrozící škodu, má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a na náhradu škody, kterou přitom utrpěl, i proti tomu, v jehož zájmu jednal, a to nejvýše v rozsahu odpovídajícím škodě, která byla odvrácena.

„Účelnost nákladů vynaložených za účelem odstranění hrozící škody se pak posuzuje právě tímto kritériem přiměřenosti (§ 417 odst. 2).“^{40 41}

Nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů se promlčuje podle ustanovení § 101 OZ, zatímco právo na náhradu škodu se promlčuje podle speciálního ustanovení § 106 OZ.

³⁸ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1192 s.

³⁹ Podle rozhodnutí R 65/1972 „Ustanovení § 417 odst. 2 o. z. poskytuje ochranu jen proti hrozící škodě, a to škodě vážné, tedy proti hrozící újmě na zdraví nebo majetku, zatím co ustanovení o ochraně vlastnického práva nyní (nyní viz § 126 odst. 1 OZ) poskytuje vlastníku i ochranu před jakýmkoli zásahem.“ Podle rozhodnutí NS sp. zn. 22 Cdo 3968/2009 „Žalobě opřené o § 417 obč. zák. nelze vyhovět, pokud žalobce neprokáže, že mu hrozí vážná škoda; nestačí tedy prokázat ohrožení škodou nikoliv vážnou. Musí jít též o ohrožení aktuální a skutečně hrozící. Otázku, zda jde o vážné ohrožení, posoudí soud v nalézacím řízení na základě volné úvahy, kterou by dovolací soud mohl přezkoumat jen v případě její zjevné nepřiměřenosti.“

⁴⁰ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1196 s.

⁴¹ NS sp. zn. 25 Cdo 1360/2003: „Tato úprava předcházení hrozícím škodám zakládá osobě, již hrozí vznik škody, právo zakročit takovým způsobem, aby hrozba byla odvrácena. Nejde o oprávnění absolutní, neboť zákon ohrožené osobě dovoluje jednat pouze takovým způsobem, který je přiměřený okolnostem ohrožení, tj. tak, aby jí zvolené opatření odpovídalo zejména druhu a intenzitě ohrožení, situaci, která byla ohrožením vyvolána, případně k možnostem a schopnostem ohroženého. Kritériem přiměřenosti se pak posuzuje účelnost nákladů vynaložených na odstranění hrozby, na jejichž náhradu má ohrožený právo podle ustanovení § 419 obč. zák. (takové náhrady se také žalobce v souvislosti s provedením stavebních prací, jimiž se snažil zamezit vzniku škody na svém pozemku, domáhá), to však pouze do výše odpovídající výši škody, která byla přijetím přiměřeného opatření odvrácena.“

V.II Předcházení hrozícím škodám podle nového občanského zákoníku

Obecná prevence ve smyslu občanského zákoníku je v NOZ upravena ustanovením § 2900: Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.

Podle důvodové zprávy k NOZ⁴² „návrh obecných ustanovení o předcházení škodám vychází z klasické zásady *neminem laedere* (nikomu neškodit). Jedná se o obecnou prevenční povinnost kodifikovanou již dnes v občanském zákoníku (§ 415).⁴³

⁴² Autor pracoval s aktualizovanou důvodovou zprávou obsaženou v publikaci Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012. Tato aktualizovaná důvodová zpráva odpovídá stavu po přijetí zákona č. 89/2012, občanský zákoník. Byla autorsky doplněna o zdůvodnění a výklad nových či změněných ustanovení přijatých během schvalovacího procesu občanského zákoníku v Poslanecké sněmovně.

⁴³ Toto ustanovení je však pojato způsobem, který poznamenaly ideologie a společenské zřízení své doby. Zdůvodněno bylo zájmem socialistické společnosti; slibovalo se od něho „upevnění socialistických vztahů“ a jejich rozvoj. Dobová literatura dokonce zdůrazňovala, že „založení této nové odpovědnosti skutkové podstaty je svým pojetím a dosahem v občanskoprávních úpravách zcela ojedinělé.“

Příliš široké vymezení v dosavadním § 415 platného občanského zákoníku vede v praxi k nepředvídatelným efektům a vnáší do soukromých poměrů prvek nejistoty. Základ tradičních úprav sleduje myšlenku, hlavním účelem zákonných ustanovení o povinnosti k náhradě škody je škodu vypořádat, tj. umožnit posouzení, zda škoda vzniklou v něčí majetkové sféře nese poškozený, anebo má-li mu ji někdo nahradit, a tím současně vytvořit podněty k tomu, aby se vzniku škod předcházelo. V těchto právních systémech mají prevenční význam zejména obecná ustanovení o povinnosti jednat v souladu s dobrými mravy nebo v tzv. objektivní dobré víře (*good faith, Treu und Glauben*) a úprava svépomoci, dále úprava jednání v krajní nouzi nebo v nutné obraně, jakož i zvláštními úpravami povinnosti k náhradě škod způsobených bez zavinění (typicky v dopravě nebo provozem zvláště nebezpečným). Nejdále v tomto směru pokročil nejprve německý BGB (§ 823), posléze některé novější kodexy, např. quebecký z r. 1991 (čl. 1457) nebo ruský z r. 1996 (čl. 1065); většina civilních kodifikací se však staví k obecné úpravě občanskoprávní prevence rezervovaně.

Pro budoucí úpravu se navrhuje obecnou prevenční povinnost zachovat: jednak vzhledem k obecně uznávané zásadě *neminem laedere* i k principu našeho ústavního pořádku, podle něhož vlastnictví zavazuje (čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod), jednak k přihlédnutím Principům evropského deliktního práva a některým zahraničním vzorům.

Výsledkem je návrh zúžení dosavadního dosahu všeobecné prevenční povinnosti. Předně se navrhuje rozlišit prevenční povinnost v souvislosti s nebezpečím vzniku újmy konáním, tedy aktivním postupem jednající osoby, která má obecně nastoupit jako bezvýjimečná, a proti tomu případy zvláštní, kdy nebezpečí újmy (na životě, zdraví a na osobních právech vůbec, popřípadě na majetku) má svůj základ ve zvlášť upravených situacích.

Návrh vychází z pojetí, že kdo v soukromém styku koná, má konat tak, aby z toho nevznikla bezdůvodná újma jinému. Důrazem na slovo bezdůvodná se vyjadřuje samozřejmost, že výkon oprávnění jedné osoby sice může vyvolat újmu u osoby druhé, že však tyto případy nemohou vést k závěru o povinnosti jednajícího nahradit škodu; výslovné zdůraznění se nejeví jako nadbytečné vzhledem k tomu, jaký je současný stav a k jakým výkladovým důsledkům současná úprava často vede.

Zejména musí být váženo, co se konkrétně v jednotlivém případě od rozumné osoby podle zvyklostí soukromého života očekává, jaká míra předvídatelného nebezpečí pro jiné se pojí s určitým chováním, jaký je význam zájmu, který sleduje konající osoba, a zájmu další osoby a jaký je mezi těmito záměry

Nový občanský zákoník tedy obecnou prevenci zachovává, avšak omezuje jí do té míry, že povinnost konat v souladu s § 2900 NOZ nastává až za předpokladu, že takové konání okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života vyžadují. Zákon tedy již přímo ve svém ustanovení apeluje na soudce, aby rozhodovali *ad hoc* podle konkrétních okolností či zvyklostí.

Pokud se však podíváme do předešlého výkladu a judikatury ohledně obecné prevence podle občanského zákoníku, zjistíme, že povinnost k náhradě škody nacházela své hranice již předtím, tj. v povinnosti každého „zachovávat vždy takový stupeň bedlivosti (pozornosti), který lze po každém vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který - objektivně posuzováno - je způsobilý každý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na životě, zdraví či majetku; uvedené ustanovení však neukládá povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody.“⁴⁴

Obecná prevence je dále omezena co do předmětu ochrany, a to co do přírody a životního prostředí. Jelikož však i podle současné právní úpravy má právo domáhat se náhrady škody jen vlastník věci, na které škoda vznikla (např. vlastník lesa) a to ještě na věci, která může být předmětem vlastnictví (může vzniknout např. na porostech, nikoliv na volně žijících živočiších), nezmění se v tomto ohledu ničeho.

Vlastnictví jako takové, tedy i příroda a životní prostředí – jejich složky (věci), které jsou způsobilé být předmětem vlastnictví, je chráněno i nadále. Způsobená škoda na přírodě a životním prostředí, která nespadá pod ochranu občanského zákoníku, je tak i nadále chráněna speciálními zákony, jakými jsou zejména zákon o životním prostředí č. 17/1992 a zákon o ekologické újmě č. 167/2008 Sb. V tomto ohledu lze na závěr dodat, že dochází k pozitivní změně ohledně náhrady škody, kdy nový občanský zákoník preferuje náhradu škody uvedením do předešlého stavu.

Autor této práce tedy neočekává od budoucího rozhodování soudů velké změny ohledně povinnosti k náhradě škody z titulu obecné prevence.

„Zvláštní případy, které se pojí s povinností zakročit, jsou vytknuty jako vytvoření nebezpečné situace nebo kontrola nad ní a případ odůvodněný povahou poměru mezi

hodnotový poměr, zda je mezi dotčenými osobami nějaký vztah, do jaké míry jsou preventivní opatření pro konajícího dosažitelná nebo nákladná atd.“

⁴⁴ NS sp. zn. 25 Cdo 3354/2011

osobami.⁴⁵ Podle ustanovení § 2901 věta první NOZ vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, má povinnost zakročit na ochranu jiného každý, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo kdo nad ní má kontrolu, anebo odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami.

Toto ustanovení shledává autor jako zcela legitimní a vítané doplnění prevenčních ustanovení. Okolnosti a zvyklosti patří mezi pojmy, které budou soudy vykládány vždy *ad hoc*. Na vytvoření nebezpečné situace se bude nahlížet objektivně podle teorií příčinné souvislosti, kterým se autor v této práci věnuje níže. Pojem „mít kontrolu“ bude předmětem výkladových sporů, který bude muset být vyjasněn budoucí judikaturou, stejně tak jako odůvodnění povahou poměru mezi osobami.

Ustanovení § 2901 věta druhá NOZ však představuje významný posun v prevenci škody, když stejnou povinnost má ten, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit.

Podle důvodové zprávy se „vyžaduje zakročení jen v případech, kdy lze hrozící újmu snadno odvrátit a kdy následky hrozící újmy zjevně převyšují námahu a úsilí, které je třeba k zákroku vynaložit. Práva a povinnosti zakročujícího i osoby, v jejímž zájmu bylo zakročeno, se posoudí podle ustanovení o nepřikázaném jednatelství.“⁴⁶

Právo odvrátit hrozící škodu třetí osobě se tak stává povinností za výše uvedených podmínek. Toto ustanovení představuje vyhlášení války bezohlednosti, se kterou se můžeme setkat téměř denně a jež je jistě dobře míněno. Jako zásadu lze toto ustanovení přivítat, jako konkrétní zákonnou normu již méně, neboť to z pohledu autora představuje velmi přísné a problematické ustanovení, které v praxi může vyvolat řadu aplikačních problémů. Jak budeme před soudem dokazovat, že žalovaný věděl nebo musel vědět o újmě, která hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit? Tuto normu je třeba tedy vykládat spíše restriktivně, aby dobré úmysly zůstaly dobrými.

⁴⁵ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1024-1025.

⁴⁶ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1024.

Doplňeno je ustanovení § 2902 o škůdcově notifikační povinnosti, která má poškozenému umožnit, aby sám mohl učinit opatření minimalizující dopad škodné události do jeho majetkové sféry, neboť kdo porušil právní povinnost, nebo kdo může a má vědět, že ji poruší, oznámí to bez zbytečného odkladu osobě, které z toho může újma vzniknout, a upozorní ji na možné následky. Splní-li oznamovací povinnost, nemá poškozený právo na náhradu té újmy, které mohl po oznámení zabránit.

Toto ustanovení shledává autor také jako pozitivní. Podobné ustanovení najdeme již teď v ustanovení § 377 obchodním zákoníku.⁴⁷

„Konečně je z platného občanského zákoníku převzata myšlenka ustanovení § 417, dle kterého má i ten, komu škoda hrozí, zakročit k jejímu odvrácení přiměřeným způsobem, a nikoli jen trpně přihlížet, jak vzniká a zvětšuje se.“⁴⁸

Nezakročí-li podle § 2903 NOZ ten, komu újma hrozí, k jejímu odvrácení způsobem přiměřeným okolnostem, nese ze svého, čemu mohl zabránit.

„Rozdílně od dosavadní úpravy se však zakročení neukládá jako povinnost - je soukromou záležitostí každého, jak nakládá s vlastním majetkem, jak vyplývá ze zásady autonomie vůle i ze základního ustanovení o vlastnickém právu - ale navrhuje se stanovit právní následek takové nečinnosti: újma vzniká ve vlastní sféře jednající osoby v důsledku její pasivity, a proto nemá právo na její náhradu vůči jinému v tom rozsahu, v jakém škodě mohla zabránit.“⁴⁹

I odstavec druhý § 417 je téměř identický, když podle § 2903 NOZ při vážném ohrožení může ohrožený požadovat, aby soud uložil vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící újmy.

⁴⁷ Strana, která porušuje svou povinnost nebo která s přihlédnutím ke všem okolnostem má vědět, že poruší svou povinnost ze závazkového vztahu, je povinna oznámit druhé straně povahu překážky, která jí brání nebo bude bránit v plnění povinnosti, a o jejích důsledcích. Zpráva musí být podána bez zbytečného odkladu poté, kdy se povinná strana o překážce dověděla nebo při náležitě péči mohla dovědět (odst. 1). Jestliže povinná strana tuto povinnost nesplní nebo oprávněné straně není zpráva včas doručena, má poškozená strana nárok na náhradu škody, která jí tím vznikla (odst. 2).

⁴⁸ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1025.

⁴⁹ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1025.

V.III Předcházení hrozícím škodám podle německého občanského zákoníku

V důvodové zprávě bylo zmíněno, že za vzor pro občanskoprávní prevenci sloužila i německá úprava, která patřila svého času mezi nejpokročilejší úpravy.⁵⁰

Autor považuje výchozí postavení poškozeného podle českého práva za výhodnější, než je postavení poškozeného podle německého práva. Může být pravdou, že celková morálka dodržování závazků, ať už smluvních či mimosmluvních, je na území SRN lepší než v ČR. Jakmile chce ale poškozený uplatnit nárok na náhradu škody podle německého práva, je často ve složitějším postavení (zejména důkazním ohledně zavinění škůdce). To ale autor odbočuje už do situace, kdy opravdu dojde k porušení smluvní či mimosmluvní povinnosti.

Německý občanský zákoník nemá obecnou preventivní normu, jako tomu je u současného občanského zákoníku a toho nového.⁵¹

V německém právu plní preventivní (odstrašující) funkci především samotné normy upravující vznik povinnosti k náhradě škody. Existuje zde však generální klauzule § 242 BGB, která říká, že dlužník je zavázán, provést výkon takovým způsobem, jaký vyžaduje dobrá víra (*Treu und Glauben*) s ohledem na zvyklosti v místních kruzích⁵². Dobrá víra má svůj původ v římském právu (*bona fides*). Římský občan měl jednat podle dobré víry, tj. spolehlivě a poctivě.

Dobrá víra je tedy používána principiálně ve zvláštních závazkových smluvních vztazích. Mimo zvláštní smluvní vztah je laťka pro jednání jednotlivců nastavená nížeji. Podle ustanovení § 226 BGB je nepřipustný takový výkon práva, jehož jediným účelem může být přivození škody ostatním (zákaz šikany). Z ustanovení § 826 BGB dále vyplývá, že pouze úmyslné jednání proti dobrým mravům je nepřipustné. Toto ohraničení je však často prolomováno. V mnoha případech je zásada dobré víry doktrínou a judikaturou používána i mimo smluvní závazkové vztahy. „*Výše než*

⁵⁰ V těchto právních systémech mají prevenční význam zejména obecná ustanovení o povinnosti jednat v souladu s dobrými mravy nebo v tzv. objektivní dobré víře (*good faith, Treu und Glauben*) a úprava svépomoci, dále úprava jednání v krajní nouzi nebo v nutné obraně, jakož i zvláštními úpravami povinnosti k náhradě škod způsobených bez zavinění (typicky v dopravě nebo provozem zvláště nebezpečným). Nejdále v tomto směru pokročil nejprve německý BGB (§ 823), atd. – citováno v: Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1024.

⁵¹ § 415 OZ, § 2901 NOZ

⁵² Dříve vztahováno na místní obchodní kruhy, dnes je již výklad širší.

*doslovné znění zákona stojí účel a smysl. Tomuto učinit zadosti v konkrétním případě výkladu práva a dovést spor při zohlednění dobré víry k rozumnému a spravedlivému řešení, je úlohou soudce.*⁵³

Přesto musí být zásada dobré víry přísně odlišována od výše zmíněného zákazu jednání proti dobrým mravům a zákazu šikany.

⁵³BGHZ 2, 184 – citováno v: http://de.wikipedia.org/wiki/Treu_und_Glauben - navštíveno dne 7. 10. 2013

VI. Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku

Současný občanský zákoník upravuje odpovědnost za škodu v ustanoveních § 420 n. „Tato právní úprava plní vzhledem k postavení občanského zákoníku v systému soukromoprávního řádu funkci obecné (univerzální) úpravy odpovědnosti za škodu pro celé soukromé právo; výjimky tvoří pouze ty případy, kdy určité zvláštní (speciální) soukromoprávní úpravy odpovědnosti za škodu stanoví něco jiného.“⁵⁴

„Občanskoprávní úprava obsažená v občanském zákoníku zahrnuje jednak obecnou úpravu odpovědnosti za škodu v § 420 (systematicky nedůsledně však je sem řazen i § 420a, ačkoli jde svou podstatou o zvláštní případ odpovědnosti za škodu; naproti tomu svou podstatou obecné ustanovení § 424, které tvoří v této oblasti potřebný obecný korektiv z hlediska dobrých mravů, zůstává neodůvodněně zařazeno mezi zvláštními případy odpovědnosti), jednak řadu zvláštních (speciálních) případů odpovědnosti za škodu, (srov. nejprve ustanovení § 421 až 433 n., popř. i jiná ustanovení občanského zákoníku - § 764 odst. 2 ve spojení s § 769 n.).“⁵⁵

„Pokud jde o vzájemný vztah těchto úprav, platí, že obecná občanskoprávní úprava odpovědnosti za škodu (*lex generalis*) se uplatní tehdy, není-li konkrétní případ zvlášť (speciálně) upraven občanskoprávní odpovědností za škodu se samostatně stanovenými předpoklady vzniku, rozsahem náhrady škody atd.“⁵⁶

„Pokud občanský zákoník odkazuje na některých místech mimo rámec své šesté části na použití ustanovení o odpovědnosti za škodu (srov. např. § 16, 42, 510, 519, 522, § 545 odst. 2, § 577 odst. 1), jedná se vždy o odkaz na odpovědnost za škodu podle § 420 odst. 1, tj. o obecnou odpovědnost za škodu způsobenou zaviněným protiprávním úkonem; totéž však platí i tehdy, jestliže zvláštní zákon existující mimo rámec občanského zákoníku odkazuje na obecnou úpravu odpovědnosti za škodu.“⁵⁷

„Právní teorie rozeznává odpovědnost za majetkovou (materiální) a nemajetkovou újmu a dále odpovědnost deliktní (tj. mimozávazkovou) a odpovědnost závazkovou (smluvní).“⁵⁸

⁵⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 374.

⁵⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 374.

⁵⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 374.

⁵⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 374.

⁵⁸ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1198s.

„V ustanoveních § 420 až 450 jde především o odpovědnost za materiální újmu. Náhrada za bolest a za ztížení společenského uplatnění (§ 444 odst. 1) nenahrazuje sice materiální újmu, avšak v případě škody způsobené na zdraví ji zákon přiznává. Obdobně to platí o tzv. imateriální satisfakci (§ 444 odst. 3) v případě usmrcení. V ostatních případech je odškodnění nemajetkové újmy upraveno v jiných ustanoveních občanského zákoníku, případně v jiných normách (ochrana osobnosti, autorská práva).“⁵⁹

„V části šesté hlavě druhé občanského zákoníku je upravena odpovědnost deliktů, zatímco závazková (smluvní) odpovědnost (za vady, za prodlení apod.) je obsažena v části osmé občanského zákoníku, pojednávající o závazkovém právu. Porušení smluvní povinnosti může sice být předpokladem jak odpovědnosti za škodu, tak odpovědnosti za vady či za prodlení, avšak záleží na tom, jaká konkrétní povinnost byla porušena a jaké následky toto porušení vyvolalo. V závislosti na tom je totiž třeba aplikovat příslušnou právní normu, která ve své sankční složce stanoví právní následek.“⁶⁰

„I poměrně ucelená úprava odpovědnosti za škodu zakotvená v obchodním zákoníku (§ 373 n.) má ve vztahu k občanskoprávní úpravě odpovědnosti za škodu postavení zvláštní (speciální) úpravy (jde o *lex specialis*). Proto má také jako zvláštní (speciální) obchodněprávní úprava přednost před obecnou občanskoprávní úpravou.“⁶¹

Občanskoprávní úprava však bývá poměrně často podpůrně (subsidiárně) používána i v oblasti obchodněprávních vztahů, např. ustanovení § 420s o odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností.

„Přímo v samotné oblasti obchodněprávních vztahů má ovšem úprava odpovědnosti za škodu obsažená v § 373 n. ObchZ charakter obecné úpravy. Dojde-li proto k porušení právní povinnosti z obchodního závazkového vztahu (ať z typicky upraveného smluvního typu, či z neupraveného - § 269 odst. 2), bude se odpovědnost k náhradě škody řídit § 373 n. ObchZ. Dojde-li k porušení jiné právní povinnosti než z obchodních závazkových vztahů (§ 757 ObchZ), avšak k porušení právní povinnosti

⁵⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1198 s.

⁶⁰ Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1198 s.

⁶¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 375.

stanovené obchodním zákoníkem (jiná právní povinnost je stanovena na řadě míst obchodního zákoníku jako např. v § 12 odst. 2, § 53, § 65 odst. 2 a 3, § 181 odst. 5, § 268, § 622 n.), bude úprava § 373 n. ObchZ rovněž použitelná, a to obdobně. Jinak řečeno, použitelnost § 373 n. ObchZ se o i posléze uvedené případy rozšiřuje.⁶²

„Jestliže by však došlo k porušení právní povinnosti, kterou by obchodní zákoník nestanovil a nešlo by ani o jinou zvláštní úpravu, jednalo by se o občanskoprávní odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku.“⁶³

„Dosavadní soudní praxe i poznatky teorie za dobu šestnáctiletého souběžného působení občanského a obchodního zákoníku potvrdily, že rozdělení právní úpravy odpovědnosti za škodu do občanského a obchodního zákoníku není z koncepčního, věcného a systematického hlediska, zejména však z hlediska zachování potřebné koordinace úprav a jejich souladnosti, ve všem zcela uspokojivé, a že v soudní praxi přináší řadu aplikačních problémů.“⁶⁴

Pět let po napsání posledního vydání učebnice Občanské právo hmotné 2 tak píše autor tuto práci za situace, kdy od roku 2014 již dvojkolejnost úpravy odpovědnosti za škodu, resp. náhrady škody mizí a místo ní je upravena jednotně, a to novým občanským zákoníkem.

Vedle výše jmenovaných úprav odpovědnosti za škodu, resp. náhrady škody existují i úpravy další. Ucelená úprava pracovněprávní odpovědnosti za škody má svůj legislativní základ v ustanoveních § 250 a násl. zákoníku práce.

„Odpovědnost za škodu v některých zvláštních případech je upravena normami práva veřejného. Jsou to především oblasti správního práva, jako např. zákon č. 29/2000 Sb. o poštovních službách, č. 44/1988 Sb., horní zákon, č. 449/2001 Sb., o myslivosti, č. 458/2000 Sb., energetický zákon, a zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (všechny ve znění pozdějších případů), a další.“⁶⁵

Úprava náhrady škody v zákoníku práce zůstane zachována, stejně jako veřejnoprávní úprava.

⁶² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 375-376.

⁶³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 376.

⁶⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 376.

⁶⁵ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1201s.

„Odlišení nároku na náhradu škody od jiných právních institutů spočívá v rozlišení právního důvodu vzniku závazkového právního vztahu. Nesplnění smluvní povinnosti (jako porušení právní povinnosti) může být jedním z předpokladů obecné odpovědnosti za škodu, avšak vyplývá-li nárok na plnění přímo ze smluvního závazku, nepřichází v úvahu aplikace ustanovení o náhradě škody. Byl-li smluvně založen závazkový právní vztah, z něhož vyplývá právo věřitele na plnění, nelze toto plnění požadovat na dlužníkovi z titulu odpovědnosti za škodu, neboť právním důvodem vzniku závazku věci věřiteli je smlouva.“⁶⁶

„Ke správné právní kvalifikaci nároku na náhradu nemajetkové újmy je třeba v první řadě rozlišit, v čem tato újma spočívá. Újma, která spočívá ve vadně poskytnutém plnění (např. ze smlouvy o opravě věci), je napravitelná jen rámci odpovědnosti za vady, zatímco jde-li o náhradu za znehodnocení opravované věci v důsledku vadně provedené opravy, jde o nárok z odpovědnosti za škodu (srov. výklad u § 510 – *míněno v komentáři*).“⁶⁷

„Nejsou-li splněny předpoklady odpovědnosti za škodu, přichází v úvahu aplikace ustanovení o bezdůvodném obohacení.“⁶⁸

„Právní úprava odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku plní reparační, popřípadě restituční funkci s tím, že poškozenému zajišťuje plnou náhradu za způsobený následek, a to buď formou peněžité náhrady, nebo uvedením v předešlý stav (náhrada in natura). Pokud jde o náhradu za bolest, za ztížení společenského uplatnění a o odškodnění při úmrtí, v tomto směru plní náhrada škody funkci satisfakční. Na rozdíl od některých zahraničních právních systémů nemá náhrada škody v českém právu represivní či sankční charakter.“⁶⁹

⁶⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1200 s.

⁶⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1200 s.

⁶⁸ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1200 s.

⁶⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1199 s.

„Způsobení škody je samostatným právním důvodem vzniku závazku, je právní skutečností zakládající závazkový (odpovědnostní) právní vztah.“⁷⁰

„Ustanovení o odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku patří k těm právním institutům, které jsou zásadně dotvářeny jednak teorií, jednak judikaturou. V tomto smyslu občanský zákoník např. výslovně nestanoví, jaké jsou předpoklady odpovědnosti za škodu; tyto předpoklady jsou definovány teorií a jejich obsah naplňován judikaturou.“⁷¹

„Jsou to tyto předpoklady:

- a) porušení právní povinnosti (§ 420) nebo tzv. škodní událost (u objektivní odpovědnosti),
- b) vznik škody (skutečné nebo ušlý zisk), popřípadě újma na zdraví,
- c) příčinná souvislost mezi a) a b),
- d) zavinění (presumované ve formě nevědomé nedbalosti - § 420, v některých případech ve formě úmyslu – např. § 423, 424). V případě objektivní odpovědnosti je otázka zavinění bez právního významu.“⁷²

„Splnění těchto předpokladů má za následek vznik odpovědnostního vztahu k náhradě škody s jeho právy a povinnostmi jako zvláštního druhu závazkového právního vztahu (§ 488).“⁷³

Podle občanského zákoníku je tedy odpovědnost za škodu založena na principu zavinění, hovoříme o tzv. subjektivní odpovědnosti.

„Při úpravě obecné odpovědnosti za škodu podle § 420, tj. na základě principu zavinění, se v českém občanském právu vychází nikoli ze zavinění dokazovaného – tzv. probační systém, nýbrž ze zavinění předpokládaného (presumovaného); zavinění se tudíž nepředpokládá pouze omezeně jen na případy vyšší možnosti nebezpečí vzniku škody. Při zavinění předpokládaném (presumovaném) se na straně škůdce, resp.

⁷⁰ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1199 s.

⁷¹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1198 s.

⁷² Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1198 s.

⁷³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 382.

odpovědného subjektu, připouští možnost vyvinění – exkulpace (tzv. exkulpační systém).⁷⁴

„Princip předpokládaného (presumovaného) zavinění znamená, že poškozený musí v konkrétním případě prokazovat porušení právní povinnosti (protiprávní úkon), dále vznik a výši (rozsah – objem) škody (její určitost) a konečně že vzniklá škoda a její výše (rozsah – objem) jsou s porušením právní povinnosti v příčinné souvislosti. Ve všech těchto směrech spočívá povinnost tvrzení, břemeno tvrzení, důkazní povinnost i důkazní břemeno na poškozeném.⁷⁵

„Naproti tomu ten, kdo porušením právní povinnosti způsobil jinému škodu v určité výši (rozsahu – objemu), tj. škůdce, resp. odpovědný subjekt, musí prokazovat, že vzniklou škodu v určité výši (rozsahu – objemu) nezavinil neboli že mu nelze přičíst k tíži ani nevědomou nedbalost (v posléze uvedeném směru spočívá naopak povinnost tvrzení, břemeno tvrzení, důkazní povinnost a důkazní břemeno na škůdci, resp. odpovědném subjektu). Řečeno jinak, rušitel právní povinnosti, který způsobil škodu v určité výši (rozsahu – objemu), se musí tzv. vyvinít (exkulpovat). Neprovede-li úspěšně tento důkaz o svém vyvinění, bude za škodu, kterou porušením právní povinnosti způsobil, odpovídat.⁷⁶

„Předpokládá se (presumuje) pouze nedbalost, a to navíc nedbalost nevědomá. Naproti tomu úmysl škůdce, resp. odpovědného subjektu (např. § 424) musí poškozený vždy dokazovat.^{77 78}

⁷⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 382.

⁷⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 382.

⁷⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 382 - 383.

⁷⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 382 - 383.

⁷⁸ Zde si autor dovolí malou odbočku do práva procesního, neboť s pojmy povinnost tvrzení, břemeno tvrzení, důkazní povinnost i důkazní břemeno je v této práci aktivně pracováno. „Pojem důkazního břemene je spjat s civilním procesem, konkrétně pak s řízením označovaným jako tzv. řízení sporné (*Občanské soudní řízení*). Specifika řízení sporného se projevují i v úpravě dokazování. Dokazování ve sporném řízení vychází z tzv. zásady projednací, což znamená, že iniciativu při navrhování a shromažďování důkazů mají zásadně účastníci řízení. Ti jsou povinni jednak tvrdit skutečnosti, z nichž vyplývá jimi uplatněný nárok, tj. mají tzv. povinnost tvrzení, jednak jsou povinni též označit důkazy k prokázání svých tvrzení, tj. mají i tzv. povinnost důkazní (srov. § 79 odst. 1, § 101 odst. 1, § 120 odst. 1 o. s. ř.). Nesplnění povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní má pro účastníka zpravidla nepříznivé procesní důsledky. Nebude-li totiž potřebné tvrzení dokázáno, ať již na základě důkazů označených účastníkem nebo na základě ostatních provedených důkazů (srov. § 120 odst. 3 o. s. ř.), vyzní rozhodnutí soudu pro účastníka nepříznivě. Tento procesní důsledek spojený s důkazní povinností se nazývá důkazní břemeno“ (citováno v:

„V některých zvlášť stanovených případech občanské právo – ať již občanský zákoník, či zvláštní zákony – spojuje z různých právněpolitických důvodů vznik odpovědnosti za škodu pouze s existencí předpokladů objektivní povahy, konkrétně buď jen s porušením právní povinnosti (protiprávním úkonem), či většinou jen se zákonem kvalifikovanou událostí spojenou s určitou zvlášť (abnormálně) rizikovou činností, při které i při vynaložení veškeré očekávané odborné péče, tj. i bez zaviněného protiprávního úkonu škůdce, resp. odpovědného subjektu, dochází ke zvýšené možnosti a pravděpodobnosti vzniku závažných škod.“⁷⁹

„Proto je tato odpovědnost označována přiléhavě jako tzv. objektivní odpovědnost (často označována též jako přísná – striktní odpovědnost), resp. jako odpovědnost za ohrožení či za nebezpečí (*Gefährdungshaftung* v německém a švýcarském právu, *responsabilité de risque* v části francouzské teorie), resp. jako odpovědnost založená na principu garance (část francouzské teorie – Starck), popř. jako odpovědnost bez zavinění (v angloamerickém právu *liability without fault* či *strict liability*).“⁸⁰

„Tento veřejný právně-politický zájem se historicky začal postupně prosazovat, ponechá-li se stranou pracovně-sociální oblast, nejprve u případů škod vzniklých dopravními prostředky, jakož i technicky složitou podnikovou mechanizací a automatizací, následně pak u škod způsobených událostmi ekologické povahy, u škod vzniklých různými formami využíváním atomové energie a v poslední době i u škod způsobených spotřebitelům vadnými (nebezpečnými) vlastnostmi prodávaných výrobků neboli souhrnně řečeno u škod způsobených určitými věcmi, jednáním či činnostmi představujícím pro svou nebezpečnost pro okolí zdroj zvýšeného rizika závažných a pravděpodobných škod.“⁸¹

„Všem těmto případům vzniklých škod spojených s pokračujícím vědecko-technickým pokrokem, s rozvojem hospodářství i s jeho celkovou modernizací je

http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_077.htm, navštíveno dne 15. 8. 2013).

⁷⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 383.

⁸⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 383.

⁸¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 383 - 384.

společné, že již ze samotných činností hrozí pro okolí určité zvýšené riziko vzniku závažných škod na zdraví, život, na majetku i na přírodě a životním prostředí a že takto hrozící riziko nelze plně zvládnout ani při vynaložení veškeré odborné péče. Jinými slovy řečeno, důkaz o zaviněném protiprávním úkonu škůdce, resp. odpovědného subjektu, a někdy dokonce důkaz o příčině vzniklé škody vůbec by byl pro poškozeného obtížný, popř. vůbec nemožný.⁸²

Tyto činnosti jsou jako užitečné a prospěšné za splnění určitých záruk dovoleny, jde o tzv. dovolené riziko. Kdo tyto činnosti využívá k vlastnímu prospěchu, tak má nést i zvýšené riziko škod, které z nich vyplývá. Provozovatel takové činnosti má i nejvíce možností riziku škody čelit. V tomto smyslu hovoříme i o tzv. lokalizaci rizika škod. V těchto případech bývá založena přísná objektivní odpovědnost. Cílem je tak zajistit účinnou ochranu poškozených jako slabší strany, zajistit tzv. spravedlivé rozložení rizika.

V současném občanském zákoníku je přísná objektivní odpovědnost upravena např. v ustanoveních § 420a, 421, 421a, 427 n., 432 n.

„V oblasti obchodního styku, zejména při porušení povinnosti ze smluvního závazkového právního vztahu, platná úprava odpovědnosti za škodu vychází s ohledem na potřeby obchodněprávního styku (jeho zjednodušení, odpovídající rozvrh rizika, jakož i přiměřenou alokaci škody) výlučně z objektivního principu (§ 373) se zvlášť (speciálně) a úzce stanovenými zprošťujícími (liberačními) důvody (§ 374). V této souvislosti je však důležité dodat, že právní úprava odpovědnosti za škodu má v obchodním zákoníku zásadně dispozitivní povahu (výjimky srov. § 376, 382, 384 a 386). To znamená, že až na výjimky uvedené souhrnně v § 263 ObchZ všechny ostatní otázky odpovědnosti za škodu mohou upravit smluvní strany svou shodnou vůlí jinak, a tak je přizpůsobit svým individuálním potřebám.“⁸³ Dále je třeba dodat, že princip objektivní odpovědnosti se uplatní i tehdy, pokud dojde k porušení jiné právní povinnosti stanovené obchodním zákoníkem ve smyslu ustanovení § 757 ObchZ.

Za zmínku stojí, že i Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (Vídeň 1980 – v ČR publikovaná pod č. 160/1991 Sb.) vychází v oblasti náhrady škody z principu objektivní odpovědnosti.

⁸² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 384.

⁸³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 385

„V určitých případech se lze ze zvlášť (speciálně) stanovených důvodů této přísné objektivní odpovědnosti zprostit – liberovat – exonerovat (např. při odpovědnosti za škodu podle § 420a, 421, 427n., 432, 683, 763 ObčZ, při odpovědnosti za škodu podle § 374 ObchZ). To je rovněž na místě, neboť výlučná a úplná odpovědnost v těchto případech za veškerá rizika by byla pro příslušný odpovědný subjekt neúnosně tíživá (např. v obchodní oblasti by i mohla nežádoucím způsobem přispívat k retardaci společensky potřebného podnikání a jiných potřebných aktivit).“⁸⁴

„Tam, kde je při přísné objektivní odpovědnosti zproštění z nějakého speciálně stanoveného důvodu zcela vyloučeno, hovoří se v občanskoprávní teorii o tzv. absolutní objektivní odpovědnosti.“⁸⁵ Příklad absolutní objektivní odpovědnosti je upraven např. v ustanovení § 421 OZ.

Objektivní odpovědnost lze tak chápat jako druhý typ odpovědnosti za škodu, a sice vedle subjektivní odpovědnosti za škodu. Autor sám se spíše kloní k chápání tohoto institutu jako doplňkového typu odpovědnosti za škodu k tomu subjektivnímu. Už i z toho důvodu, že není možné analogicky rozšiřovat ustanovení objektivní odpovědnosti za škodu na zákonem neupravené případy. Vždy se tak musíme v případě absence zvláštního ustanovení řídit obecnou klauzulí občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu, která je založena na principu zavinění.

⁸⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 385

⁸⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 385

VI.I Protiprávní úkon anebo zákonem kvalifikovaná událost vyvolávající škodu (škodní událost)

VI.I.I Protiprávní úkon

„Základním předpokladem odpovědnosti za škodu je porušení právní povinnosti (protiprávní úkon).“⁸⁶ „Protiprávnost úkonu spočívá v rozporu tohoto úkonu fyzické osoby či činnosti právnické osoby s objektivním právem jako jednotným celkem.“⁸⁷ Zásady evropského deliktního práva neobvykle formulují, že škoda může mít formu majetkové či nemajetkové újmy na zákonem chráněných zájmech a odpovědnost každého vzniká za úmyslné či nedbalostní porušení požadované úrovně standardu chování, přičemž tímto standardním chováním je za daných poměrů požadované chování rozumné osoby (čl. 2:101 PETL, čl. 4:101 PETL, čl. 4:102 PETL). Čl. 2:101 DCFR upravuje protiprávnost jako porušení zákonné povinnosti a jako porušení zájmu hodného ochrany zákona (přičemž čím vyšší je hodnota chráněného zájmu, tím je i vyšší ochrana).

„O rozpor úkonu fyzické osoby či činnosti právnické osoby s objektivním právem (*contra legem*) jde nejen tehdy, poruší-li tento úkon či tato činnost imperativní normu (ať příkazující, či zakazující) přímo, nýbrž i tehdy, jestliže úkon či činnost tuto normu, resp. její účel a smysl, obcházejí (*in fraudem legis*), popř. jsou-li v rozporu s dobrými mravy.“⁸⁸

„Naproti tomu porušení určité technické normy nepředstavuje porušení právní povinnosti.“⁸⁹

„Občanský zákoník tak vychází z koncepce tzv. generálního deliktu – každé protiprávní jednání může být při splnění dalších předpokladů deliktem.“⁹⁰

„Občanský zákoník nerozlišuje, zda jde o porušení právní povinnosti vyplývající z právního předpisu anebo o porušení právní povinnosti vyplývající ze smlouvy.

⁸⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1202 s.

⁸⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 387

⁸⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 387 – 388.

⁸⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 388.

⁹⁰ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1203 s.

Porušení právních povinností obojího charakteru je v platné úpravě postaveno naroveň.⁹¹

„Teorie a praxe vycházela z premisy, že porušení povinnosti plynoucí z právního předpisu může mít za následek (při splnění dalších předpokladů odpovědnosti) odpovědnost škůdce vůči komukoliv a že porušení smluvní povinnosti může mít za následek odpovědnost vůči spolukontrahentovi. Soudní praxe, byť zcela výjimečně, připouští, že porušení smluvní povinnosti může být za určitých okolností protiprávním úkonem i vůči tomu, kdo nebyl smluvní stranou, jestliže byla porušena povinnost, která sloužila k ochraně jeho subjektivních práv (srov. R 56/2004).“⁹²

Podle dalšího rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1675/2005, ze dne 20. 12. 2007⁹³ dokonce nemusí ani dojít k uzavření platné smlouvy, přičemž se zde Nejvyšší soud odvolává na rozhodnutí R 56/2004. *„Existence protiprávního úkonu jako předpokladu odpovědnosti za škodu je dána i tam, kde škůdce porušil povinnost ze smlouvy uzavřené s jinou osobou než poškozeným, jestliže závazek, k jehož porušení došlo, měl dopad do právní sféry poškozeného“*.

K těmto závěrům se Nejvyšší soud přihlásil i v rozsudku ze dne 23. června 2010, sp. zn. 23 Cdo 3495/2008, v rozsudku ze dne 21. září 2011, sp. zn. 25 Cdo 1470/2009⁹⁴,

⁹¹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1203 s.

⁹² Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1203 s., rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 379/2001

⁹³ Porušení smluvní povinnosti je protiprávním úkonem i ve vztahu k poškozenému, který není účastníkem smlouvy; o smlouvu ve prospěch třetího jít nemusí (postačuje, že porušení smluvní povinnosti mělo dopad do právní sféry třetí osoby /poškozeného/) – viz R 56/2004. Z pohledu závěru formulovaného v R 56/2004 nemusí být nezbytným předpokladem odpovědnosti za škodu způsobenou třetí osobě existence platné smlouvy. Jestliže obsah smlouvy vzbuzuje u třetích osob oprávněná očekávání, že jejich investice ve vztahu k jedné ze stran smlouvy jsou smlouvou chráněny (např. tím, že dispozice s peněžními prostředky na účtu jsou pod kontrolou druhé smluvní strany), může odpovědnost smluvních stran za škodu způsobenou třetí osobám mít charakter odpovědnosti za škodu způsobenou neplatností smlouvy (srov. i § 42 obč. zák.). Uvedené platí tím více, jde-li o smlouvu, podle které smluvní strany v době rozhodné pro vznik škody postupovaly (pokládaly ji za platnou a ukončily ji další smlouvou) a jejíž platnost je následně zpochybňována až v reakci na uplatnění nároků třetích osob, jež na řádné plnění povinností podle smlouvy spoléhaly. Podstatné je, zda zkoumaná smlouva takovou povinnost obsahovala.

⁹⁴ Porušení smluvní povinnosti je předpokladem nejen smluvní (závazkové) odpovědnosti, která se vztahuje jen ke smluvnímu partnerovi v rámci jejich závazkového vztahu, ale může zakládat i odpovědnost mimosmluvní, tzv. deliktní, která není vázána jen na smluvního partnera, ale vztahuje se i k poškozenému, který není účastníkem smlouvy, jež byla porušena, to vše za předpokladu, že mezi protiprávním jednáním škůdce a újmou vzniklou poškozenému je vztah příčiny a následku. V dané věci, kdy na existenci kupní smlouvy uzavřené žalovanou s prodávajícím závisela existence smlouvy nájemní mezi žalovanou a žalobcem včetně v ní sjednaných dalších ujednání, je evidentní, že nebyť protiprávního jednání žalované, k újmě žalobce by nedošlo.

v rozsudku ze dne 29. července 2008, sp. zn. 25 Cdo 1417/2006 a v rozsudku ze dne 27.3.2012 32 Cdo 1558/2010.

Rozhodnutí R 56/2004 tak ovlivňuje judikaturu již několik let, avšak za celou dobu nedošlo k uspokojivému zpřesnění podmínek odpovědnosti za porušení smluvní povinnosti vůči třetím osobám.

Právní věta rozhodnutí R 56/2004 zní tedy následovně: „*Existence protiprávního úkonu jako předpokladu odpovědnosti za škodu je dána i tam, kde škůdce porušil povinnost ze smlouvy uzavřené s jinou osobou než poškozeným, jestliže závazek, k jehož porušení došlo, měl dopad do právní sféry poškozeného*“.⁹⁵ Tímto judikátem se zabýval i JUDr. Jaroslav Salač, LL.M. ve svém článku „K otázce předpokladů odpovědnosti za škodu“. „Jedná se tedy o určitou kombinaci smluvní odpovědnosti a odpovědnosti deliktní. Právní povinnost, jejíž porušení je předpokladem odpovědnosti, totiž v takovém případě vychází ze smlouvy. Charakter této povinnosti však přesahuje danou smlouvu a má dopad i ve vztahu ke třetím osobám (potenciálně vůči každému). Prostřednictvím smluvní povinnosti je tak chráněno absolutní právo třetích osob, aby jim nebyla působena zásahem do jejich právní sféry škoda.“⁹⁶

Tato konstrukce je podle názoru Salače problematická jak prakticky, tak i teoreticky. „Zásadním praktickým problémem, který právní praxe spatřuje v tomto právním názoru Nejvyššího soudu, je značná právní nejistota ohledně potenciální

⁹⁵ Nejvyšší soud nejprve zopakoval základní předpoklady odpovědnosti za škodu ve smyslu § 420 ObčZ: těmito jsou a) protiprávní úkon, b) vznik škody, c) příčinná souvislost mezi protiprávním úkonem a vzniklou škodou a d) zavinění. Pokud jde o první předpoklad – protiprávní úkon – odkázal Nejvyšší soud na českou právní teorii a soudní praxi a vymezil protiprávní úkon jako úkon, který je v rozporu s právem, resp. úkon, který zasahuje do subjektivních práv určité osoby. Přitom není rozhodné, zda vyplývá porušená právní povinnost ze smlouvy nebo zda se jedná o povinnost mimosmluvní (zákonnou). Nejvyšší soud dále konstatuje, že právní teorie dále uvádí, že v případě porušení smluvní právní povinnosti může nastoupit odpovědnost vůči spolukontrahentovi (straně smlouvy), zatímco v případě porušení mimosmluvní (zákonné) povinnosti může nastoupit odpovědnost za škodu vůči komukoliv (každému). Nejvyšší soud však považoval tento přístup k odpovědnosti za škodu za zjednodušený. Podle Nejvyššího soudu je dán protiprávní úkon jako předpoklad odpovědnosti za škodu vůči osobě, která není (a nebyla) smluvní stranou dané smlouvy, i v případě porušení takové smlouvy jednou z jejích smluvních stran. Postačuje totiž, že příslušná osoba porušila povinnost ze smlouvy, kterou uzavřela s jinou osobou než s poškozeným, pokud povinnost, k jejímuž porušení došlo, měla dopad do právní sféry poškozeného. Na překážku tomuto právnímu závěru není ani to, že daná smlouva nebyla smlouvou ve prospěch třetího (poškozeného). Podstatné je, že byla porušena právní povinnost, která – byť prostřednictvím smluvního ujednání jiných osob – sloužila k ochraně subjektivních práv poškozeného (aniž by toto daná smlouva deklarovala).

⁹⁶ Salač, J.: K otázce předpokladů odpovědnosti za škodu, Právní rozhledy 18/2004. Praha: C. H. Beck s.r.o. – nalezeno pod odkazem www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/art_3752/k-otazce-predpokladu-odpovednosti-za-skodu.aspx dne 14. 8. 2013

odpovědnosti právních subjektů. Z hlediska potenciálního poškozeného se jedná spíše o výhodu, protože poškozený může díky této interpretaci předpokladů odpovědnosti za škodu pouze získat. Na druhé straně však subjekty uzavírající smlouvu (a to v podstatě jakoukoliv smlouvu) nyní musí zkoumat a zvažovat, zda práva a povinnosti v této smlouvě zakotvená „nemají dopad do právní sféry třetích osob“.⁹⁷

„V neposlední řadě také postrádá právní názor Nejvyššího soudu bližší odůvodnění. Založit odpovědnost za škodu na předpokladu porušení právní povinnosti „mající dopad do právní sféry třetí osoby“ je velice neurčité až vágní. Minimálně s přihlédnutím k přelomovosti tohoto právního názoru v podmínkách české judikatury mělo být odůvodnění konkrétnější a argumentačně více propracované. Nejvyšší soud možná příliš zobecnil určitou tezi, která by při bližším odůvodnění a podstatném zúžení předpokladů odpovědnosti mohla obstát, a to jak z praktického, tak teoretického hlediska. Jak vyplynulo ze skutkového základu, jednalo se o velmi specifickou situaci a poměrně specifickou smlouvu, která by skutečně mohla vykazovat určité souvztažnosti se smlouvou ve prospěch třetího (i když i toto je určitě sporné). Pokud by Nejvyšší soud omezil dopady svého rozhodnutí pouze na určité situace, které by dostatečně druhově popsal, a přesněji definoval, co je třeba rozumět pod „zásahem do právní sféry třetí osoby“, značná část praktických pochybností by mohla být eliminována. To se však nestalo a dopad judikátu zůstává (přinejmenším do upřesnění jiným judikátem Nejvyššího soudu⁹⁸) obecný. Rozhodně tedy platí, že se Nejvyšší soud úkolu diskutovaný judikát upřesnit a dostatečně odůvodnit nezbavil. Ve svých budoucích rozhodnutích týkajících se předpokladů odpovědnosti za škodu bude muset diskutovanou otázku rozvést a dostatečně vyargumentovat (případně od tohoto pojetí ustoupit) a konstruovat jiný přístup k řešení otázek tohoto typu – např. při využití institutu „čisté“ deliktní odpovědnosti.“⁹⁹

Dále se Salač vyjadřuje k pojmu „zásahu do právní sféry poškozeného“ a náhrady škody. „Nejvyšší soud v tomto judikátu pochopitelně neřeší otázku vzniku

⁹⁷ Salač, J.: K otázce předpokladů odpovědnosti za škodu, Právní rozhledy 18/2004. Praha: C. H. Beck s.r.o. – nalezeno pod odkazem www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/art_3752/k-otazce-predpokladu-odpovednosti-za-skodu.aspx dne 14. 8. 2013

⁹⁸ pozn. autora: K tomuto upřesnění zatím uspokojivě nedošlo.

⁹⁹ Salač, J.: K otázce předpokladů odpovědnosti za škodu, Právní rozhledy 18/2004. Praha: C. H. Beck s.r.o. – nalezeno pod odkazem www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/art_3752/k-otazce-predpokladu-odpovednosti-za-skodu.aspx dne 14. 8. 2013

škody a kauzálního nexu mezi porušením povinnosti a vzniklou škodou. Nepřímo je však konstatováno, že předpokladem odpovědnosti za škodu je i „zásah do právní sféry poškozeného“. Takovým zásahem však může vzniknout jakákoliv újma – majetková, nemajetková či tzv. jiná ekonomická újma. Vezmeme-li v úvahu výchozí situaci předmětného judikátu (porušení smluvní povinnosti mezi osobami odlišnými od poškozeného), lze spekulovat, že vzniklá újma na straně poškozeného může poměrně snadno být újmou nemajetkovou či tzv. jinou ekonomickou újmou (ať by již tato byla řešena v podmínkách české judikatury v rámci ušlého zisku či nikoliv). Judikát se tak může promítnout i do otázky rozsahu náhrady vzniklé újmy.¹⁰⁰

„Z teoretického hlediska by snad bylo možné považovat takto vymezenou odpovědnost za škodu za jakýsi hybrid mezi odpovědností smluvní (nastupující pouze mezi spolukontrahenty) a odpovědností deliktní (nastupující v případě porušení zákonné povinnosti potenciálně vůči každému). Dle názoru Nejvyššího soudu totiž může nastoupit v případě porušení smluvní povinnosti potenciálně odpovědnost škůdce vůči komukoliv, do jehož právní sféry bylo zasaženo. Zdá se, že Nejvyšší soud tímto pojetím široké smluvní odpovědnosti zavádí jakousi generální povinnost smluvní prevence. Takové pojetí je však sporné a lze přemýšlet o následujících otázkách. Lze subjektům uzavírajícím smlouvu přičítat určitou specifickou právní povinnost (nad rámec prevenční povinnosti dle § 415 ObčZ) dbát o to, aby při vymezení práv a povinností v této smlouvě, resp. jejich potenciálním porušením nezasahovaly do právní sféry třetích osob? Neslouží k tomuto účelu obecná prevenční povinnost ve smyslu § 415 ObčZ, resp. speciální prevenční povinnosti zakotvené v občanském zákoníku a jiných zákonech? Může vůbec být porušení smluvní povinnosti předpokladem odpovědnosti vůči potenciálně jakékoliv třetí osobě? Hraje v této souvislosti roli vědomost, resp. nevědomost smluvních stran smlouvy o tom, že zasahují, resp. mohou v budoucnu zasáhnout do právní sféry třetích osob? Jak pojímat v těchto souvislostech zavinění škůdce (škůdce nemusí vůbec vědět, že třetí osobě může být způsobena škoda)? Jakou relevanci hraje otázka předvídatelnosti rozsahu škody v obchodních vztazích ve smyslu § 379 ObchZ?

¹⁰⁰ Salač, J.: K otázce předpokladů odpovědnosti za škodu, Právní rozhledy 18/2004. Praha: C. H. Beck s.r.o. – nalezeno pod odkazem www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/art_3752/k-otazce-predpokladu-odpovednosti-za-skodu.aspx dne 14. 8. 2013

Problematická se jeví především naprostá obecnost právního názoru Nejvyššího soudu a kolize tohoto hybridního – smluvně-deliktního – přístupu s obecnou prevenční povinností dle § 415 ObčZ. Není totiž zřejmé, jak se Nejvyšším soudem vyvinutá „povinnost obecné smluvní prevence“ odlišuje, případně vymezuje vůči obecné zákonné prevenční povinnosti. Dovolím si poznamenat, že žádný rozdíl ve výsledku nespátřuji. Obdobného závěru by mohlo být dosaženo i aplikací § 415 ObčZ a nebylo by nutné konstruovat hybridní typ smluvně-deliktní odpovědnosti. Je však také možné, že Nejvyšší soud chtěl svým obecným závěrem vyjádřit více, než se promítlo do odůvodnění judikátu – to by bylo nesporně škoda, zejména proto, že v právní praxi, jak již zmíněno, vzniká značná nejistota.¹⁰¹ Salač tedy pokládá z hlediska dosavadního českého občanského práva zcela legitimní otázku. V novém občanském zákoníku je tato problematika řešena již jinak, přičemž autor se k tomuto vrací právě při výkladu NOZ. Salač i správně na začátku svého článku zmiňuje německou úpravu, která potenciální odpovědnost vůči třetím osobám omezuje a svazuje určitými podmínkami a předpoklady. K tomuto se autor dostává při výkladu o německém občanském právu.

„Vzhledem k existenci podpůrně (subsidiárně) působící obecné (generální) občanskoprávní normy § 415 je třeba soudit, že protiprávním je každý úkon, resp. každá činnost, při které si dotyčné fyzické či právnické osoby nepočínaly v konkrétním případě natolik bedlivě a pozorně, resp. že nezachovaly určitý obecně přijímaný standard chování, který lze po nich rozumně požadovat, aby ke škodě na zdraví, majetku, přírodě a životním prostředí nedošlo.“¹⁰²

Protiprávní úkon může být jak zaviněný, tak nezaviněný. „I při nedostatku zavinění (úmyslu či nedbalosti) proto úkon zůstává, je-li v rozporu s právem, objektivně protiprávním.“¹⁰³

České právo tak stejně jako to německé (protiprávnost - *Rechtswidrigkeit* na straně jedné a zavinění – *Verschulden* na straně druhé) chápe protiprávnost a zavinění jako dvě samostatné kategorie.

¹⁰¹ Salač, J.: K otázce předpokladů odpovědnosti za škodu, Právní rozhledy 18/2004. Praha: C. H. Beck s.r.o. – nalezeno pod odkazem www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/art_3752/k-otazce-predpokladu-odpovednosti-za-skodu.aspx dne 14. 8. 2013

¹⁰² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 389-390.

¹⁰³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 390.

„Protiprávnost se nepředpokládá (nepresumuje), takže musí být poškozeným vždy prokázána. Naproti tomu zavinění, konkrétně nevědomá nedbalost, se předpokládá – presumuje.“¹⁰⁴

„Protiprávní úkon může spočívat jak v porušení právní povinnosti něco konat (komisivní protiprávní úkon), tak v porušení právní povinnosti něco nekonat – opomenout (omisivní protiprávní úkon). Omisivním protiprávním úkonem však není jakákoliv nečinnost (jakýkoli pasivní úkon), nýbrž pouze opomenutí takového úkonu, k němuž byla určitá osoba (fyzická či právnická) ze zákona povinna.“¹⁰⁵

„Vzhledem k tomu, že protiprávním úkonem je úkon, resp. činnost, která je v rozporu s objektivním právem, je z toho třeba důsledně dovozovat, že protiprávním nemůže být takový úkon či taková činnost, které objektivní právo dovoluje, či dokonce přikazuje provést, neboli kdy lze říci, že jsou ospravedlnitelné.“¹⁰⁶

V takovýchto případech se jedná o okolnosti vylučující odpovědnost. Mezi tyto okolnosti patří:

a) plnění zákonné povinnosti

Jde o případy, kdy povinnost vykonat určitý úkon či určitou činnost vyplývá přímo ze zákona, přičemž takový úkon či taková činnost je často spojena s výkonem určitého povolání či funkce (např. výkon rozhodnutí na majetek dlužníka podle § 251 n. OSŘ).

b) výkon subjektivního práva

Výkon práva vylučuje protiprávnost (*neminem laedit qui suo iure utitur*).

„Každý, komu náleží určité právo, je oprávněn toto právo v souladu se zákonem a v jeho mezích vykonávat za účelem dosažení určitého zákonem dovoleného cíle. V těchto případech se také oprávněný subjekt může dovolat autoritativní ochrany příslušných procesních orgánů, zejména soudů (§ 1 až 4, § 6 a 7 odst. 1 OSŘ).“¹⁰⁷

¹⁰⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 390.

¹⁰⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 390.

¹⁰⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 390 – 391.

¹⁰⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 391.

„Výkon práva však vylučuje protiprávnost úkonu, resp. činnosti, jen za předpokladu, že jsou při jeho výkonu splněny zákonné meze a zároveň je přitom dosahován zákonem sledovaný cíl. V souladu s § 3 odst. 1 lze obecně říci, že výkon práv z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.“¹⁰⁸

„Není-li tomu tak, nejde již o výkon práva, nýbrž o jeho zdánlivý výkon neboli o zneužití práva, které dovoleno není (*Schikane*). Jinak řečeno, v takovém případě jde o protiprávní úkon se všemi nepříznivými právními důsledky, které jsou s ním v právu spojeny (možnost odepření právní ochrany, neplatnost podle § 39, vznik případné odpovědnosti za škodu). Jako typický příklad „zneužití práva“ lze uvést výkon práva učiněný určitou osobou záměrně anebo alespoň s hlavním úmyslem způsobit škodu jinému (tzv. šikana, resp. šikanózní výkon práv spojený s nepříznivými důsledky stanovenými v § 424).“¹⁰⁹

c) svépomoc

„Ani svépomocné jednání nemá charakter protiprávního úkonu, splňuje-li zákonné meze stanovené obecně v § 6 včetně toho, že ochrana orgánů nemohla být poskytnuta včas. Zvláště upravenými případy svépomoci je např. svépomocný výkon zadržovacího (retenčního) práva podle § 175 n., svépomocný postup souseda podle § 127 odst. 1.“¹¹⁰

d) krajní nouze (§ 418 odst. 1 OZ)

„Zákonnými předpoklady k tomu, aby jednání někoho mohlo být označeno jako jednání v krajní nouzi, jsou: bezprostředně hrozící nebezpečí, které jednající sám nevyvolal a které nebylo možné odvrátit jinak, přičemž následek, který byl způsoben jednáním (zákrokem), nebyl zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil.“¹¹¹

¹⁰⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 391.

¹⁰⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 391 – 392.

¹¹⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 392.

¹¹¹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1194 s.

„Stav krajní nouze může být vyvolán především přírodní událostí (záplavou nebo sněhovou lavinou), nevyvolaným útokem zvířete anebo i aktivním jednáním člověka. V právní úpravě je tu vyjádřena i zásada subsidiarity jednání v krajní nouzi, tj. že nebylo možné nebezpečí odvrátit jinak (a to např. i útekem). Předmětem ochrany je osoba i majetek osoby jednající v krajní nouzi, ale také osoba nebo majetek jiné fyzické osoby, majetek právnické osoby anebo majetek státu. Za jednání v krajní nouzi nelze považovat situaci, kdy při odvracení nebezpečí byl způsoben následek stejně závažný nebo i závažnější než ten, jenž hrozil. Hodnocení závažnosti způsobeného následku musí vycházet z konkrétní situace; porovnávají se hodnoty, které byly ohroženy, s těmi, jež byly na jejich záchranu obětovány. Oprávnění odvrátit hrozící nebezpečí náleží každému subjektu.“¹¹²

„Ten, kdo jednal v krajní nouzi, je zproštěn povinnosti nahradit způsobenou škodu; ten, kdo vyvolal uvedený stav, bude odpovídat nejen za škodu způsobenou vyvolaným nebezpečím, ale také za škodu, jež byla způsobena při odvracení hrozícího nebezpečí.“¹¹³

e) nutná obrana (§ 418 odst. 2 OZ)

„Zákonnými předpoklady jednání v nutné obraně, je hrozící nebo trvající útok, přiměřenost obrany povaze a nebezpečí útoku a protiprávnost hrozícího útoku.“¹¹⁴

„Útok musí být veden ze strany fyzické nebo právnické osoby; nemůže tedy jít např. o útok ze strany zvířete. Útok musí už začít a trvat. O nutnou obranu nejde, je-li dán zřejmý nepoměr mezi útokem a obranou; je tomu tak i tehdy, když ze strany toho, kdo odvracel útok, dojde potom rovněž k přechodu do útoku (excesu), přičemž dojde ke škodě. Nutnou obranou by mělo být především zabráněno škodě, ale může při ní dojít někdy i ke stejné škodě, nebo dokonce (byť výjimečně) k větší škodě.“¹¹⁵

¹¹² Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1195 s.

¹¹³ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1195 s.

¹¹⁴ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1195 s.

¹¹⁵ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1195 s.

„Nejde o protiprávní útok, jde-li o jednání úřední osoby při výkonu její pravomoci anebo o útok se souhlasem poškozeného. Subjektem nutné obrany je každý, kdo je útokem ohrožen.“¹¹⁶

VI.I.II Škodní událost

„Zákonem kvalifikovaná událost vyvolávající škodu hraje v občanském právu zvláštní úlohu u již výše zmíněných případů objektivní odpovědnosti za škodu. Jde zejména o případy škody způsobené provozní činností (§ 420a), provozem dopravních prostředků (§ 427 n.), provozem zvláště nebezpečným (§ 432), jadernou událostí (§ 32 n. zákona č. 18/1997 Sb.), vadou výrobku (§ 1 ve spojení s § 4 zákona č. 59/1998 Sb., ve znění zákona č. 209/2000 Sb.) aj., tj. v provozech sice jinak dovolených, ve kterých však není dovoleno působení škod – škodlivých výsledků.“¹¹⁷

„Ve všech takových případech se s ohledem na zajištění účinné ochrany poškozených stává již sama zákonem kvalifikovaná událost, která vyvolává škodu při uskutečňování určité objektivně zvláště rizikové (nebezpečné) činnosti dostatečným právním důvodem vzniku odpovědnosti v občanském právu.“¹¹⁸

¹¹⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1195 s.

¹¹⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 398.

¹¹⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 398.

VI.II Škoda

Vznik škody (existence) je dalším předpokladem odpovědnosti za škodu. Občanský zákoník sám pojem škody nevymezuje, a to ani pojem skutečné škody, ani pojem ušlého zisku, přestože s těmito pojmy na různých místech pracuje. Tyto pojmy tak byly vymezeny občanskoprávní teorií a soudní praxí.

„Pojem škody je vykládán jako újma, která nastala v majetkové sféře poškozeného a která je objektivně vyjádřena všeobecným ekvivalentem (peněží). Občanský zákoník rozlišuje škodu na věci, na majetku a škodu na zdraví. V případě škody na majetku, popřípadě na věci, se nahrazuje jednak skutečná škoda, jednak ušlý zisk (442, 2, 3). U škody na zdraví občanský zákoník vedle náhrady majetkové újmy upravuje jako součást celkového odškodnění i právo na peněžitou satisfakci nemajetkové újmy, konkrétně náhradu za bolest, za ztížení společenského uplatnění a za úmrtí (444, 2, 8). Vznik škody a její rozsah musí být prokázán poškozeným.“¹¹⁹

„Podle platné úpravy občanský zákoník nezahrnuje pod pojem škody i nemajetkovou (imateriální – nehmotnou – ideální) újmu. Nemajetková újma se podle platného právního stavu odškodňuje jen v případech zvlášť stanovených zákonem“¹²⁰ (viz výše).

Autoři učebnice Občanské právo hmotné 2 třídí škodu z několika hledisek, přičemž autor této práce se tohoto třídění podrží.

Základním tříděním škody, které provádí sám občanský zákoník ustanovením § 442 OZ, „je její třídění na:

- a) škodu skutečnou (pozitivní, efektivní, reálnou – *damnum emergens*),
- b) to, co poškozenému z majetkové sféry ušlo, neboli ušlý zisk – prospěch (*lucrum cessans*).“¹²¹

„V určitých případech mohou poškozenému vzniknout oba druhy škod, někdy pouze skutečná škoda, jindy pouze ušlý zisk. Oba druhy škody jsou na sobě vzájemně

¹¹⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1204 - 1205 s.

¹²⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 399.

¹²¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 399.

nezávislé, takže existence jedné z nich není podmínkou vzniku druhé (srov. i rozsudek Nejvyššího soudu ČR II Odon 15/196).¹²²

„Vzniknou-li v určitém případě poškozenému oba druhy škody z téže škodné události, je náhrada obou v souladu s výše zmíněnou zásadou plné náhrady.“¹²³

„Ustanovení § 442 je kogentní povahy, takže strany nemohou svým ujednáním rozsah náhrady škody ani rozšiřovat, ani omezit.

Obchodní zákoník ve svém ustanovení § 379 stanoví, že se nahrazuje skutečná škoda a ušlý zisk. Dále však v souladu s adekvátní teorií příčinné souvislosti stanoví, že se nenahrazuje škoda, jež převyšuje škodu, kterou v době vzniku závazkového vztahu povinná strana jako možný důsledek porušení své povinnosti předvíдалa nebo kterou bylo možno předvídat s přihlédnutím ke skutečnostem, jež v uvedené době povinná strana znala nebo měla znát při obvyklé péči. Podle § 380 ObchZ se za škodu považuje též újma, která poškozené straně vznikla tím, že musela vynaložit náklady v důsledku porušení povinnosti druhé strany.

Tato ustanovení obchodního zákoníku jsou však na rozdíl od občanského zákoníku dispozitivní, takže strany obchodního vztahu mohou rozsah náhrady škody rozšířit anebo zúžit. Dokonce se mohou dohodou vzdát práva na náhradu škody či toto právo omezit i před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout. Před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout, se však nelze vzdát práva na náhradu škody způsobené úmyslně ani toto právo omezit (ustanovení § 386 ObchZ).

„V některých případech je v oblasti soukromého práva rozsah náhrady škody již tradičně ze zákona omezen (srov. např. při přepravě nákladu - § 770 ObčZ, při přepravě zásilek - § 624 ObchZ).“¹²⁴

„**ad a)** Za skutečnou škodu se považuje majetková újma vyjádřitelná v penězích, která spočívá v důsledku protiprávního úkonu, resp. škodní události ve zničení, ztrátě, zmenšení, snížení či jiném znehodnocení již existujícího majetku poškozeného (jeho věci či jeho jiných práv, jakož i hodnot ocenitelných penězi, jako jsou pohledávky,

¹²² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 399.

¹²³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 399.

¹²⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 400.

duševní vlastnictví aj.), a jež představuje majetkové hodnoty nezbytné k uvedení věci v předešlý stav.“¹²⁵

„Nemá-li poškozený už možnost koupit věc, kterou ztratil nebo zničil ten, kdo si věc vypůjčil (659), potom je skutečnou škodou někdy i hodnota nákladů vynaložených na obstarání této věci nebo na zhotovení její kopie (srov. R 5/1978).“¹²⁶

„Současný občanský zákoník neumožňuje náhradu ceny zvláštní (emociální) obliby (*pretium affectionis*).“¹²⁷

„Vzhledem k tomu, že vznik škody (skutečné i ušlého zisku) je jedním ze základních předpokladů odpovědnosti za škodu, je nezbytné, aby tento předpoklad byl splněn nejpozději v době, kdy soud o nároku na náhradu škody rozhoduje (§ 154 OSŘ). Jestliže škoda v době rozhodování soudu ještě neexistuje, byl nárok na její náhradu uplatněn předčasně a soud žalobu zamítne tzv. pro tentokrát. Takové rozhodnutí ovšem nebrání poškozenému uplatnit stejný nárok poté, co mu škoda již vznikla.“¹²⁸

„Ke vzniku skutečné škody nemůže dojít dříve, než k úbytku majetkových hodnot na straně poškozeného došlo.“^{129 130}

¹²⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 400.

¹²⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1282 s.

¹²⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1282 s.

¹²⁸ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1283 s.

¹²⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1283 s.

¹³⁰ „Jestliže v důsledku protiprávního jednání škůdce (či škodné události) vznikla poškozenému povinnost poskytnout třetí osobě plnění, jehož náhradu lze na škůdci požadovat, vzniká poškozenému újma v případě, že tomuto svému věřiteli plnil, a tímto okamžikem mu také vzniká škoda. Samotný vznik pohledávky věřitele není skutečností, jež snižuje majetkový (nikoliv účetní!) stav dlužníka (R 14/2005, NS sp. zn. 25 Cdo 2507/2005). Opačný názor (vznikem pohledávky dochází ke zvýšení pasiv dlužníka a tím mu vzniká majetková újma) přehlíží, že samotný vznik pohledávky, navíc často sporné, neodčerpává hodnoty z majetku dlužníka. Pohledávka vzniká dříve, než se stane splatnou a než ji tedy věřitel může vůči dlužníkovi vůbec uplatnit. Vzhledem k počátku běhu objektivní promlčecí doby dle § 106 (od vzniku škody, tj. od vzniku pohledávky) by se dlužníkům nárok na náhradu škody proti subjektu odpovědnému za škodu promlčel zřejmě dříve, než nárok věřitele na plnění proti němu (§ 101), nehledě ke ztížení postavení dlužníka coby poškozeného ve sporu o náhradu škody, v němž by na něm leželo důkazní břemeno o vzniku a existenci pohledávky proti němu, přičemž výsledek sporu by pro jeho věřitele nebyl závazný.“ (citováno v: Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1284 s.)

ad b) „To, co poškozenému ušlo (ušlý zisk), je újmou spočívající v tom, že u poškozeného nedojde v důsledku škodní události k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo očekávat s ohledem na pravidelný běh věcí (srov. R 55/1971, s. 152).“¹³¹

„Ušlý zisk se neprojevuje zmenšením majetku poškozeného (úbytkem aktiv, jako je tomu u skutečné škody), nýbrž ztrátou očekávaného přínosu. Nepostačuje přitom pouhá pravděpodobnost zvýšení majetkového stavu v budoucnu, neboť musí být najisto postaveno, že při pravidelném běhu věcí – nebýt protiprávního jednání škůdce (či škodní události u objektivní odpovědnosti) – mohl poškozený důvodně očekávat rozmnožení svého majetku, k němuž nedošlo právě v důsledku jednání škůdce (škodní události).“¹³²

„Ušlý zisk z podnikání znamená ztrátu očekávaného přínosu za situace, že poškozený měl zajištěny předpoklady pro „pravidelný běh věcí“, tedy že byl nejen ochoten, ale i schopen svou podnikatelskou činnost provozovat, a že měl též zajištěny potřebné (zákonné, odborné, materiální apod.) předpoklady k provozování určité činnosti. Nejde jen o zmaření zamýšlené činnosti či podnikatelského záměru, ale o zásah do již probíhajícího děje, jenž by – nebýt škodné události – vedl k dosažení konkrétního zisku.“¹³³

„Výše ušlého zisku podnikatele je dána rozdílem mezi celkovým příjmem z podnikání a náklady potřebnými k dosažení tohoto příjmu. Vychází se z částky, kterou by za obvyklých okolností (nebýt škodné události) poškozený ze své činnosti získal, s přihlédnutím k nákladům, které by na dosažení těchto výnosů musel vynaložit.“¹³⁴

„Ušlým ziskem může být i ztráta majetkového přínosu, jehož se mělo při obvyklém sledu událostí dostat věřiteli od jeho dlužníka a o nějž definitivně přišel v důsledku protiprávního zásahu třetí osoby či v důsledku právem kvalifikované škodní události. Újma, spočívající v neuspokojené pohledávce věřitele vůči jeho dlužníkovi, jejíž náhradu požaduje věřitel na třetí osobě z titulu její mimozávazkové odpovědnosti

¹³¹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1282 s.

¹³² Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1282 s.

¹³³ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1282 - 1283 s.

¹³⁴ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1283 s.

za škodu, nevzniká věřiteli v okamžiku, kdy dlužník neplní včas nebo vůbec, nýbrž až v okamžiku, kdy se právo věřitele na plnění proti dlužníkovi stalo fakticky nevyhmatelným, není uspokojeno a nelze je již vymáhat. Samozřejmým předpokladem odpovědnosti třetí osoby za takto vzniklou škodu je opodstatněnost práva věřitele na plnění proti dlužníkovi.¹³⁵

„Ve sporných případech určení náhrady ušlého zisku lze i v občanskoprávní oblasti postupovat obdobně podle kritéria výslovně stanoveného v § 379 ObchZ. Podle citovaného ustanovení lze za ušlý prospěch považovat majetkovou ztrátu, kterou mohl v okamžiku vzniku závazkového právního vztahu škůdce – posuzováno objektivně a konkrétně – předvídat; řečeno negativně, jako ušlý zisk se nenahrazuje škůdcem nepředvídatelná škoda.“¹³⁶ Toto ustanovení souvisí s teorií adekvátní příčinné souvislosti.

„Ušlý zisk předpokládá, že majetkový přínos, který byl důvodně očekáván, je definitivně ztracen.“¹³⁷

„Ušlý zisk se vypočítává vždy ke dni podání žaloby o náhradu škody.“¹³⁸

„Obchodní zákoník z praktických důvodů (obtížnost důkazu příčinné souvislosti mezi škodou a nerozmnožením majetku poškozeného, komplikace při stanovení výše ušlého zisku) připouští navíc pro poškozeného volbu požadovat namísto skutečně ušlého zisku náhradu zisku zpravidla dosahovaného v poctivém obchodním styku za podmínek obdobných (podobných – srovnatelných) podmínkám porušené smlouvy v okruhu podnikání, v němž podniká (tzv. abstraktní ušlý – průměrný zisk podle § 381 ObchZ ve spojení s § 737 odst. 1 ObchZ). I abstraktní ušlý zisk však musí být poškozeným vždy doložen.“¹³⁹¹⁴⁰

¹³⁵ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1283 s.

¹³⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 401.

¹³⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1284 s.

¹³⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 401.

¹³⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 401 - 402.

¹⁴⁰ Z posledních rozhodnutí je zajímavé rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2617/2012, jehož právní věta zní: „Škoda je chápána jako újma, která nastala (projevuje se) v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná penězi, a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především poskytnutím peněz, nedochází-li k naturální restituci. To, co poškozenému ušlo (ušlý zisk), je újmou spočívající v tom, že u něj nedojde v důsledku protiprávního jednání či škodní události k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo očekávat s ohledem na pravidelný běh věcí. Majetkovou

Dalším tříděním škody je její třídění na:

- a) škodu osobní a
- b) škodu majetkovou.

Zatímco škoda majetková představuje újmu vzniklou zásahem do majetkové sféry poškozeného, tak ta osobnostní představuje zásah do osobnostního (imateriálního) statku, tj. do zdraví či do života poškozeného.

„Z jiného hlediska lze třídít škodu na:

- a) škodu smluvní (kontraktní, resp. kontraktlní – *ex contractu*) a
- b) škodu mimosmluvní (deliktlní – *ex delicto*).“¹⁴¹

„Kritérium pro toto třídění škody je okolnost, zda ke škodě došlo porušením smluvní či mimosmluvní právní povinnosti stanovené přímo zákonem (a to ať již zvláštním zákonem, či samotným občanským zákoníkem, zejména jeho podpůrně působícím § 415), popř. škodní událostí, s níž zákon spojuje odpovědnost určitého subjektu (např. škoda vzniklá událostí vyplývající ze zvláštní povahy provozu dopravního prostředku nebo jaderná škoda vzniklá v důsledku jaderné události).“¹⁴²

Podle současného občanského zákoníku, na rozdíl od toho nového a německého, neexistuje různý právní režim pro náhradu škody způsobené porušením smluvní či mimosmluvní (deliktlní) právní povinnosti. Náhrada škody je tak upravena v současnosti jednotně.

Škoda může vzniknout jako výsledek trestného činu. Hovoříme pak o souběhu (konkurenci) trestněprávní odpovědnosti s tou občanskoprávní. Autor se k tomuto vrací níže při popisu uplatnění práva z odpovědnosti za škodu.

hodnotu samozřejmě má i věc - nemovitost. Dojde-li k její ztrátě či zničení, vzniká vlastníkovu věci skutečná škoda, spočívající v hodnotě (tržní ceně) věci v době, kdy ke ztrátě nebo zničení došlo. Naopak, nenabyl-li ten, kdo byl oprávněn, vlastnictví k věci, ztratil tím majetkový přínos, neboť jeho majetkový stav se o tuto hodnotu nezvětšil. Charakter ušlého zisku může proto mít i majetková újma spočívající v tom, že nedošlo k nabytí vlastnického práva k nemovitosti, jež na poškozeného měla být převedena. Poškozenému tak mohl ujít majetkový přínos v hodnotě rozdílu mezi kupní cenou, za níž měl nemovitost nabyt, a hodnotou nemovitosti, neboť tím, že nemovitost nenabyl, nezvětšil se jeho majetkový stav, ačkoliv bylo možno důvodně očekávat, že koupí nemovitosti k očekávanému majetkovému přírůstku dojde.“

¹⁴¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 404.

¹⁴² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 404 – 405.

Autoři učebnice Občanské právo hmotné 2 se zabývají i dvěma praktickými otázkami: jednak o vztahu práva na náhradu škody a úroku z prodlení, jednak o vztahu práva na náhradu škody a smluvní pokuty.¹⁴³

„Pokud jde o první otázku, pak podle § 519 platí, že při prodlení peněžitého dluhu lze náhradu škody požadovat jen potud, pokud není kryta úroky z prodlení, resp. poplatkem z prodlení“¹⁴⁴ (srov. nař. vl. č. 142/1994 Sb., ve znění nař. vl. č. 180/2013 Sb.).

„U druhé otázky pak podle § 545 odst. 2 platí, že je-li pro porušení smluvní povinnosti sjednána smluvní pokuta a nic dalšího, představuje smluvní pokuta zároveň náhradu škody, ať již vznikla jakákoli škoda (jde o tzv. paušalizovanou náhradu škody). V takovém případě proto věřitel již náhradu škody nemůže požadovat. Věřitel se však může s dlužníkem dohodnout, že převýší-li náhrada vzniklé škody smluvní pokutu, může věřitel jako poškozený požadovat i náhradu tohoto převýšení. Nelze dokonce vyloučit ani ujednání mezi věřitelem a dlužníkem, podle kterého věřitel bude jako poškozený mít právo na náhradu veškeré vzniklé škody vedle smluvní pokuty.“¹⁴⁵

¹⁴³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 405.

¹⁴⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 405.

¹⁴⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 405 - 406.

VI.III Příčinná souvislost

„Dalším nezbytným předpokladem vzniku odpovědnosti za škodu v občanském právu je příčinná souvislost (kauzální nexus).“¹⁴⁶

„Subjekt může být odpovědným za škodu v občanském právu pouze tehdy, jestliže určitá skutečnost, se kterou je podle občanského zákoníku spojena odpovědnost za škodu (lze ji také označit jako právně významnou – relevantní občanskoprávní příčinu), tj. protiprávní úkon (včetně opomenutí), úmyslné jednání proti dobrým mravům (dále již jen protiprávní úkon) anebo zákonem kvalifikovaná zvláštní událost (škodní událost), v konkrétním případě určitou jinou skutečnost, za kterou se podle občanského zákoníku odpovídá (lze ji také označit jako právně významný – relevantní občanskoprávní následek), tj. škodu, skutečně způsobila (příčinná souvislost).“¹⁴⁷

„Pouze tehdy lze hovořit, že dalším nezbytným předpokladem vzniku odpovědnosti za škodu v občanském právu je, a to bez ohledu na to, jde-li o odpovědnost subjektivní, či objektivní, aby mezi protiprávním úkonem nebo zákonem kvalifikovanou zvláštní událostí na straně jedné a škodou na straně druhé existoval vztah příčiny a následku (příčinná souvislost; hovoří se též o příčinném vztahu, někdy i o příčinném spojení).“¹⁴⁸

„Příčinnou souvislost je nutno odlišovat – i když z hlediska zjišťování předpokladů odpovědnosti za škodu v občanském právu nikoli odtrhovat – od zavinění (o právní podstatě zavinění srov. další výklad). Zatímco příčinná souvislost je objektivním a nezbytným (obligatorním) předpokladem vzniku každé odpovědnosti za škodu v občanském právu bez ohledu na to, zda se za škodu odpovídá na principu zavinění (principu objektivním), zavinění se jako subjektivní předpoklad vzniku odpovědnosti za škodu vyžaduje pouze v určitých případech odpovědnosti stanovených v občanském zákoníku (jmenovitě půjde zejména o obecnou – a v praxi nečastější – odpovědnost za škodu podle § 420).“¹⁴⁹

„Občanskoprávní teorie i soudní praxe při úvaze o vzájemném vztahu těchto dvou předpokladů vycházejí celkem jednotně ze závěru, že zjišťování zavinění tam, kde je zákonem vyžadováno (srov. např. již zmíněný § 420, 424), je a musí být předmětem

¹⁴⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 406.

¹⁴⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 406.

¹⁴⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 406.

¹⁴⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 406.

zkoumání soudu až poté, byla-li zjištěna existence příčinné souvislosti (srov. např. R 47/84). Z toho vyplývá, že vyzní-li zjišťování příčinné souvislosti soudem v konkrétním případě záporně (negativně), je tím odpovědnost za škodu v občanském právu vyloučena, takže zjišťování zavinění se stává bezpředmětným.¹⁵⁰

„Povinnost tvrzení, břemeno tvrzení, důkazní povinnost a důkazní břemeno ohledně příčinné souvislosti zatěžuje poškozeného.“¹⁵¹

„Ke vzniku odpovědnosti za škodu nestačí pouhá pravděpodobnost či domněnka existence příčinné souvislosti; existence příčinné souvislosti musí být podle platného českého občanského zákoníku prokázána.“¹⁵²

„Ústřední otázkou příčinné souvislosti i v občanském právu zůstává, podle jakých kritérií ze vzájemně a univerzálně působícího a v praxi velmi složitého komplexu příčin, které koneckonců všechny vedly v konkrétním případě ke vzniku škody, určit tu, která je z hlediska norem občanského práva upravujících odpovědnost za škodu příčinnou a jejíhož nositele je jednak namístě prostřednictvím vzniku povinnosti náhrady v majetkové sféře třeba postihnout, jednak na něj prostřednictvím takto vzniklé povinnosti k náhradě zároveň z preventivně výchovného hlediska pozitivně působit.“¹⁵³

Je tedy povinnost soudu zaměřit se na ty následky a příčiny, které jsou právně významné – relevantní z hlediska občanskoprávní odpovědnosti za škody a jí sledovaného účelu. „To znamená, že soud musí v konkrétním případě izolovat jednak občanskoprávně významný – relevantní následek, jednak občanskoprávně významnou – relevantní příčinu, resp. příčiny.“¹⁵⁴

„Při tomto svém postupu soud logicky ze všech následků nejprve izoluje občanskoprávně významný – relevantní následek, tj. škodu jako majetkovou újmu, kterou lze vyjádřit v penězích; při újmě na zdraví se soud v oblasti odpovědnosti za škodu zaměřuje vedle majetkové – materiální újmy (náklady léčení, ztráta na výdělku) i

¹⁵⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 407.

¹⁵¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 407.

¹⁵² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 407.

¹⁵³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 407.

¹⁵⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 408.

na vznik nemajetkových – imateriálních újem, konkrétně na vytrpěné bolesti a na ztížení společenského uplatnění.¹⁵⁵

„Po izolaci škody, resp. nemajetkové újmy, musí soud izolovat i její občanskoprávně významnou – relevantní příčinu, resp. příčiny.“¹⁵⁶ „Soud musí z tohoto univerzálního kauzálního komplexu časově předcházejících příčin, které ke vzniku škody vedly, izolovat nikoli všechny přírodně a fyzikální příčiny škody, nýbrž pouze tu příčinu, resp. příčiny, se kterými v právu občanskoprávní úprava odpovědnost za škodu spojuje, tj. buď protiprávní úkon, nebo zákonem kvalifikovaná zvláštní škodní událost.“¹⁵⁷

„Zjistí-li soud, že tomu tak je, musí v další fázi svého uvažování a hodnocení zjišťovat, zda právě tento protiprávní úkon, resp. protiprávní úkony či zákonem kvalifikovaná škodní událost, které vzniku škody časově předcházely, jsou zároveň v konkrétním případě skutečně právně významnou – relevantní příčinou vzniklé škody, tj. zda bez tohoto protiprávního úkonu, resp. úkonů, či zákonem klasifikované škodní události by ke škodě jinak nedošlo.“¹⁵⁸

„Zjistí-li soud, že v daném konkrétním případě existovaly dvě, či dokonce více právně významných – relevantních příčin vzniklé škody, přičitatelné dvěma či více osobám, musí zároveň odstupňovat (gradovat) význam a důležitost každé z právě významných – relevantních příčin pro vznik škody zvlášť (tzv. gradace příčinné souvislosti).“¹⁵⁹

Jak tomu však někdy bývá, život sám přináší komplikované skutkové podstaty. Občanský zákoník sám podstatu příčinné souvislosti nevymezuje. Nutno dodat, že to nečiní ani nový občanský zákoník, ani ten německý. Proto objasnění teorie příčinné souvislosti zůstává a bude nadále zůstávat na občanskoprávní teorii a praxi.

„Při objasňování ústřední otázky, tj. která z předcházejícího univerzálního komplexu příčin vzniku škody je právě v konkrétním případě právně významnou – relevantní občanskoprávní příčinou, tj. příčinou právně významnou – relevantní z hlediska vzniku občanskoprávní odpovědnosti, neexistovala a neexistuje jednota

¹⁵⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 408.

¹⁵⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 408.

¹⁵⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 408.

¹⁵⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 408.

¹⁵⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 408.

názorů (je však třeba poznamenat, že jednota názorů o této problematice neexistuje v současné zahraniční literatuře ani v současné judikatuře zahraničních soudů).¹⁶⁰

„Tuto ústřední otázku v minulosti řešily a řeší i nadále různé teorie příčinné souvislosti (kauzality). Lze říci, že hlavní teorie příčinné souvislosti jsou v podstatě dvě (každá z nich však má různé varianty).“¹⁶¹ V německém právu však tyto dvě teorie doplňuje teorie ochranného účelu normy, která by se měla dle názoru autora promítnout i do NOZ.

„První z nich je teorie podmínky – *conditio sine qua non* (též někdy označována i jako teorie rovnocennosti – ekvivalence podmínek). Podle této teorie existuje příčinná souvislost mezi protiprávním úkonem, resp. škodní událostí, a škodou jen tehdy, jestliže by bez nich škoda nenastala (*conditio sine qua non*).“¹⁶²

„Tato teorie vychází z myšlenky, že protiprávních úkonů, resp. škodních událostí, je více (tzv. kumulace příčin), přičemž všechny jsou si jako příčiny rovny v tom smyslu, že bez žádné z nich by škoda jako jejich následek nenastala. Uvedená teorie se uplatňovala a uplatňuje zejména v oblasti trestního práva, ve kterém však je trestněprávní odpovědnost bezvýhradně založena na principu zavinění – *nullum crimen sine culpa* (srov. R 21/80 tr., R 20/81 tr., R 21/81 tr.).

Zavinění – ať již ve formě úmyslu, či nedbalosti – jako jeden z obligatorních předpokladů vzniku trestněprávní odpovědnosti tvoří u této teorie potřebný korektiv, který v přijatelné míře umožňuje omezit v konkrétním případě trestněprávní odpovědnost jen za ten trestněprávní následek, který pachatel zavinil, tj. takový, který způsobil ať již úmyslně, či z nedbalosti.

Jiná však je situace v občanském právu, konkrétně v oblasti náhrady škody, kdy je odpovědnost za škodu založena nejen na principu subjektivním, tj. na zavinění, nýbrž i na principu objektivním, kde se zavinění jako obligatorní potřebný korektiv pro založení odpovědnosti neuplatňuje. Proto se v oblasti občanského práva začala uplatňovat a zatím uplatňuje teorie adekvátní příčinné souvislosti.“¹⁶³

„Podle teorie adekvátní příčinné souvislosti je škoda v konkrétním případě způsobena protiprávním úkonem anebo zákonem kvalifikovanou zvláštní škodní

¹⁶⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 410.

¹⁶¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 410.

¹⁶² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 410.

¹⁶³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 411.

událostí tehdy, jestliže protiprávní úkon nebo kvalifikovaná škodní událost jsou nejen podmínkami určité škody, nýbrž mají-li zároveň podle obvyklého (přirozeného) chodu věci i podle obecné zkušenosti zpravidla – typicky (generálně) za následek způsobení této škody. Pouze takový protiprávní úkon či taková škodní událost jsou adekvátními, a tím právně významnými – relevantními příčinami škody, a tudíž dostatečnými důvody vzniku občanskoprávní odpovědnosti za ni.

V souladu s názorem českého civilisty Jana Krčmáře (Právo občanské. III. Praha, 1947, s. 311) lze učinit závěr, že příčinná souvislost jako jeden z nezbytných předpokladů občanskoprávní odpovědnosti za škodu je dána tehdy, je-li škoda podle obvyklého (přirozeného) chodu věci i podle obecné zkušenosti, resp. poznatků adekvátním, a tím právně významným – relevantním důsledkem protiprávního úkonu či škodní události.¹⁶⁴

Škoda tak musí být pro škůdce v daných poměrech a v jeho postavení, ve kterých se v době způsobení škody nacházel, předvídatelná. „Předvídatelnost se tak stává předmětem logického posouzení a hodnocení soudu, který musí vzít při svém rozhodování vedle závažnosti a povahy protiprávního úkonu či škodní události pro vzniklou škodu v úvahu i všechny okolnosti konkrétního případu a obecné zkušenosti, a je-li povahou konkrétního případu odůvodněno, i závěry znaleckých posudků – expertiz (je však třeba dodat, že znalec poskytuje soudu pouze odborné doklady, z nichž soud při řešení příčinné souvislosti vychází).“¹⁶⁵

„Při úvaze soudu, zda škoda byla jako následek protiprávního úkonu nebo škodní události pro škůdce předvídatelná, je třeba v oblasti občanského práva vycházet z objektivního měřítka konkrétně a diferencovaně uplatňovaného. To znamená, že soud musí při své úvaze přihlížet k tomu, zda škoda byla předvídatelná pro každou řádně – rozumně se chovající a postupující osobu (fyzickou či právnickou), která by se nacházela v době způsobení škody na místě škůdce a v jeho postavení. Tato míra požadované předvídatelnosti bude u různých osob (fyzických či právnických) různá (např. bude vyšší, a tudíž přísnější, u osoby, jež je odborníkem – profesionálem – podnikatelem v daném oboru než u osoby – laika).

¹⁶⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 411.

¹⁶⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 411 – 412.

Je-li tomu tak, je právně významná – relevantní příčinná souvislost mezi protiprávním úkonem nebo škodní událostí a škodou dána; tím je naplněn i potřebný obligatorní předpoklad pro vznik občanskoprávní odpovědnosti za škodu.

Za této situace je uložení občanskoprávní odpovědnosti za škodu – při splnění i dalších předpokladů – právě tomuto škůdci, resp. odpovědnému subjektu, namíste.¹⁶⁶

„Zastávané pojetí příčinné souvislosti nachází v platném právním řádu podporu i v § 379 ObchZ. I když je citované ustanovení zaměřeno pouze na určení rozsahu nahrazované škody, lze z něho nicméně obecně dovodit, že se nenahrazuje ta škoda, jež převyšuje škodu, kterou v době vzniku závazku povinná strana předvíдалa, resp. kterou bylo možno předvídat vzhledem ke všem skutečnostem, v nichž se povinná strana nacházela. Naproti tomu povinné straně nevzniká povinnost k náhradě škody, jestliže pro ni byla vzniklá škoda v celém rozsahu nepředvídatelná.

Toto pojetí, kdy je odpovědnost škůdce z hlediska příčinné souvislosti rozumně omezena s cílem čelit nepřiměřeným tvrdostem pouze na škodu předvídatelnou, je i v souladu s mezinárodně unifikovanou úpravou obchodního práva, konkrétně s čl. 74¹⁶⁷ Úmluvy OSN o mezinárodní koupi zboží z roku 1980.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 412.

¹⁶⁷ čl. 74 Úmluvy OSN o mezinárodní koupi zboží z roku 1980 - Náhrada škody při porušení smlouvy jednou stranou zahrnuje částku odpovídající ztrátě, včetně ušlého zisku, kterou utrpěla druhá strana v důsledku porušení smlouvy. Náhrada škody nesmí přesáhnout ztrátu a ušlý zisk, kterou strana porušující smlouvu předvíдалa nebo měla předvídat v době uzavření smlouvy s přihlédnutím ke skutečnostem, o nichž věděla nebo měla vědět, jako možný důsledek porušení smlouvy.

¹⁶⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 413.

VI.IV Zavinění

„Subjektivní předpoklad odpovědnosti za škodu v občanském právu tvoří zavinění. Zavinění v občanském právu lze charakterizovat jako psychický (vnitřní-duševní) vztah odpovědného subjektu k jeho vlastnímu úkonu, který se přičí objektivnímu právu, tj. k jeho protiprávnímu úkonu, jakož i ke škodě jako ke způsobenému následku tohoto protiprávního úkonu.“¹⁶⁹

„Zavinění jako psychický (vnitřní - duševní) vztah je založeno na spojení:

- a) prvku vědomí (rozumovém – intelektuálním – rozeznávacím), jenž spočívá ve vědomosti (předvídání), a zároveň (*kumulative*)
- b) prvku vůle, jenž spočívá nejen ve chtění, nýbrž i ve srozumění.

Psychický život člověka je jednotou rozumových (intelektuálních, rozeznávacích) a volních procesů, které od sebe nelze odtrhovat.

Na různém utváření (kombinaci) prvku vědomí a vůle jsou založeny různé formy a stupně zavinění:

- a) úmysl
 - přímý,
 - eventuální (nepřímý);
- b) nedbalost
 - vědomá,
 - nevědomá (o formách a stupních zavinění srov. další výklad).

Zavinění odpovědného subjektu, tj. jeho vědomí a vůle, musí zahrnout:

- a) úkon, jenž se přičí objektivnímu právu, neboli protiprávní úkon,
- b) škodu jakožto následek tohoto protiprávního úkonu a
- c) příčinnou souvislost mezi protiprávním úkonem a způsobenou škodou.“¹⁷⁰

„Vědomí a vůle škůdce, resp. odpovědného subjektu, musí v prvé řadě zahrnout jeho vlastní úkon, neboť oba tyto prvky, na nichž je zavinění konstruováno, tvoří s úkonem jednotu (tzv. psychofyzická jednota). Vědomí a vůle škůdce, resp. odpovědného subjektu, však musí zahrnout úkon jako takový, jenž se přičí objektivnímu právu, neboli protiprávní úkon.

¹⁶⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 413.

¹⁷⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 413 - 414.

O zavinění proto nemůže jít tam, kde se psychický vztah škůdce, resp. odpovědného subjektu, vztahuje na úkon, jenž není v rozporu s objektivním právem neboli na úkon, který není protiprávní. Jinak řečeno, zavinění vždy nezbytně předpokládá existenci protiprávnosti, resp. bez protiprávnosti nejde a nemůže jít o zavinění.¹⁷¹

„Na druhé straně však zavinění a protiprávnost nelze ztotožňovat. Úkon, který je jako takový protiprávní, nemusí být vždy zároveň zaviněný (např. pro nedostatek věku, pro duševní poruchu vylučující prvek vědění či prvek vůle, příp. oba).“¹⁷²

Jelikož se nikdo nemůže omlouvat, resp. vymlouvat, že právo neznal, resp. že sice znal, avšak špatně nebo nesprávně vyložil (*ignorantia legis non excusat*), lze tak škůdci, resp. odpovědnému subjektu zavinění přičíst tehdy, „jestliže sice nevěděl o tom, že svým úkolem jako takovým porušuje nějakou právní povinnost, objektivně však tomu tak je, a jestliže si tohoto rozporu byl vzhledem ke stavu svého vědomí a vůle schopen uvědomit, resp. si to měl a mohl uvědomit.“¹⁷³

„Teprve tehdy je takový subjekt způsobilý k zaviněnému protiprávnímu úkonu (deliktu) neboli má způsobilost k zavinění (deliktní způsobilost).“¹⁷⁴

„Na různé kombinace prvků vědění a vůle jsou založeny různé formy a stupně zavinění.“¹⁷⁵ Jelikož občanský zákoník sám toto dělení neupravuje, je nutno vycházet v souladu se zásadou zachování vnitřní jednoty právního řádu z trestněprávní úpravy stanovené ustanoveními § 15 a § 16 trestního zákoníku zák. č. 40/2009 Sb.

ad a) Úmysl

- přímý (*dolus directus*), kdy jednající věděl (představil si, předvídal), že škodu způsobí, resp. věděl, že ji může způsobit (prvek vědění), a chtěl ji způsobit (prvek přímé vůle);

¹⁷¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 414.

¹⁷² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 414.

¹⁷³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 414 - 415.

¹⁷⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 415.

¹⁷⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 414.

- eventuální, resp. nepřímý (*dolus eventualis, resp. indirectus*), kdy jednatel věděl (představil si, předvídal), že může škodu způsobit (prvek vědění), a pro případ, že ji in eventum způsobí, s tím byl srozuměn (prvek eventuální – nepřímé vůle).

ad b) Nedbalost

- vědomá, kdy sice jednatel nechtěl škodu způsobit ani nebyl s jejím vznikem srozuměn, věděl však (představoval si, předvídal), že ji způsobit může, přičemž bez přiměřených důvodů spoléhal, že ji nezpůsobí;
- nevědomá, kdy jednatel sice nechtěl škodu způsobit ani nebyl s jejím vznikem srozuměn a ani nevěděl, že ji může způsobit, avšak vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům o tom vědět (představovat si, předvídat) měl a mohl.

„Nedbalost jako forma zavinění, ať již vědomá, či nevědomá, je tedy na rozdíl od úmyslu založena na prvku vědění – předvídání (intelektuálním).“¹⁷⁶ Prvek vůle existuje i při nedbalostním jednání, a to v podobě volního jednání.

Je otázkou, zda se má obrat „bez přiměřených důvodů spoléhal“ u vědomé nedbalosti hodnotit objektivně, či subjektivně. „V oblasti náhrady škody upravované občanským právem, kde jde typicky o majetkoprávní odpovědnost a kde její uložení plní v podmínkách tržní společnosti významnou reparační, resp. satisfakční funkci, je třeba uplatnit měřítko ve smyslu objektivním (věcném). To znamená, že chce-li se určitá osoba jako v úvahu přicházející subjekt zprostit odpovědnosti za škodu, nestačí prokázat, že jednala a činila vše jen podle svých subjektivních – osobních znalostí, schopností a dovedností. Měřítko hodnocení chování osob musí být nezávislé na jejich subjektivních vlastnostech. Rozhodující musí být proto měřítko objektivní, tj. jak by se zachovala za těchto poměrů a okolností na tomto místě a situaci“¹⁷⁷ rozumně se chovající osoba.

Takový výklad přináší kromě reparační funkce i tu preventivní, jelikož zvyšuje úroveň všech rozumně se chovajících osob. Odpovídá i požadavkům spravedlnosti, neboť ukládá všem občanům stejné občanské povinnosti.

¹⁷⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 416.

¹⁷⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 414.

Soud tak vždy hodnotí *in concreto*, jaký stupeň posouzení následků svého jednání a ovládnutí by v době způsobení škody za účelem odvrácení protiprávního úkonu a škody vyvinula na místě odpovědného subjektu každá rozumně chovající se osoba (*diligens pater familias*).

Pokud soud dospěje k závěru, že posuzovaný subjekt takový patřičný stupeň nevyvinul, je na místě přičíst mu zavinění.

Soud tak hodnotí vždy za daných konkrétních podmínek situace, za kterých k protiprávnímu úkonu a k následné způsobené škodě došlo (tzv. „konkrétnost objektivního měřítka“¹⁷⁸).

Soud musí též hodnotit postavení posuzovaného subjektu, které ve společnosti zaujímá (tzv. „diferencovanost objektivního měřítka“¹⁷⁹). Soud tak bude např. u advokáta posuzovat, jak by se vzhledem k okolnostem zachoval každý rozumně chovající se advokát, který by byl na jeho místě.

U nevědomé nedbalosti se hodnotí též podle objektivního měřítka spolu s modifikací jeho konkrétnosti („vzhledem k okolnostem“) a diferencovanosti („vzhledem ke svým osobním poměrům“).

Nevědomá nedbalost má blízko k nezaviněné způsobené škodě neboli k tzv. náhodě v právním smyslu. „Jestliže si proto určitý subjekt v konkrétním případě možnost způsobit škodu neuvědomil a ani vzhledem k okolnostem, ze kterých ke škodě došlo, i ke svým osobním poměrům uvědomit neměl a nemohl, neboli nelze-li mu přičíst podle římské zásady *casum sentit dominus* k tíži samotného poškozeného; jinak však je tomu s ohledem na zajištění účinné ochrany zájmů poškozených v případech založení přísné objektivní odpovědnosti.“¹⁸⁰

Civilní právo rozlišuje ještě další kategorii zavinění, a sice hrubou nedbalost (např. § 447 odst. 2, § 448 odst. 2 OZ). „O hrubou nedbalost se bude jednat zpravidla tam, kde se nedbalost vztahuje na porušení určité důležité povinnosti plynoucí z povolání, funkce, postavení či přímo z právního předpisu, neboli obecně řečeno tam, kde určitá

¹⁷⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 417.

¹⁷⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 417.

¹⁸⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 418.

osoba zjevně odmítá respektovat požadavky, které jsou stanoveny pro náležité plnění právních povinností, resp. kde určitá osoba závažně zanedbala péči, což by se jí při řádném postupu nemělo stát.

Rozlišování jednotlivých forem zavinění má pak význam ve více směrech, např. vznik odpovědnosti je spojen pouze s určitou formou zavinění – konkrétně úmyslem (srov. např. § 423, 424 OZ), v rozsahu náhrady škody (srov. § 442 odst. 3, § 450), v promlčecí době (§ 106).

Rozlišování jednotlivých stupňů zavinění takovou důležitost nemá, avšak může mít vliv při dělení společné odpovědnosti škůdců či při použití zmírňovacího práva při určování rozsahu náhrady škody (§ 450 OZ).

Jak bylo již výše řečeno, pokud vznikne určitému subjektu škoda, kterou nelze žádnému ze subjektů, tj. fyzické či právnické osobě, přičíst na porušení právní povinnosti s takto následně způsobenou škodou zavinění, jde o náhodu v právním smyslu (*casus*).

„Náhodu v právním smyslu lze teoreticky třídit na náhodu:

- a) tzv. prostou (*casus minor*),
- b) tzv. kvalifikovanou, tj. náhodu za daných podmínek ani při vynaložení veškerého potřebného úsilí (péče) nikým na tomto místě (objektivní hledisko) vzhledem k její neobvyklosti (mimořádnosti), nepředvídatelnosti neodvratitelnou (typicky mimořádná přírodní – živelní pohroma).

Takto kvalifikovaná náhoda bývá teorií označována jako vyšší moc¹⁸¹ (*vis maior, casus maior, force majeure*), jestliže jde o událost vzniklou mimo sféru určitého provozu (tzv. objektivní teorie vyšší moci).¹⁸²

„Kvalifikovaná náhoda v právním smyslu může být:

- a) vnitřní, tj. taková, jež odvozuje svůj původ z chování nebo z činnosti (provozu), o který se v daném případě jedná;

¹⁸¹ Současný občanský zákoník ani obchodní zákoník pojem vyšší moci výslovně nepoužívá. V novém občanském zákoníku je pojem vyšší moci již používán (např. § 651, § 1417, § 1928, § 2925). Důvodová zpráva pak popisuje vyšší moc jako mimořádnou nepředvídatelnou a nepřekonatelnou překážku vzniklou nezávisle na vůli škůdce.

¹⁸² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 419.

- b) vnější, tj. taková, jež s chováním anebo s činností neboli s provozem, o který se v daném případě jedná, nikterak nesouvisí.

„Přesné rozlišování zavinění a náhody (ať již náhody prosté, či kvalifikované) má v občanském právu svůj význam právě v oblasti odpovědnosti za způsobenou škodu. Při odpovědnosti za škodu založenou na subjektivním principu, tj. na principu zavinění, se neodpovídá za žádnou náhodu. Platí zásada *casum sentit dominus*, při které si škodlivé následky náhodně způsobené nese poškozený ve svých majetkových poměrech sám.

Naproti tomu při odpovědnosti za škody založené na přísném objektivním principu, kteréžto případy se v důsledku vědecko-technického pokroku i rozvoje hospodářství vyžadujícího zabezpečení vyšší ochrany poškozených postupně rozšiřují, přichází v úvahu odpovědnost i za tzv. prostou náhodu. V řadě případů objektivní odpovědnosti k tomu přistupuje i odpovědnost za škodu způsobenou zvláštní událostí při provozu dopravních prostředků - § 428, při zvlášť nebezpečných provozech - § 432.

V určitých – zcela výjimečných případech – přísné objektivní odpovědnosti je v občanském právu s ohledem na zajištění maximální ochrany poškozených založena odpovědnost dokonce i za tzv. vnější kvalifikovanou náhodu (srov. § 421a).¹⁸³

Nový občanský zákoník doplňuje povinnost nahradit škodu způsobenou ve svém ustanovení § 2904: Újmu způsobenou náhodou nahradí ten, kdo dal ze své viny k náhodě podnět, zejména tím, že poruší příkaz nebo poškodí zařízení, které má nahodilé újmě zabránit.

VI.IV.I Subjekty odpovědnosti za škodu

V občanském právu přicházejí v úvahu jako subjekty odpovědnosti za škodu

- a) fyzické osoby,
- b) právnické osoby a
- c) stát či územní samosprávné celky v samostatné působnosti (obce a vyšší územní samosprávné celky – kraje) jako subjekty zvláštní odpovědnosti podle zák. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo

¹⁸³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 420.

nesprávným úředním postupem č. 82/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů, naposledy zákona č. 396/2012 Sb.

ad a) „Tam, kde se odpovědnosti fyzické osoby za škodu vyžaduje její zavinění (úmysl či nedbalost), je třeba, aby fyzická osoba byla k zavinění způsobilá, neboli aby měla způsobilost k zavinění, resp. k zaviněnému protiprávnímu úkonu (deliktní způsobilost).

Způsobilost k zavinění, kterou lze v českém občanském právu dovozovat z obsahu § 422, vyžaduje u fyzické osoby takovou psychickou způsobilost rozumovou (intelektuální, rozeznávací, předvídací), jakož i volní (ovládací, určovací – determinační), které jí umožňují v první řadě posoudit, resp. rozeznat, protiprávnost jejího chování a zároveň se z možných variant chování svobodně rozhodnout pro tu, která je v souladu s právem (*secundum legem*), a naopak odmítnout tu, která je s právem v rozporu (*contra legem*).“¹⁸⁴

„Občanské právo (§ 422) váže vznik způsobilosti fyzických osob k zavinění jako předpokladu jejich odpovědnosti za škodu založenou na principu zavinění obecně na existenci:

a) pozitivního předpokladu, jímž je dosažení zletilosti (zletilost se jako pravidlo nabývá dovršením osmnáctého roku věku; výjimečně ji lze nabýt rovněž jen uzavřením manželství, i když třeba neplatného) a zároveň (kumulative),

b) negativního předpokladu, tj. že fyzická osoba není postižena duševní poruchou (ať nepřechodného, či jen přechodného rázu), která by u ní v době způsobení škody uplatnění výše uvedené rozumové či volní psychické způsobilosti, popř. obou způsobilostí, vylučovala. Občanský zákoník sám pojem duševní poruchy nevymezuje. Vychází však ze zásady, že nestačí, aby fyzická osoba byla pouze postižena samotnou duševní poruchou. Duševní porucha musí zároveň fyzickou osobu zbavovat v době způsobení škody buď schopnosti rozumové, či volní, popř. obou těchto schopností.

Občanské právo vychází na základě praktických zkušeností soudů i poznatků teorie ze zásady, že zletilá a zároveň duševní poruchou nepostižená fyzická osoba je schopna rozumově posoudit a zhodnotit situaci, ve které se nachází, a v důsledku toho

¹⁸⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 421.

z řady nabízejících se variant chování se svobodně rozhodnout pro tu, která je v souladu s právem, a naopak odmítnout tu, která je s právem v rozporu.“¹⁸⁵

Nezletilé fyzické osoby i osoby postiženy duševní chorobou však mohou také za určitých okolností disponovat deliktní způsobilostí. Podle § 422 OZ odst. 1 OZ nezletilý nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, odpovídá za škodu jím způsobenou, je-li schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky; jedná se o tzv. omezenou způsobilost k zavinění fyzické osoby.

„Pod pojmem duševní poruchy se v oblasti odpovědnosti za škodu v občanském právu rozumí takový psychický (duševní) stav fyzické osoby, který u ní vylučuje náležitý výkon buď rozumové, či volní způsobilosti, anebo obou způsobilostí“.¹⁸⁶

„U osob stížených duševní poruchou, které jsou soudním rozhodnutím zbaveny způsobilosti k právním úkonům nebo v této způsobilosti omezeny (§ 10 odst. 1, 2), je existence duševní poruchy doložena tímto soudním rozhodnutím. U ostatních není rozhodné, zda jde u nich o poruchu trvalého rázu či jen přechodného rázu. Významné ovšem je, o jakou duševní poruchu jde, jak je intenzivní a jaké jsou její projevy.“¹⁸⁷

Pokud se však uvede škůdce vlastní vinou do takového stavu, že není schopen ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, je povinen nahradit škodu v tomto stavu způsobenou (§ 423 OZ).

Jiná je pak právní situace, pokud je odpovědnost fyzické osoby založena na objektivním principu, není pak totiž vůbec třeba, aby fyzická osoba byla zároveň způsobilá k zavinění. To znamená, že v takovém případě může za škodu odpovídat fyzická osoba nezletilá i ta, která je postižena duševní chorobou.

ad b) Jelikož podle ustanovení § 420 odst. 1 OZ odpovídá za škodu každý, odpovídá za škodu i právnická osoba. I u právnických osob je v souladu s ustanovením § 420 odst. 3 OZ třeba zkoumat subjektivní předpoklad odpovědnosti za škodu, a to zavinění.

Jak bylo již výše vysvětleno, zavinění představuje psychický vztah škůdce k vlastnímu protiprávnímu úkonu a stejně tak ke škodě, která z tohoto protiprávního

¹⁸⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 421.

¹⁸⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 422.

¹⁸⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1230 s.

úkonu vznikla. Takový psychický vztah lze však být zkoumán pouze u fyzických osob, jejichž prostřednictvím právnická osoba jedná, a to buď

1) přímo podle ustanovení § 20 odst. 1 OZ, když právní úkony právnické osoby ve všech věcech činí ti, kteří jsou k tomu oprávněni smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládací listinou nebo zákonem (statutární orgány), nebo

2) v zastoupení podle ustanovení § 20 odst. 2 OZ, když za právnickou osobu mohou činit právní úkony i jiní její pracovníci nebo členové, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé.

ad 1) Právnická osoba je pak odpovědná za škodu jejím vlastním, resp. osobním zaviněným protiprávním úkonem.

ad 2) Právnická osoba zde rovněž také odpovídá za jednání svých pracovníků či členů, popřípadě za jiné osoby, které použila ke své činnosti ale za podmínky, že škoda byla způsobena těmito osobami a dále kumulativně došlo k této škodě při činnosti právnické osoby (§ 420 odst. 2 OZ). Právnická osoba tak nese odpovědnost za škodu způsobenou někým jiným (odpovědnost za třetí osoby).

Tyto jiné osoby, tj. zaměstnanci či členové právnické osoby, resp. další osoby použité právnickou osobou při její činnosti podle současného občanského zákoníku samy vůči poškozeným za způsobenou škodu přímo neodpovídají. Vůči právnické osobě odpovídají pak podle pracovněprávních předpisů, popř. jinak (§ 440 OZ).

Překročí-li však tyto osoby své oprávnění, vznikají práva a povinnosti právnické osobě, jen pokud se právní úkon týká předmětu činnosti právnické osoby a jen tehdy, jde-li o překročení, o kterém druhý účastník nemohl vědět. O tzv. excessu je pojednáno v rozboru ustanovení § 420 občanského zákoníku.

„Na závěr je třeba dodat, že právnická osoba se může zprostit odpovědnosti za škodu jen tehdy, prokáže-li, že protiprávně způsobenou škodu nezavinila, neboli jestliže se vyviní (exkulpuje).“¹⁸⁸ Právnická osoba tak musí dokázat, že její statutární orgány či jiné osoby, tj. zaměstnanci či členi, resp. další osoby použité při činnosti právnické osoby by za způsobenou škodu nebyly rovněž odpovědny.

¹⁸⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 424.

ad c) „Odpovědnost státu i územního samosprávného celku v samostatné působnosti za škodu způsobenou v občanskoprávních, resp. v soukromoprávních vztazích se posuzuje stejně jako odpovědnost každé jiné právnické osoby (§ 21). Jestliže proto např. stát vystupuje jako soukromá osoba – vlastník při nakládání se svým majetkem v soukromoprávním vztahu, pak se na jeho případnou odpovědnost za způsobenou škodu nevztahuje zákon č. 82/1998 Sb.; i o něm jako subjektu odpovědnosti platí *mutatis mutandis* vše, co bylo uvedeno o právnické osobě již výše v sub b).

Jde-li však o škodu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem neboli kde stát a územní samosprávné celky v samostatné působnosti vystupují jako nositelé veřejné moci při jejím uplatňování (srov. náleží Ústavního soudu České republiky II. ÚS 93/99), odpovídají stát i územní samosprávné celky v samostatné působnosti za škodu jen za splnění specifických předpokladů stanovených zvláštním zákonem č. 82/1998 Sb. Jejich odpovědnost je přísnou objektivní odpovědností (§1 citovaného zákona), které se navíc nelze zprostit žádným z liberačních důvodů (§ 2 citovaného zákona).

VI.V Společná odpovědnost více škůdců a spoluodpovědnost poškozeného na způsobené škodě

VI.V.I Společná odpovědnost více škůdců (mnohost – pluralita škůdců)

„Byla-li jedna a táž (jediná) škoda způsobena více škůdci (rozumí se nejméně dvěma, přičemž není rozhodné, tvoří – li tyto škůdce jen fyzické či jen právnické osoby anebo fyzické a právnické osoby společně), odpovídají za ni společně (srov. marginální rubriku § 438 ve spojení s § 511 n.). Není rozhodné, zda jedna a táž škoda vznikla společnou (vzájemně koordinovanou) kumulativní činností více škůdců (spoluzavinění, kdy u každého z více škůdců jde nejen o psychický stav k vlastnímu protiprávnímu úkonu a ke škodě, nýbrž zároveň o psychický vztah k protiprávním úkonům ostatních osob, které se účastní na vzniku škody) anebo činností více škůdců na sobě vzájemně nezávislou, která však souběžně vedla ke vzniku jedné a téže škody (souběžně – konkurující zavinění).“¹⁸⁹

Společná odpovědnost může mít formu:

- a) odpovědnosti společné a nerozdílné (solidární), nebo
- b) odpovědnosti dílčí (dělené, oddělené, individuální).

ad a) Podle ustanovení § 438 odst. 1 OZ způsobí-li škodu více škůdců, odpovídají za ni společně a nerozdílně. Podle ustanovení § 383 ObchZ je-li k náhradě škody zavázáno několik osob, jsou tyto osoby povinny škodu nahradit společně a nerozdílně.

ad b) V odůvodněných případech může soud rozhodnout, že ti, kteří škodu způsobili, odpovídají za ni podle své účasti na způsobení škody.¹⁹⁰

¹⁸⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 425.

¹⁹⁰ Právní věta rozhodnutí NS č. j. 8 Tdo 1571/2012-31: „Úprava ustanovení § 438 odst. 1 obč. zák. vyjadřuje zásadu solidární odpovědnosti škůdců v případech společně způsobené škody s cílem prohloubit odpovědnost za protiprávní jednání a důsledně zabezpečit ochranu poškozeného. Solidární odpovědnost má poskytnout výhodnější možnosti domoci se náhrady škody pro poškozeného, který si podle svého rozhodnutí může vybrat pouze některého ze škůdců a uplatňovat vůči němu celý svůj nárok. Výjimečně je však možné v adhezním řízení použít ustanovení § 438 odst. 2 obč. zák. a přiznat poškozené osobě nárok vůči jednotlivým obviněným podle jejich účasti na způsobení škody. Předpokladem takového postupu soudu je, že se uplatněním principu dělené odpovědnosti nijak neomezí nárok poškozené osoby na náhradu škody. Uvedený závěr je přitom možné učinit jen na základě výsledků dokazování k této otázce.“

V obchodním právu takto soud rozhodnout nemůže, avšak je nutno si uvědomit, že strany se mohou od ustanovení § 383 ObchZ odchýlit, neboť se jedná o dispozitivní ustanovení.

VI.V.II Zavinění poškozeného

Při zavinění škody poškozeným je nutno v souladu s ustanovením § 441 OZ rozlišovat, byla-li škoda způsobena:

- a) výlučně zaviněním poškozeného,
- b) také zaviněním (spoluzaviněním) poškozeného.

ad a) „Byla-li škoda způsobena výlučně zaviněním poškozeného, resp. jeho pomocníka, tj. výlučně jeho zaviněným protiprávním jednáním, ponese si ji poškozený ve své majetkové sféře celou sám, aniž by její náhradu mohl požadovat na někom jiném (tzv. lokalizace škody u samotného poškozeného).“¹⁹¹

ad b) Byla-li škoda způsobena také zaviněním poškozeného, ponese si poškozený škodu ve své majetkové sféře poměrně. „To znamená, že ji bude snášet i on podle své účasti (zejména podle závažnosti vlastního chování, které přispělo ke škodě) na způsobení škody.“¹⁹²

V teorii a praxi není zcela jednoznačně řešena otázka vzájemného vztahu úmyslně způsobené škody škůdcem a spoluzavinění poškozeného z nedbalosti. Zákon nevylučuje spoluzavinění poškozeného ani při škodě způsobené úmyslně, avšak v takových případech bude soud přihlížet zpravidla pouze k úmyslnému zavinění poškozeného.¹⁹³

¹⁹¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 427.

¹⁹² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 427.

¹⁹³ R III/1967, str. 58, odst. 3, 4 a 5: Ustanovení § 441 o. z. o zavinění poškozeného nevylučuje spoluzavinění poškozeného ani při škodě způsobené úmyslně. V takových případech bude však soud přihlížet zpravidla pouze k úmyslnému zavinění poškozeného. Pokud jde o způsobení škody úmyslnými trestnými činy ublížení na zdraví, může se ke spoluzavinění poškozeného přihlížet v případech, kdy poškozený trestný čin vyprovokoval, nebo tam, kde ke spáchání trestného činu došlo za situace, kdy pachatel odvracel útok, aniž byly splněny podmínky nutné obrany ve smyslu ustanovení § 13 trestního zákona. Častější jsou případy, kdy obviněný způsobil škodu úmyslně, avšak poškozený ji spoluzavinil z nedbalosti. V těchto případech bude zpravidla nedbalost poškozeného v poměru k úmyslnému zavinění škůdce tak nepatrná, že k ní nebude možné přihlížet. -citováno v: Systém ASPI - stav k 6. 10. 2013 do částky 119/2013 Sb. a 40/2013 Sb.m.s.; Občanský zákoník - komentář. Část VI. Hlava II. Odpovědnost za škodu. Oddíl III. O náhradě škody. § 441. - LIT16397CZ - poslední stav textu

Zákon ani výslovně neřeší případ, kdy na vzniku škody spolupůsobila i osoba nezpůsobilá k zavinění. „Dojde-li ke spoluzpůsobení škody osobou nezpůsobilou k zavinění (nezletilou, stíženou duševní poruchou), lze podle stanoviska soudní praxe použít ustanovení § 441 obč. zák. o spoluzavinění poškozeného analogicky.“¹⁹⁴

Autoři učebnice Občanské právo hmotné tak dovozují, „že za současného právního stavu je ve skutečnosti právně významné každé spolupůsobení škody poškozeným, resp. každá spoluúčast či spolupříspění poškozeného, které bylo jednou z příčin škody, tedy nikoliv pouze jeho spoluzavinění.“¹⁹⁵

Podle ustanovení § 376 ObchZ poškozená strana nemá nárok na náhradu škody, pokud nesplnění povinností povinné strany bylo způsobeno jednáním poškozené strany nebo nedostatkem součinnosti, ke které byla poškozená strana povinna.

¹⁹⁴ http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=OC_584.HTM – navštíveno dne 8. 10. 2013.

¹⁹⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 428.

VI.VI Rozsah a způsob náhrady škody

„Dojde-li ke škodě, resp. újmě na zdraví či životě, tj. na osobnostních (imateriálních, nemajetkových, nehmotných) statcích, vzniká poškozenému zvláštní taxativně vymezený komplex práv na její náhradu, resp. na její zmírnění.“¹⁹⁶

„Tento komplex práv, kterým se odškodňují jak vzniklá majetková (materiální) újma, tak určité stanovené druhy nemajetkové (imateriální) újmy, se spravuje zvláštním právním režimem § 444 až 449.“¹⁹⁷

„Při újmě na zdraví jde v první řadě o právo na náhradu za ztrátu na výdělku, a to jednak po dobu pracovní neschopnosti jednak po skončení pracovní neschopnosti či při invaliditě, o právo na ztrátu na důchodu, jakož i o právo na náhradu účelných nákladů spojených s léčením.“¹⁹⁸

„V případě smrti poškozeného jde o právo na náhradu nákladů pohřbu, jakož i o náhradu nákladů na výživu pozůstalým.“¹⁹⁹

„V rámci náhrady škody, resp. újmy na zdraví, občanský zákoník přiznává na základě výslovné úpravy § 444 poškozenému navíc právo na jednorázové peněžité odškodnění, resp. právo na zadostiučinění (satisfakci) za vzniklou nemajetkovou újmu, které spočívá podle platného českého práva jednak ve vytrpěných bolestech, jednak ve ztížení společenského uplatnění.“²⁰⁰

Takovéto nemajetkové újmy nelze na rozdíl od těch majetkových přesně vyčíslit, nejsou měřitelné penězi. „Jedná se pouze o jejich zmírnění formou poskytnutí určité peněžité částky (materiální satisfakce). Jinak řečeno, tato peněžitá částka neplní funkci náhrady (reparace) vzniklé nemajetkové újmy, nýbrž funkci pouze jejího určitého přiměřeného zmírnění.“²⁰¹

„Tato skutečnost se přiléhavě vyjadřuje i terminologicky tím, že se ve zkoumaných případech nehovoří *stricto sensu* o náhradě (reparaci) v pravém smyslu slova, nýbrž jen o poskytnutí přiměřeného zadostiučinění (satisfakci). Zakotvení přiměřené peněžité satisfakce za tyto druhy vzniklé nemajetkové újmy, je třeba

¹⁹⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 402.

¹⁹⁷ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 402.

¹⁹⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 402.

¹⁹⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 402.

²⁰⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 402.

²⁰¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 402.

považovat z morálního hlediska za spravedlivou, a tím i po právní stránce odůvodněnou.“²⁰²

Přiznání peněžité částky za tyto druhy nemajetkové újmy tvoří neoddělitelnou součást celkového práva poškozeného na náhradu škody.²⁰³

Na místě je i zmínit, že pozůstalým náleží v souladu s ustanovením § 444 odst. 3 OZ za újmu vzniklou usmrcením blízké osoby paušálně stanovené jednorázové odškodnění.

„Současná koncepce občanského zákoníku škodu jako materiální újmu nevyklučuje podle teorie i soudní praxe, aby se fyzická osoba domáhala souběžně i náhrady za imateriální újmu způsobenou neoprávněným zásahem do osobnostních práv (§ 13).“²⁰⁴

Poškození tak v souladu s tímto právním názorem podávají dvě žaloby a navrhuji zahájení dvou řízení s požadavkem na náhradu imateriální újmy, přičemž jedna je žalobcem právně kvalifikována jako náhrada škody na zdraví a druhá jako ochrana osobnosti. JUDr. MUDr. Roman Žďárek, Ph.D., MBA je však toho názoru, že takovýto postup nelze požadovat za správný, a to jak z hmotněprávního, tak i procesního hlediska.²⁰⁵ Žďárek má za to, že „pokud ObčZ umožňuje v rámci řízení o náhradě škody poskytnout odškodnění nemajetkové újmy jak za zásah do tělesné integrity (odškodnění bolesti a ZSU), tak za zásah do intimní sféry (odškodnění za usmrcení osoby blízké), je třeba tato ustanovení ve vztahu k ustanovením o ochraně osobnosti, pokud jde o zásahy do uvedených dílčích osobnostních práv, považovat za ustanovení speciální.“²⁰⁶

„Po nabytí účinnosti NObčZ již nebude existovat ani „praktický“ důvod k naprosto umělému hledání odlišností mezi nároky na odškodnění bolesti, ZSU či smrti blízké osoby a nároky z titulu porušení práv na ochranu osobnosti, kterým byla (je)

²⁰² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 402 - 403.

²⁰³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 403.

²⁰⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 404.

²⁰⁵ Žďárek, R.: Souběžné uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví a nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti, Soudní rozhledy 4/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o.

²⁰⁶ Žďárek, R. Civilní odpovědnost při poskytování zdravotní péče. In Kongres medicínského práva, II. ročník, Praha, 29. 11. – 30. 11. 2007 – citováno v: Žďárek, R.: Souběžné uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví a nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti, Soudní rozhledy 4/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 127

v současné době limitace odškodňovací vyhláškou²⁰⁷, resp. ustanovením o fixních odškodněních za smrt²⁰⁸. S limitací odškodňovací vyhláškou si již soudní praxe poradila v současné době, a to velmi volným (poměrně dosti extenzivním) výkladem § 7 odst. BolZSUV, který umožňuje soudu ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele výši odškodnění stanovenou podle vyhlášky přiměřeně zvýšit.²⁰⁹ Po nabytí účinnosti NObčZ nebude existovat ani zákonem daný limit pro odškodnění smrti.^{210, 211}

„Judikatura vyšších soudů však dosud kategoricky stanovisko odpovídající shora uvedenému pojetí vztahu speciality nezaujala. NS naopak uvedl, že nároky z titulu práva na ochranu osobnosti a nároky na náhradu škody jsou zcela svébytné a samostatné nároky podmíněné rozrůzněnou sférou ochrany, kterou poskytuje ObčZ.²¹²

Postupně však dochází k posunu v nazírání na uvedený problém i v judikatuře. VS v Olomouci například uvedl, že se ztotožňuje s názorem, že nároky z titulu náhrady škody na zdraví jsou speciálními nároky ve vztahu k obecným nárokům vzniklým

²⁰⁷ Vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění pozdějších předpisů („BolZSUV“)

²⁰⁸ Podle § 444 odst. 3 ObčZ za škodu usmrcením náleží pozůstalým jednorázové odškodnění, a to manželovi nebo manželce 240 000 Kč, každému rodiči při ztrátě dosud nenarozeného počatého dítěte 85 000 Kč, každému sourozenci zesnulého 175 000 Kč a každé další blízké osobě žijící ve společné domácnosti s usmrceným v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem jeho smrti, 240 000 Kč.

²⁰⁹ Srov. Žďárek, R. in Těšínová, J., Žďárek, R., Policar, M. Medicínské právo. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 391 a 392: Fakticky přestává odškodňovací vyhlášku aplikovat i NS, podle něhož je podstatný vždy výsledek úvah, jež vedly soud ke stanovení celkové výše náhrady za ZSU. Nejde totiž jen o četnost násobku základního bodového ohodnocení, neboť násobení základu je sice přehlednou metodou vyjádření rozsahu zvýšení, není však v předpise výslovně upraveným, a tedy ani jediným (výlučným) způsobem, jak se dobrat zvýšené náhrady; podstatná je tedy celková výše odškodnění s ohledem na proporcionalitu mezi částkou náhrady škody a způsobenou újmou, a to i v porovnání s jinými skutkově obdobnými případy (rozsudek NS z 18. 6. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4670/2007, Rc 46/2011, SR 7/2011 s. 248). NS má za to, že výsledek úvah, jež soud vedly ke stanovení celkové výše náhrady za ZSU, je dokonce podstatnější než nejasnost při aplikaci právního předpisu (rozsudek NS z 16. 10. 2008, sp. zn. 25 Cdo 2596/2006, C 6566). – citováno v Žďárek, R.: Souběžné uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví a nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti, Soudní rozhledy 4/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 127

²¹⁰ Podle § 2959 NObčZ při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti. Podle § 2958 NObčZ při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ZSU. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

²¹¹ Žďárek, R.: Souběžné uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví a nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti, Soudní rozhledy 4/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 127

²¹² Usnesení NS z 28. 6. 2007, sp. zn. 30 Cdo 154/2007 (PR 23/2007 s. 870). - citováno v Žďárek, R.: Souběžné uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví a nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti, Soudní rozhledy 4/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 127

v režimu ochrany osobnosti. Není přípustné, aby se osoba dotčená na zdraví pokoušela žalobou na ochranu osobnosti nahrazovat či navyšovat své nároky z titulu náhrady škody. Dvojím hodnocením nemajetkové újmy na zdraví, a to v rámci náhrady škody na zdraví a v rámci řízení o ochranu osobnosti, by nepochybně došlo k porušení principu proporcionality a právní zásady *non bis in idem*.²¹³

Uvedené posuny zatím na úrovni NS vyvrcholily přijetím závěru, že právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 a 3 ObčZ a nároky na náhradu škody na zdraví za bolest a za ZSU podle § 444 odst. 1 ObčZ nebo § 372 ZPr jsou samostatné právní prostředky ochrany fyzické osoby, *a proto je nelze uplatnit na základě totožných skutkových tvrzení*.^{214,215}

„Předmět řízení není vymezen právní argumentací, ale vylíčením rozhodných žalobních tvrzení; v žalobě musejí být vylíčeny rozhodující skutečnosti a čeho se žalobce domáhá. V případě požadavků na náhradu imateriální újmy na zdraví tak řízení bude typicky vymezeno popsáním (protiprávním) jednáním žalovaného a vylíčením imateriální újmy s typickým požadavkem na zaplacení peněz, přičemž není povinností žalobce, aby svůj nárok právně kvalifikoval jako bolestné, náhradu za ZSU, jednorázové odškodnění podle § 444 odst. 3 ObčZ či náhradu nemateriální újmy v penězích podle § 13 odst. 2 ObčZ. Dokonce i když žalobce provede právní kvalifikaci, soud jí není vázán.

Proto podá-li žalobce dvě skutkově totožně vymezené (bez ohledu na případnou odlišnou právní argumentaci) žaloby, je namístě primárně postupovat podle příslušných procesních ustanovení o litispendenci²¹⁶, resp. *rei iudicatae*^{217,218} a později zahájené

²¹³ Rozsudek VS v Olomouci z 5. 5. 2010, č. j. 1 Co 2/2010-81 (Rc 56/2011). - citováno v Žďárek, R.: Souběžné uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví a nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti, Soudní rozhledy 4/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 127

²¹⁴ Rc 56/2011. - citováno v Žďárek, R.: Souběžné uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví a nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti, Soudní rozhledy 4/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 127

²¹⁵ Žďárek, R.: Souběžné uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví a nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti, Soudní rozhledy 4/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 127

²¹⁶ Podle § 83 odst. 1 OSŘ zahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení.

²¹⁷ Jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto (*res iudicata*), nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu (§ 159a odst. 5 OSŘ, překážka *rei iudicatae*).

²¹⁸ Pro posouzení, zda je dána překážka *rei iudicatae*, není významné, jak byl soudem skutek (skutkový děj), který byl předmětem původního řízení, posouzen po právní stránce; překážka věci pravomocně rozhodnuté je dána i tehdy, jestliže skutek (skutkový děj) byl soudem posouzen po právní stránce nesprávně nebo neúplně.

(skutkově stejně vymezené) řízení zastavit, neboť půjde o neodstranitelný nedostatek podmínky řízení.²¹⁹

„Mají-li mít proto vedle nároků na náhradu škody na zdraví místo i nároky na ochranu osobnosti, musejí tyto vycházet z odlišných skutkových tvrzení.²²⁰

Satisfakce za nemajetkovou újmu je upravena kromě občanského zákoníku (§ 13 odst. 2 a 3, § 19b odst. 2 a 3) i v jiných právních předpisech (zák. č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím či nesprávným úředním postupem či zák. č. 198/2009 Sb. – antidiskriminační zákon).

VI.VI.I Rozsah náhrady škody

„Pod pojmem rozsah náhrady škody je třeba rozumět, jakou výši (objem) neboli kolik má škůdce, resp. odpovědný subjekt, poškozenému nahradit. Tento rozsah škody musí poškozený vždy specifikovat.

Při škodě způsobené poškozenému na jeho věcech, resp. širěji na jeho majetku, se mu hradí veškerá skutečná (pozitivní) škoda, jakož i to, co poškozenému ušlo, neboli ušlý zisk.

Při určení rozsahu škody na věci (ať movité, či nemovité) se podle § 443 vychází z ceny v době poškození a v rozsahu, v jakém byla škůdce poškozena. Touto cenou je třeba rozumět obvyklou cenu ve smyslu § 2 odst. 1 zák. č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a změně některých zákonů, a prováděcí vyhlášky č. 279/1997 Sb., pokud citovaný zákon nestanoví jiný způsob oceňování.²²¹

„Při škodě, resp. přesněji při újmě způsobené na zdraví anebo na životě, fyzické osoby, se podle zvlášť stanovené úpravy nahrazují (jde o taxativní výčet):

a) účelné náklady spojené s léčením (jejich rozsah se bude měnit i úměrně tomu, jak se bude snižovat podíl nákladů léčení ze všeobecného zdravotního pojištění a zvyšovat podíl nákladů hrazených poškozeným jako pacientem),

²¹⁹ Žďárek, R.: Souběžné uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví a nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti, Soudní rozhledy 4/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 128

²²⁰ Žďárek, R.: Souběžné uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví a nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti, Soudní rozhledy 4/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 128

²²¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 429.

- b) ztráta na výdělků,
- c) bolesti a ztížení společenského uplatnění,
- d) náklady na výživu pozůstalých,
- e) přiměřené náklady spojené s pohřbem,
- f) jednorázové odškodnění pozůstalým za škodu způsobenou usmrcením.²²²

ad a) „Soudní praxe (R 26/1982) vykládá pojem účelných nákladů spojených s léčením v širším smyslu a považuje za ně – všeobecně řečeno – náklady vedoucí ke zlepšení na zdraví poškozeného.“²²³ Náklady se v souladu s ustanovením § 443 odst. 3 OZ hradí tomu, kdo je skutečně (fakticky) vynaložil. Náhrada nákladů přichází samozřejmě v úvahu jen tehdy, nejsou-li hrazeny z nemocenského pojištění.

ad b) „Ztrátu na výdělků nelze zařazovat ani pod pojem skutečné škody, ani pod pojem ušlého zisku. Tvoří speciálně upravenou kategorii škody jako majetkové újmy, která je objektivně vyjádřena v penězích. Právo na náhradu ztráty na výdělků ve formě peněžitého důchodu (§ 445) má poškozený vůči škůdci, resp. odpovědnému subjektu, za předpokladu, že mu ztráta nebyla uhrazena – ať zcela, nebo částečně – dávkami z nemocenského pojištění či důchodového pojištění.“²²⁴

Ztráta na výdělků je majetková újma, která poškozenému v důsledku zranění skutečně vznikla:

- po dobu pracovní neschopnosti
- po skončení pracovní neschopnosti či při invaliditě.

Jedná se přitom o samostatná dílčí práva, která se i samostatně promlčují.

V souladu s ustanovením § 446 OZ náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti poškozeného činí rozdíl mezi jeho průměrným výdělkem před poškozením a plnou výší nemocenského. „Promlčecí doba pro právo na náhradu za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti začne běžet vyplacením poslední dávky nemocenského (§ 106); tehdy lze totiž usuzovat, že se poškozený dozví o své škodě (§ 446).“²²⁵

²²² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 430.

²²³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 430.

²²⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 431.

²²⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 432.

Podle § 447 odst. 1 OZ náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě činí rozdíl mezi průměrným výdělkem před poškozením a výdělkem dosahovaným po poškození s připočtením případného invalidního důchodu nebo částečného invalidního důchodu.

ad c) Újmy nemajetkové (imateriální) povahy se odškodňují (zmírňují) podle vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČR č. 440/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002. „Příloha této vyhlášky obsahuje sazby pro hodnocení výše bolestného a ztížení společenského uplatnění. Utrpená újma se lékařsky hodnotí počtem bodů a za každý bod se poskytuje náhrada 120 Kč.“²²⁶ Jak již ale bylo výše řečeno, soud může na základě řádně odůvodněné úvahy náhradu navýšit.

„Bolestným se odškodňují bolesti, které poškozený vytrpěl při úrazu, při léčení a při odstraňování důsledku úrazu (při tzv. rehabilitaci).“²²⁷

„Náhradou za ztížení společenského uplatnění se rozumí odškodnění za nepříznivé důsledky (poškození zdraví) pro životní úkony poškozeného, pro uspokojování jeho životních a společenských potřeb a pro splnění jeho životních úkolů. Nejde tu jen o viditelné poškození (zohyzdění). Jde tu o omezení možnosti např. volby povolání, volby životního partnera a dalších způsobů osobního uplatnění, o omezení možnosti účastnit se kulturní a sportovní činnosti, popřípadě omezení možnosti jiného společenského uplatnění. Náhrada za ztížení společenského uplatnění vyjadřuje především ztrátu či omezení dosavadních schopností poškozeného uplatnit se v těch formách společenského života, které slouží rozvoji jeho osobnosti. Mezi ně v oblasti pracovní aktivity patří i výběr a příprava na povolání či výkon dosavadní profese.“²²⁸

„Rozhodnutí o výši náhrady za ztížení společenského uplatnění vychází ze srovnání schopností a možností poškozeného vzhledem k jeho zdravotnímu stavu před a po zranění.“²²⁹

²²⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1296 s.

²²⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1295 s.

²²⁸ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1295 s.

²²⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1295 s.

V důsledku původní škodní události může výjimečně vzniknout další nárok na náhradu ztížení společenského uplatnění, pokud se zdravotní stav již jednou ustálený výrazně zhorší a následky jsou v příčinné souvislosti s původním poškozením zdraví.²³⁰

Podle ustanovení § 579 odst. 2 je právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění vázáno jen na osobu poškozeného, přičemž na dědice nepřechází, ani kdyby bylo přiznáno pravomocným rozhodnutím soudu.²³¹

ad d) „Při usmrcení se hradí peněžitým důchodem náklady na výživu těm pozůstalým, kterým zemřelý v době svého úmrtí výživu fakticky, pravidelně a soustavně poskytoval nebo byl ze zákona v době úmrtí povinen poskytovat, i když v tomto druhém případě výživu třeba fakticky – ať zcela, nebo zčásti – neposkytoval.“²³²

Pojem „pozůstalí“ se přitom vždy nemusí krýt s výčtem dědiců ze zákona či ze závěti, nýbrž pod něj mohou spadat osoby, kterým zemřelý výživu fakticky poskytoval.

„Výživou (§ 448) je nutno v souladu s § 85 až 96 ZoR rozumět výživu v širším smyslu a zahrnovat do ní vše, co fyzická osoba potřebuje k úhradě svých osobních potřeb s přihlédnutím k jejímu věku, zdravotnímu stavu, společenskému postavení a uplatnění atd. To znamená, že za výživu je nutno považovat nejen příspěvek na vlastní stravování (tzv. výživu v užším slova smyslu), nýbrž i příspěvek na ošacení, byt, domácnost, vzdělání, kulturní vyžití atp.“²³³

„Náhrada nákladů na výživu náleží i pozůstalým jen potud, pokud tyto náklady nejsou hrazeny dávkami důchodového zabezpečení poskytovanými jim z téhož důvodu (konkrétně vdovským a sirotčím důchodem).“²³⁴

ad e) Při usmrcení se hradí též přiměřené (nikoli tedy celé) náklady spojené s pohřbem, pokud nebyly uhrazeny pohřebním poskytnutým podle zákona o státní sociální podpoře (§ 449 odst. 2 OZ).

²³⁰ R 9/1986

²³¹ R 20/1966

²³² Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 436.

²³³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 436.

²³⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 437.

ad f) Podle § 444 odst. 3 OZ za škodu usmrcením náleží pozůstalým jednorázové odškodnění. Pozůstalý a na ně připadající částky jsou pak zákonem kategorizovány.

Podle § 450 OZ z důvodu zvláštního zřetele hodných soud náhradu škody přiměřeně sníží. Vezme přitom zřetel zejména k tomu, jak ke škodě došlo, jakož i k osobním a majetkovým poměrům fyzické osoby, která ji způsobila; přihlédne přitom také k poměrům fyzické osoby, která byla poškozena. Snížení nelze provést, jde-li o škodu způsobenou úmyslně.

Toto ustanovení zavádí tzv. princip moderace. Moderace nemůže však jít nikdy tak daleko, aby soud poškozenému nepřiznal vůbec žádnou náhradu škody. Tímto ustanovením má být zabráněno nežádoucím a nepřiměřeným tvrdostem ve vztahu ke škůdci.

„Soud musí v každém řízení o náhradu škody vždy zkoumat, zda nejsou dány podmínky pro použití § 450.“²³⁵

V oblasti upravené obchodním zákoníkem nemůže soud snížit náhradu škody (§ 386 odst. 2 ObchZ).

Ve vztazích upravených obchodním zákoníkem se lze dohodou vzdát práva na náhradu škody či toto právo omezit i před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout. Před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout, se však nelze vzdát práva na náhradu škody způsobené úmyslně ani toto právo omezit (§ 386 odst. 1 ObchZ).

VI.VI.II Způsob náhrady škody

Současný občanský zákoník stanoví primární způsob náhrady škody v penězích. Požádá-li však o to poškozený a je-li to možné a účelné, hradí se škoda uvedením do předešlého stavu (tzv. naturální náhrada – naturální restituce – *restitutio in integrum*). „Možnost naturální restituce je vyloučena tam, kde tomu brání překážka objektivní povahy; účelnost se posuzuje z hlediska hospodárnosti.“²³⁶

Samozřejmě není vyloučena ani kombinace uvedení věci v původní stav s doplňující peněžní náhradou.

²³⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 440.

²³⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1285 s.

VI.VII Promlčení práva z odpovědnosti za škodu

„ U práva na náhradu škody je stanovena dvojí (kombinovaná) promlčecí doba, a to subjektivní a objektivní. Tyto dvě promlčecí doby počínají, běží a končí nezávisle na sobě.“²³⁷

Podle § 106 odst. 1 OZ se právo na náhradu škody promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá (subjektivní promlčecí doba). Podle § 106 odst. 2 OZ se nejpozději právo na náhradu škody promlčí za tři roky, a jde-li o škodu způsobenou úmyslně, za deset let ode dne, kdy došlo k události, z níž škoda vznikla (objektivní promlčecí doba); to neplatí, jde-li o škodu na zdraví. U škody, resp. u újmy na zdraví se tedy výlučně uplatňuje subjektivní promlčecí doba.

Autoři učebnice Občanské právo hmotné 2 přitom upozorňují na dvě skutečnosti:

1) „Právo z odpovědnosti za škodu zásadně nevyžaduje, aby bylo za účelem svého zachování nejprve uplatněno u toho, kdo za způsobenou škodu odpovídá.“²³⁸ V úvahu takové uplatnění přichází pouze zcela výjimečně, a to ve zvlášť taxativně vymezených případech (např. § 436, § 763 odst. 3, § 771 OZ).

2) „Při újmě způsobené na zdraví považuje soudní praxe (srov. R 28/70, R 38/75, později znovu R 21/93) z hlediska promlčení jednotlivá práva (nároky), která tvoří obsah odpovědnostního – závazkového právního vztahu za způsobení škody, tj. právo na účelné náklady spojené s léčením, právo na odškodnění za ztráty na výdělku, a to jednak po dobu pracovní neschopnosti, jednak po skončení pracovní neschopnosti, jakož i právo na bolestné a právo na náhradu ztížení společenského uplatnění za dílčí práva (nároky) samostatné povahy.“²³⁹

²³⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 603 s.

²³⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 443.

²³⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 443.

VI.VIII Uplatnění práva z odpovědnosti za škodu

„Nedojde-li k mimosoudnímu vypořádání práva z odpovědnosti za škodu na základě dohody uzavřené mezi škůdcem, resp. odpovědným subjektem a poškozeným, uplatňuje se toto právo zásadně před soudy v občanském soudním řízení (§ 4 a 7 OSŘ). Uplatnění práva z odpovědnosti za škodu v občanském soudním řízení se zpravidla uskutečňuje žalobou; toto právo však lze uplatnit i vzájemným návrhem podle § 97 OSŘ anebo námitkou započtení (kompenzační námitkou) podle § 98 OSŘ.“²⁴⁰

Zajímavá je situace, pokud byla škoda způsobena protiprávním úkonem, který zároveň naplnil skutkovou podstatu trestného činu. Z důvodu procesní ekonomie je pak možné, uplatnit právo na náhradu škody v tzv. připojeném (adhezním) řízení v rámci trestního řízení.

„Poškozený se může se svým nárokem na náhradu škody připojit k trestnímu řízení již v řízení přípravném, nejpozději však u hlavního líčení před zahájením dokazování. Z návrhu musí být patrné z jakých důvodů, a v jaké výši je nárok na náhradu škody uplatňován.“²⁴¹ Uplatnění práva na náhradu škody v trestním řízení má za

²⁴⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 448.

²⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2478/2004 ze dne 24. 5. 2006: „*Institut tzv. stavení běhu promlčecí doby zajišťuje nemožnost promlčení práva po dobu, v níž se účastník právního vztahu svého práva domáhá u soudu (příp. u jiného příslušného orgánu), tj. po dobu soudního (jiného) řízení, je-li v něm účastníkem řádně pokračováno, neběží promlčecí doba ve vztahu k právu v tomto řízení uplatněnému. Případem takového řízení je i tzv. adhezní řízení, tedy řízení o nároku na náhradu škody v rámci trestního řízení. Podle ustanovení § 43 odst. 2 věty druhá tr. řádu je návrh třeba uplatnit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování, avšak lze tak učinit již dříve, a to od samého počátku trestního stíhání - v prvním procesním úkonu poškozeného, který tvoří součást trestního řízení, tedy obvykle v trestním oznámení [viz Zhodnocení praxe soudů při uplatňování ustanovení trestního řádu o právech a postavení poškozeného v trestním řízení a o náhradě škody způsobené trestným činem (adhezní řízení) projednané v plénu Nejvyššího soudu dne 22. 2. 1967 - Pls 3/6 a publikované pod č. III Sbirky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, ročník 1967, str. 239]. Pokud poškozený podá návrh v takto vymezeném období, je řádně podán z hlediska doby podání návrhu; aby však takový návrh splňoval náležitosti řádného návrhu poškozeného na náhradu škody v adhezním řízení a měl za důsledek stavení běhu promlčecí doby, musí z něj být patrné, z jakých důvodů, v jaké výši a vůči komu se uplatňuje. Za řádné uplatnění nároku proto soudní praxe nepovažuje např. vyjádření poškozeného v tom smyslu, že se připojuje k trestnímu řízení s požadavkem na náhradu škody, jak bude orgány činnými v trestním řízení zjištěna (srov. zprávu o rozhodování soudů o náhradě škody ve věcech, jimž předcházelo adhezní řízení, Cpj 35/78 Nejvyššího soudu ČSR z 24. 10. 1979, jež byla projednána a vzata na vědomí plénem Nejvyššího soud ČSR dne 5. 12. 1979, Pls 2/79, publikovanou pod č. 22 ve Sbirce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1979, str. 506 - 507). Obdobně je nutno dovodit, že řádným uplatněním nároku na náhradu škody v adhezním řízení není samotné podání trestního oznámení, jestliže neobsahuje požadavek, aby konkrétní osobě byla uložena povinnost k náhradě škody v určité výši.*

Je tedy zřejmé, že z hlediska uvedené právní otázky nelze rozhodnutí odvolacího soudu považovat po právní stránce za zásadně významné ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o.s.ř. Na tom nic nemění ani dovolací námitka žalobce, že byl nucen vyčkat výsledku trestního řízení, aby doložil splnění podmínek odpovědnosti za škodu; jednak probíhající trestní řízení nebrání možnosti uplatnit nárok na náhradu

následek stavení promlčecí doby. Bylo-li právo na náhradu škody poškozenému přiznáno pravomocným odsuzujícím rozsudkem vydaným v trestním řízení, dochází k přerušení běhu promlčecí doby.

Pravomocné přiznání nároku na náhradu škody v adhezním řízení brání projednání stejné věci v občanském soudním řízení, a to v tom rozsahu, v jakém bylo o nároku na náhradu škody rozhodnuto. Pokud nebyl poškozenému odsuzujícím rozsudkem uplatněný nárok na náhradu škody přiznán (ať již zcela nebo zčásti), a byl se svým nárokem odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních, může jej uplatnit žalobou v občanském soudním řízení. Stejně tak, byl-li v trestním řízení vydán zprošťující rozsudek, nebrání tato skutečnost uplatnění nároku na náhradu škody v občanském soudním řízení. Soud je totiž v občanskoprávním řízení o náhradě škody vázán jen rozhodnutím o tom, že byl spáchán trestný čin a kdo jej spáchal, nikoliv rozsudkem zprošťujícím. Ke zprošťujícímu rozsudku je však třeba v rámci dokazování přihlídnout, zvláště když by v něm bylo konstatováno, že skutek, ze kterého se uplatňuje nárok na náhradu škody, se vůbec nestal, nebo že jej nespáchal žalovaný. V zájmu úspěšnosti uplatnění nároku na náhradu škody, ať již v řízení adhezním nebo v občanském soudním řízení, je třeba, aby byl nárok uplatněn včas, tj. před uplynutím promlčecí doby.²⁴²

škody v občanskoprávním řízení, v němž by soud splnění podmínek odpovědnosti posuzoval, jednak lze náhradu škody požadovat právě v adhezním řízení, ovšem za předpokladu, že nárok je uplatněn řádně. Protože ze všech těchto důvodů nelze dovodit přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř., směřuje dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, proti němuž není tento mimořádný opravný prostředek přípustný, a Nejvyšší soud ČR je proto podle ustanovení § 243b odst. 5 věty první a § 218 písm. c) o.s.ř. odmítl.“

²⁴² http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=OC_007.HTM – navštíveno dne 5. 10. 2013

VII. Povinnost k náhradě škody podle německého občanského zákoníku

Pro celkové pochopení problematiky povinnosti k náhradě škody podle německého občanského zákoníku je na úvod třeba napsat, že v německém právu je striktně rozlišováno mezi nárokem na náhradu škody z porušení smluvní (závazkové) povinnosti a nárokem na náhradu škody z té mimosmluvní. Toto rozlišení má zde již dlouholetou tradici a jako takové se promítá i do celkové koncepce BGB.

Zatímco současný český občanský zákoník porušení smluvní a mimosmluvní povinnosti nerozlišuje, ten nový tak již činí, ale řadí tato obě porušení do deliktního práva. V BGB je deliktní právo upraveno paragrafy 823-853 a je označováno jako „právo nedovoleného jednání“ („*Recht der Unerlaubten Handlung*“).

Povinnost k náhradě škody (*Schadenersatzpflicht*) vzniká nezávisle na vzniku smluvního vztahu mezi poškozeným a škůdcem. Cílem deliktního práva je reparace škod. Ustanovení §§ 823 a n. BGB obsahují předpoklady pro deliktní odpovědnost (*deliktische Haftung*). Pokud jsou tyto předpoklady naplněny, vzniká zákonný závazkový vztah. Předpisy deliktního práva mohou být členěny na nároky vyžadující zavinění a na nároky zavinění nevyžadující.

a) odpovědnost závislá na zavinění (*verschuldensabhängige Haftung*)

Odpovědnost (*Haftung*) znamená povinnost zaručení se za jednání s následkem, že škody vzniklé na cizím majetku musí být nahrazeny z majetku vlastního.²⁴³ Škůdce podle tohoto modelu odpovídá poškozenému za protiprávní a zavinění jednání, přičemž v zásadě musí být zavinění prokázáno. Existují však případy, kdy je zavinění předpokládáno. V takovém případě je možno předložit důkaz o opaku (*Gegenbeweis*) a exkulповat se.

Zavinění, které je třeba dokázat, je upraveno např. v § 823 odst. 1, 2 BGB, § 824 BGB, § 825 BGB, § 826 BGB. Domnělé zavinění je upraveno např. v § 831 BGB či v § 832 BGB.

b) odpovědnost na zavinění nezávislá – odpovědnost za ohrožení (*verschuldensunabhängige Haftung – Gefährdungshaftung*)

²⁴³ Peifer SR § 2 Rz. 8 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 15.

Základní myšlenkou odpovědnosti za ohrožení je to, že vlastník nebezpečné věci činí sice dovolené jednání, je ale odpovědný nezávisle na jeho zavinění za nebezpečí vznikající povahou té věci.²⁴⁴

Dále do tohoto institutu patří i odpovědnost za cizí jednání, které nepotřebuje žádnou speciální normu, které takové jednání upravuje.²⁴⁵

Odpovědnost za ohrožení je upravena např. v § 833 věta 1 BGB či v §§ 1 a n. ProdHaftG.

Jak bylo již výše řečeno, deliktní právo je upraveno v německém občanském zákoníku §§ 823 – 853. V rámci norem deliktního práva platí zásada volné konkurence nároků.²⁴⁶ Jakmile jsou příslušné speciální normy subjektivní odpovědnosti, nelze již použít základní skutkové podstaty (§ 823, 826 BGB). Odpovědnost za ohrožení vystupuje rovněž samostatně vedle norem, které jsou založeny na zavinění škůdce.

V užším slova smyslu upravuje deliktní právo pouze otázku založení odpovědnosti, zatímco rozsah odpovědnosti je upravován právem náhrady škody v §§ 249 a násl. BGB.

Je tedy nutné, vymezit vztah mezi smluvní a mimosmluvní povinností k náhradě škody. Pokud je naplněna skutková podstata deliktní normy, vzniká zákonný závazkový vztah mezi škůdcem a poškozeným. Smluvní nároky poškozeného jsou však speciální k těm deliktním a tudíž mají vždy přednost.²⁴⁷ Smluvní normy náhrady škody tak nejsou deliktním právem dotčeny. V opačném případě může naopak smluvní právo jakožto obecná (generální) úprava ovlivňovat deliktní odpovědnost. Týká se to především zmírnění odpovědnosti či zkrácení promlčecí lhůty. Dále se to týká zejména odpovědnosti za pomocníky (*Hilfspersonen*).

²⁴⁴ Esser/Weyers SR II/2 § 53 1 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 16.

²⁴⁵ Fuchs DR 10. Kap A I – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 16.

²⁴⁶ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 20.

²⁴⁷ Medicus BR Rz. 639 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 19.

Pokud jsou zjištěny smluvní i deliktní nároky, obtojí vedle sebe.²⁴⁸ Dochází tak k pravé konkurenci nároků.²⁴⁹

Smluvní povinnost k náhradě škody tak vzniká pouze mezi stranami smlouvy. Odpovědnost se přitom vztahuje na veškeré škody (tedy i pouze na jmění). Strany smlouvy odpovídají za své pomocníky, zatímco u deliktní odpovědnosti tak tomu je pouze za splnění předpokladů § 831 BGB. A nakonec zavinění je u smluvní odpovědnosti presumováno.

Pro tuto práci považuje autor za klíčové popsat zejména mimosmluvní povinnost k náhradě škody podle § 823 odst. 1, 2 a smluvní povinnost k náhradě škody podle § 280 odst. 1 BGB a další s těmito ustanoveními související normy. Tento rozbor přinese praktické srovnání s úpravou nového občanského zákoníku.

I z tohoto důvodu autor popisuje nejdříve německou úpravu, protože se pak bude na tuto při popisu povinnosti k náhradě škody podle NOZ neustále obracet.

²⁴⁸ BGHZ 66, 315

²⁴⁹ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 19.

VII.I Povinnost k náhradě škody podle § 823 odst. 1 BGB

Centrální norma deliktní odpovědnosti spočívající v subjektivní odpovědnosti je upravena ustanovením § 823 odst. 1 BGB. Nejedná se však o generální normu v tom smyslu, jako je tomu v případě § 420 současného českého občanského zákoníku. Ustanovení § 823 odst. 1 BGB nezajišťuje náhradu škod za jakoukoli vzniklou škodu, nýbrž pouze při zaviněném a protiprávním porušení absolutních práv (právo na život, zdraví, svobodu a vlastnictví). Primární škody na majetku (jmění) jsou naproti tomu chráněny pouze ustanoveními § 823 odst. 2 BGB (porušení ochranného zákona) a § 826 BGB (porušení dobrých mravů).

Německá právní teorie je postavena na tzv. zkouškových schématech (*Prüfungsschema*). Jedná se o praktickou pomůcku, která je studentům německého práva vštěpována do hlavy od začátků jejich studií.

Pomocí tohoto schématu se dobereme k tomu, zda vznikla škůdci povinnost k náhradě škody podle § 823 odst. 1 BGB. Zkoumá se tedy:

I. Skutková podstata (*Tatbestand*)

1. Porušení právního statku (*Rechtsgutsverletzung*)
2. Poškozující jednání (*Verletzungshandlung*)
3. Příčinná souvislost zakládající odpovědnost (*Haftungsbegründende Kausalität*)

II. Protiprávnost (*Rechtswidrigkeit*)

III. Zavinění (*Verschulden*)

IV. Škoda (*Schaden*)

V. Příčinná souvislost naplňující odpovědnost (*Haftungsausfüllende Kausalität*)

VI. Právní následek (*Rechtsfolge*)

VII.I.I Skutková podstata (*Tatbestand*)

Náhradu škody může poškozený podle § 823 odst. 1 BGB žádat pouze tehdy, pokud je jeho škoda následkem porušení právního statku, který škůdce způsobil protiprávním a zaviněným jednáním.

ad I. 1. Musejí být tedy porušeny právní statky nebo práva uvedená v ustanovení § 823 odst. 1 BGB. Život, tělo, zdraví a svoboda jsou vlastnosti člověka, které od něho nejsou oddělitelné. Tudíž představují právní statky.²⁵⁰

Od toho musí být rozlišován výčet předpisem chráněných práv „vlastnictví“ a „jiná práva“. Jelikož § 823 odst. 1 BGB uvádí vlastnictví a jiná práva vedle sebe, je nutno z tohoto vyvodit, že jiná práva jsou podobná institutu vlastnictví. Protože může být vlastnictví z důvodu jeho absolutního charakteru narušeno každým, jsou právě taková práva, která vykazují tuto vlastnost, tedy absolutní práva, zahrnutá pod ochranu § 823 odst. 1 BGB.²⁵¹ Tato jiná práva musí tedy platit vůči každému. Proto do nich spadají tzv. rámcová práva, jako jsou právo na zařízenou a vykonávanou živnost a všeobecné osobnostní právo (*das allgemeine Persönlichkeitsrecht*).²⁵²

Pohledávka tak jakožto relativní právo nespadá pod ochranu § 823 odst. 1 BGB.

- **Právní statek život**

Porušení práva na život²⁵³ znamená usmrcení člověka.²⁵⁴ Za zmínku zde stojí, že nepřímá pomoc k smrti (*indirekte Sterbehilfe*) je v SRN přípustná bez vzniku nároku na náhradu škody. Pod touto nepřímou pomocí se rozumí zmírnění bolesti za účelem ulehčení umírání.²⁵⁵

- **Právní statky tělesná integrita a zdraví**

Poškození těla je poškození vnější tělesné integrity včetně pouhého přivodění bolesti.²⁵⁶ Poškození zdraví nastává, pokud nastoupilo medicínsky závažné narušení tělesných, psychických a duševních tělesných pochodů.²⁵⁷

²⁵⁰ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 22 - 23.

²⁵¹ Brox SR BT § 41 Rz. 9 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 23.

²⁵² Larenz/Canaris II/2 § 75 I 4 b – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 23.

²⁵³ V české právní teorii se nerozlišuje mezi pojmy právní statek a právo. Používá se tedy obrátu právo na život, zdraví atd. Z tohoto důvodu autor s těmito termíny v rámci této práce tak nakládá a takto je i překládá.

²⁵⁴ Palandt/Sprau § 823 BGB Rz. 3 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 23.

²⁵⁵ Troendle/Fischer, StGB vor § 211 StGB Rz. 17 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 24.

²⁵⁶ Palandt/Sprau § 823 BGB Rz. 4 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 25.

- **Právní statek svoboda**

Svoboda jmenovaná v § 823 odst. 1 BGB zahrnuje pouze tělesnou svobodu pohybu, nikoli všeobecnou svobodu jednání a rozhodování.²⁵⁸ Právo na svobodu je tedy porušeno, jakmile chce psychicky poškozený opustit nějaké místo a škůdce mu v tom zabrání.²⁵⁹

- **Vlastnictví jako absolutní právo**

Vlastnictví je úplné právo na věci. Vlastnictví je poškozeno jakmile někdo vlastníka poškodí na jeho ustanovením § 903 BGB přiznaných oprávněních. Podle § 903 BGB může vlastník s věcí zásadně nakládat podle libosti a ostatní vyloučit z jakéhokoli působení.²⁶⁰ Vlastník má tudíž na věci všechna práva užitku stejně jako všechna práva obrany, aby mohl svou věc vůči každému jinému chránit.

Právo vlastníka vlastnit může být poškozeno protiprávním zásahem do právního postavení vlastníka. Takové poškození vlastnictví ve smyslu ustanovení § 823 odst. 1 BGB je možné nejrozličnějšími způsoby:

- odebrání věci,
- poškození substance,
- narušení užívání,
- narušení funkčnosti.²⁶¹

V rámci těchto způsobů rozlišuje německá judikatura a doktrína další druhy škod. Autor se přitom bude věnovat poškození substance, konkrétně případu „zkažení věcí“. Na tomto příkladu totiž ukáže, co ustanovení § 823 odst. 1 ještě chrání, a co už ne. Příklady jsou vybrány na základě judikátů BGH a BGHZ.²⁶²

²⁵⁷ Koetz/Wagner DR Rz. 50 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 25.

²⁵⁸ OLG Muenchen OLGZ 1985, 466, 467

²⁵⁹ Schlechtriem BT SR § 2 Rz. 833 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 32.

²⁶⁰ Brox/Walker SR BT § 41 Rz. 5 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 32.

²⁶¹ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 32.

²⁶² BGH NJW 2001, 3115; BGHZ 41, 123, BGHZ 29, 65, 66, 388.

Pan S. provádí před chovem slepic opravu potrubí. Při těchto pracích přetne z nedbalosti kabel, který přivádí do chovu slepic pana H. proud. Tím přeruší na celé dopoledne proces rozmnožování. Část kuřat tak zahyne, jiná se narodí mrtvá či znetvořená. Přerušeni proudu tak vedlo k poškození a zničení vlastnictví pana H. Zkažení vajec k vylíhnutí (věcná substance) představuje poškození vlastnictví pana H.

V jiném případě přetne pan S. kabel, který přiváděl proud do nedaleké fabriky. Ta kvůli tomu musela zastavit provoz a přišla tím o zisky. Poškození vlastnictví zde nenastalo. Ušlý zisk vzniklý výpadkem proudu představuje pouze majetkovou škodu. Majetek (jmění) není ustanovením § 823 odst. 1 BGB chráněn.²⁶³

Majetek (jmění) jakožto suma všech peněžních hodnot a práv jedné osoby není chráněný statek ve smyslu deliktního práva.²⁶⁴ Jakmile je však poškozeno právo nebo právní statek chráněný ustanovením § 823 odst. 1 BGB, rozšiřuje se nárok na náhradu škody na vyrovnání veškeré škody, včetně škod na majetku, pokud jsou tyto zahrnuty v ochranné oblasti normy. Majetek je proto zohledňován pouze v rámci škody, nikoli v rámci poškození právního statku.²⁶⁵

- **Absolutní jiná práva**

Absolutní jiná práva musí mít stejně jako vlastnictví pozitivní funkci určení (užívání) a negativní funkci vyloučení. K jiným právům tak patří:

- práva panství (např. práva duševního vlastnictví)
- rodinněprávní pozice (např. rodičovské právo na péči)
- držba
- rámcová práva (všeobecné osobnostní právo).

ad I. 2. Aby mohlo být porušení právního statku škůdci přičitatelné, je zapotřebí poškozujícího jednání škůdce. Takové poškozující jednání spočívá v poškození práv či právních statků jmenovaných v § 823 odst. 1 BGB.²⁶⁶ Protože se přitom jedná o jednání zakládající odpovědnost, může být uskutečněno jednak pozitivním jednáním, jednak

²⁶³ BGHZ 41, 123, 127

²⁶⁴ BGHZ 41, 123, 127

²⁶⁵ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 39.

²⁶⁶ Palandt/Sprau § 823 BGB Rz. 2 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 45-46.

opomenutím. Pozitivní jednání odpovídá výše zmíněnému omisivnímu protiprávnímu úkonu a opomenutí omisivnímu protiprávnímu úkonu.

Opomenutí nastává tehdy, pokud škůdce neprovede právně vyžadovanou činnost, existuje zde právní povinnost k jednání.²⁶⁷ Takové povinnosti k jednání vznikají ze zákona, ze smlouvy, z ingerence (jednání porušující povinnosti zakládající následnou povinnost jednat) či na základě povinností zajišťující provoz.²⁶⁸

ad I. 3. Příčinná souvislost zakládající odpovědnost popisuje počáteční souvislost mezi poškozujícím jednáním a poškozením právního statku.²⁶⁹ Jednání škůdce musí být proto kausální pro poškození právního statku poškozeného.²⁷⁰ V rámci pozdějšího zkouškového bodu „příčinná souvislost naplňující odpovědnost“ je zkoumána počáteční souvislost mezi poškozením právního statku a vzniklou škodou.²⁷¹

Příčinná souvislost je určována podle následujících teorií:

- a. teorie podmínky (*Äquivalenztheorie*) – *conditio sine qua non*,
- b. teorie adekvátní příčinné souvislosti (*Adäquanztheorie*),
- c. ochranný účel normy.

a. Podle této teorie je zkoumáno, zda by konkrétní výsledek nenastoupil bez poškozujícího jednání.²⁷²

b. Podle této teorie vzniká příčinná souvislost, pokud možnost vzniku škody neleží mimo jakoukoli životní pravděpodobnost. Doba hodnocení a stanovisko je v této souvislosti moment škodné události z pohledu optimálního pozorovatele.²⁷³

c. Příčinná souvislost zakládající odpovědnost musí být hodnocena s ohledem na ochranný účel normy.²⁷⁴ Musí se tedy jednat o taková poškození, která pochází z oblasti

²⁶⁷ BGHZ 71, 86, 93

²⁶⁸ Palandt/Sprau § 823 BGB Rz. 2 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 47.

²⁶⁹ Brox/Walker SR BT § 40 Rz. 5 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 52.

²⁷⁰ Schlechtriem BT SR Rz. 824 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 52.

²⁷¹ Palandt/Heinrichs Vorb § 249 BGB Rz. 56 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 52.

²⁷² BGHZ 96, 172

²⁷³ BGHZ 3, 261, 267; BGH NJW 2003, 1929

²⁷⁴ BGHZ 27, 137

nebezpečí, k jejichž zabránění byla vydána porušená norma.²⁷⁵ Jen taková poškození právního statku mohou být přičítána škůdci. Poškození právních statků, která představují pouze realizaci obecného životního rizika, nemohou být škůdci přičítány.

VII.I.II Protiprávnost (*Rechtswidrigkeit*)

Jednání způsobující škodu musí být protiprávní.²⁷⁶ Neboť zásada v rámci odpovědnosti za zavinění zní, že pouze protiprávní poškozující jednání zavazuje k náhradě škody. V rámci odpovědnosti za ohrožení odpovídá škůdce pouze za způsobení škody, která je adekvátním příčinným následkem nebezpečného jednání.²⁷⁷

„Je sporné, zda má protiprávnost navazovat na poškozující jednání či na poškozující výsledek.“²⁷⁸ Převažující doktrína se klaní k poškozujícímu výsledku. Podle této teorie není způsob chování protiprávní, pokud je odůvodněn ospravedlňujícími důvody (okolnosti vylučující odpovědnost). Naplnění skutkové podstaty proto indukuje protiprávnost.²⁷⁹

Mezi obecně uznávané ospravedlňující důvody (okolnosti vylučující odpovědnost) patří:

- nutná obrana § 227 odst. 1 BGB,
- obranná nouze § 228 BGB,
- agresivní nouze § 904 BGB,
- svépomoc §§ 229, 230 BGB,
- místně běžné emise § 906 BGB (analogické použití při poškození movitého majetku (BGHZ 92, 148),
- oprávněné jednání bez příkazu §§ 677, 683 věta první BGB,
- zadržení § 127 StPO,
- domnělé svolení,

²⁷⁵ Palandt/Heinrichs Vorb § 249 BGB Rz. 62 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 55.

²⁷⁶ Schlechtriem BT SR Rz. 826 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 58.

²⁷⁷ Peifer DR § 3 Rz. 73 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 58.

²⁷⁸ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 58.

²⁷⁹ Schlechtriem BT SR Rz. 826 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 60.

- svolení do disponibilních právních statků,
- hájení oprávněných zájmů § 193 StGB, § 824 odst. 2 BGB,
- § 14 UWG,
- jiná svépomocná práva: §§ 562 b, 859, 962 BGB.

VII.I.III **Zavinění (*Verschulden*)**

Zkouška zavinění je poslední znak skutkové podstaty, který zakládá odpovědnost. Škůdce musí své protiprávní jednání naplňující znaky skutkové podstaty také zavinit. Nejdříve ale musí být objasněna otázka, zda je škůdce k zavinění způsobilý.²⁸⁰

Způsobilost k zavinění osoby se řídí ustanoveními §§ 827, 828 BGB, které jsou srovnatelné s normami o způsobilosti k právním úkonům (§§ 104 a násl. BGB). Je tak rozlišováno mezi osobami způsobilými k zavinění, omezeně způsobilými a nezpůsobilými k zavinění.²⁸¹

Podle § 827 věta první BGB jsou osoby nezpůsobilé k zavinění, pokud se v okamžiku způsobení škody nachází ve stavu bezvědomí nebo ve stavu patologicky narušené duševní činnosti, která vylučuje volné chování. Škůdce pak nemůže být odpovědný podle § 823 odst. 1 BGB.

Pokud je tento stav vyvolán alkoholickými nápoji či podobně působícími prostředky, odpovídá škůdce podle § 827 věta druhá BGB jako za nedbalostní jednání. Škůdcova odpovědnost však bude vyloučena, pokud se dostal do tohoto stavu bez svého zavinění.

V souladu s ustanovením § 828 odst. 1 BGB jsou děti do ukončeného sedmého roku života nezpůsobilé k zavinění. Od sedmého do ukončeného desátého roku života neodpovídají podle § 828 odst. 2 věta 1 BGB za neúmyslně způsobené škody v oblastech, které jsou v tomto ustanovení vyjmenovány.

²⁸⁰ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 61.

²⁸¹ Brox/Walker SR BT § 40 Rz. 7 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 61.

S ohledem na toto zákonodárce navíc akceptoval, že děti mohou pouze omezeně odhadnout následky svého jednání v silničním provozu.²⁸² Úmyslné přivodění škod je však z tohoto vyloučení odpovědnosti podle § 828 odst. 2 věta druhá BGB vyjmuta.

Potíže může činit zjištění schopnosti zavinění podle § 828 odst. 3 BGB. Podle tohoto nejsou mladiství od sedmého do osmnáctého roku života odpovědni za škody, když při spáchání škodného jednání nemohli chápat svou odpovědnost. Pro možnost vědomosti postačuje, rozeznat obecné nebezpečí a obecnou škodu, resp. obecné pochopení pro to, že takové chování může nějakým způsobem založit odpovědnost.²⁸³

Pokud tedy neexistuje způsobilost k zavinění, nastupuje tzv. spravedlivá odpovědnost (*Billigkeitshaftung*) podle § 829 BGB.²⁸⁴ Toto ustanovení představuje výjimku z pravidla, že k náhradě škod je povinna pouze osoba, která je způsobilá k zavinění. Předpokladem pro uplatnění této normy je to, že odpovědnost odpadá na základě § 827, 828 BGB, podle obecných měřítek svědomitosti však existuje zaviněné jednání. Ostatní běžné předpoklady deliktního chování musí existovat. Protože se spravedlivá odpovědnost používá pouze subsidiárně, neaplikuje se v případě, pokud může být škoda nahrazena třetí osobou povinnou dohledem. Dále může být tato spravedlivá odpovědnost použita pouze v případě, že je vyžadována faktická náhrada škody, odškodnění. Nepostačuje, pokud okolnosti dovolují odškodnění poškozeného.²⁸⁵ Při aplikaci tohoto speciálního ustanovení jsou pak zohledňovány především takové okolnosti, jako je např. hospodářská situace škůdce.

Je-li škůdce způsobilý zavinění a disponuje schopností rozlišovat mezi právim a bezprávim, musí se tedy i skutečně zaviněně chovat.²⁸⁶ Zavinění se musí týkat celé skutkové podstaty, tedy poškození právního statku (porušení práva), poškozujícího jednání a příčinné souvislosti zakládající odpovědnost. Není tudíž nutné, aby se

²⁸² Scheffen ZRP 2001, 380 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 61.

²⁸³ BGH LM § 828 BGB Nr. 3

²⁸⁴ Müko/Wagner § 829 BGB Rz. 1 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 62.

²⁸⁵ BGH NJW 1969, 1762.

²⁸⁶ Musí jednat takovým způsobem, že mu takové jednání může být vytýkáno (*sich vorwerfbar verhalten*).

zavinění vztahovalo rovněž na konkrétní způsobenou škodu a na příčinnou souvislost naplňující odpovědnost.²⁸⁷

Zavinění podle §§ 823 a n. BGB předpokládá podle § 276 BGB úmysl nebo nedbalost.²⁸⁸ „V zásadě postačuje nedbalostní jednání, pouze § 826 BGB předpokládá úmysl, který se vztahuje i na způsobenou škodu.“²⁸⁹

V německém právu se dále hovoří o tzv. zmírnění odpovědnosti (*Haftungsmilderung*) a zostření odpovědnosti (*Haftungsverschärfung*). „Smluvní zmírnění odpovědnosti je použitelné i na deliktní právo, pokud by jinak smysl a účel zmírnění odpovědnosti byl obcházen.“²⁹⁰ Dále můžeme najít tato zmírnění přímo v zákoně (např. §§ 300, 521, 599 BGB). To samé platí pro zostření (smluvní či zákonné – např. § 619 BGB).

VIII.IV Škoda (*Schaden*)

„Škoda je každé nedobrovolné poškození majetku (jmění).“²⁹¹ „Proto zahrnuje pojem škody jak materiální škody – majetkové škody – tak imateriální škody – nemajetkové škody.“²⁹² K tomuto patří jak okamžité škody, tak následné škody, které resultují z okamžitých škod.²⁹³

Důvod odpovědnosti je tak tvořen skutkovou podstatou, protiprávností a zaviněním. Právním následkem je povinnost k náhradě škody. Náhrada škody je upravena rovněž ve smluvním právu podle §§ 249 a násl. BGB. Proto platí zásada naturální restituce.²⁹⁴

„Zda vůbec vznikla škoda, je určováno s pomocí tzv. teorie rozdílu (*Differenzhypothese*), podle které je srovnáván majetek (jmění) poškozeného před a po

²⁸⁷ Peifer DR § 3 Rz. 87 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 63.

²⁸⁸ Deutsch JZ 1988, 993, 994 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 63.

²⁸⁹ BGH NJW-RR 2000, 393, 394

²⁹⁰ BGHZ 49, 140, 145

²⁹¹ Kropholler vor §§ 249 – 253 BGB Rz. 3 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 65.

²⁹² Müller/Grunsky Vorb § 249 BGB Rz. 47, Kropholler vor §§ 249-253 BGB Rz. 3 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 65.

²⁹³ Brox/Walker SR BT § 41 Rz. 59 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 65.

²⁹⁴ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 65 - 66.

škodném jednání.“²⁹⁵ „Rozdíl mezi těmito oběma stavy majetku dává škodu, kterou je třeba nahradit.“²⁹⁶

V rámci zkoušky musí být přitom rozlišováno, zda je poškozený vlastníkem nebo držitelem věci. Pouze pro vlastníka může hodnota věci představovat škodu.²⁹⁷

Nemateriální újma je nahrazována přes § 253 odst. 2 BGB. Rozsah náhrady škody u osobnostní újmy jsou upraveny §§ 842, 843 BGB. Ustanovení §§ 249, 250, 252 BGB jsou pomocné normy, které upravují právní následky povinnosti k náhradě škody. Ustanovení §§ 251, 254, 255 BGB jsou naproti tomu normy, které nárok na náhradu škody omezují či úplně vylučují.

Pokud škoda nenastoupila v souladu s touto teorií rozdílu, může být poškozenému nahrazena tzv. normativní škoda (*Normativschaden*). Poškozenému nevznikla jen díky náhodě žádná škoda (např. neušla mu mzda, protože za něj převzala práci v obchodě manželka). V takovém případě mu náhrada škody může být přiznána.²⁹⁸

V zásadě při náhradě škody platí princip úplné reparace, na druhou stranu nesmí poškozený nikdy mít více, než by měl bez škodné události.²⁹⁹

VII.I.V Příčinná souvislost naplňující odpovědnost (*Haftungsausfüllende Kausalität*)

„V rámci příčinné souvislosti naplňující odpovědnost je přezkoumávána prvotní příčinná souvislost mezi poškozením právního statku (porušení práva) a škodou.“³⁰⁰

Nahrazeny mohou být tak podle § 823 odst. 1 BGB pouze takové škody, pro které bylo porušení právního statku kausální. Škoda musí být ekvivalentně a adekvátně odvislá od poškození právního statku a být krytá ochrannou oblastí normy. Přezkoušení

²⁹⁵ BGHZ 27, 181, 183

²⁹⁶ Deutsch/Ahrens Rz. 472 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 66.

²⁹⁷ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 66.

²⁹⁸ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 67.

²⁹⁹ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 67.

³⁰⁰ Brox/Walker SR BT § 40 Rz. 13 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 67.

příčinné souvislosti naplňující odpovědnost probíhá ve třech stupních jako u příčinné souvislosti zakládající odpovědnost:

1. stupeň: teorie ekvivalence,
2. stupeň: teorie adekvátnosti,
3. stupeň: ochranný účel normy.³⁰¹

Zvláště přitom je, že se zde zkoumá i to, zda smysl a účel § 823 odst. 1 BGB chrání právě před takovými nastoupivšími škodami.³⁰²

VII.I.VI Právní následek (*Rechtsfolge*)

Právním následkem je tedy povinnost škůdce nahradit poškozenému vzniklou škodu, a to v souladu s ustanovením §§ 249 a násl. BGB. Přirozeně může být tato povinnost omezena, a to jednak spoluzaviněním poškozeného (§ 254 BGB) či uplynutím promlčecí lhůty (§§ 195 a násl. BGB, především § 195 a 199 BGB).

³⁰¹ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 67-68.

³⁰² BGHZ 107, 359, 366

VII.II Povinnost k náhradě škody podle § 823 odst. 2 BGB

Stejně jako je tomu v případě ustanovení § 823 odst. 1 BGB, i ustanovení § 823 odst. 2 BGB, tzv. porušení ochranného zákona (*Verletzung eines Schutzgesetzes*) bylo promítnuto do NOZ.

Smysl a účel § 823 odst. 2 BGB je zavázat k náhradě škody toho, kdo protiprávně a zaviněně poruší zákon, jehož účelem je ochrana před tou škodou, kterou poškozený utrpěl.

Touto normou jsou tak upravovány případy, ve kterých pachatel nepoškodí právní statek (neporuší právo) ve smyslu ustanovení § 823 odst. 1 BGB, nýbrž poškodí jiného tím, že poruší ochrannou normu.³⁰³

Odpovědnost podle § 823 odst. 2 BGB se tak odvíjí na rozdíl od § 823 odst. 1 BGB nikoli od následku, nýbrž od jednání, které porušuje ochrannou normu.³⁰⁴

Pokud jsou poškozeny právní statky a práva chráněna ustanovením § 823 odst. 1 BGB, tak se ustanovení § 823 odst. 2 BGB neaplikuje. Ustanovení § 823 odst. 2 BGB naopak nabývá na významu, pokud jde zcela pouze o náhradu majetkových škod. Jak bylo již výše zmíněno, ustanovení § 823 odst. 1 BGB nezahrnuje majetek (jmění) do chráněných právních statků.³⁰⁵

Je důležité poznamenat, že zatímco některé normy BGB vylučují použití ustanovení § 823 odst. 2 BGB (např. normy upravující oprávněné jednání bez příkazu), tak k § 826 BGB (porušení dobrých mravů) vzniká konkurence nároků, obě ustanovení mohou být aplikována.³⁰⁶

Pro naplnění předpokladů aplikace ustanovení § 823 odst. 2 BGB, musí být opět splněny všechny body zkouškového schématu.

I. Skutková podstata (*Tatbestand*)

1. Existence ochranné normy (*Vorliegen eines Schutzgesetzes*)
2. Porušení ochranné normy (*Verletzung des Schutzgesetzes*)

³⁰³ Brox/Walker SR BT § 41 Rz. 65 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 91.

³⁰⁴ Esser/Weyers SR II/2 § 56 I – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 91.

³⁰⁵ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 91.

³⁰⁶ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 92.

- II. Protiprávnost (*Rechtswidrigkeit*)
- III. Zavinění (*Verschulden*)
- IV. Škoda (*Schaden*)
- V. Příčinná souvislost naplňující odpovědnost (*Haftungsausfüllende Kausalität*)
- VI. Právní následek (*Rechtsfolge*)

VII.II.I Skutková podstata (*Tatbestand*)

ad I. 1. Skutková podstata je naplněna, pokud škůdce poruší ochrannou normu a tím způsobí škodu. Předpokladem je tedy skutečnost, že porušený zákon představuje ochrannou normu. Jako ochranný zákon ve smyslu § 823 odst. 2 BGB přichází v úvahu každý právní předpis.³⁰⁷

Ochranné právní zákony tak mohou být jak zákony ve formálním smyslu, tak v tom materiálním, přičemž německé právo mezi ně řadí dokonce i obyčejové právo. Takové zákony musí být ovšem v okamžiku porušení platné (a účinné).³⁰⁸

„Rozhodujícím předpokladem pro použití ochranného zákona je dále to, že porušený zákon obsahuje individuální ochranu.“³⁰⁹

Tyto zákony tak chrání právní statky a práva jednotlivce, nikoli např. státu. Většina těchto zákonů jsou normy trestního práva.

Dále taková norma musí chránit konkrétně porušený osobní zájem nárokovatele náhrady škody.

Poškozený tak musí patřit do osobní ochranné oblasti ochranného zákona. Tak tomu je v případě, že se poškozený počítá do okruhu osob, který má ochranný zákon právě chránit.³¹⁰ Tak např. řidič automobilu, který nedisponoval řidičským oprávněním, byl nabourán a byly mu způsobeny škody, nemá nárok ve smyslu ust. § 823 odst. 2 BGB, protože dopravní předpisy takového řidiče nechrání.

³⁰⁷ Esser/Weyers SR II/2 § 56 I – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 92.

³⁰⁸ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 92.

³⁰⁹ BGHZ 66, 388, 399

³¹⁰ Esser/Weyers SR II/2 § 56 I – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 96.

I poškozený zájem nárokovatele musí spadat do věcné oblasti ochranného zákona. Pokud je ochranný zákon určen např. na ochranu zdraví, nebude tak použitelné ustanovení § 823 odst. 2 BGB na škodu na majetku.

ad I. 2. Dalším předpokladem je porušení ochranné normy škůdcem. Ochranný zákon je porušen tehdy, pokud je objektivní i subjektivní skutková podstata zcela naplněna.³¹¹

Na rozdíl od § 823 odst. 1 BGB tak nezáleží, zda je poškozen zvláštní právní statek, nýbrž na tom, zda byl porušen ochranný zákon.³¹²

VII.II.II Protiprávnost (*Rechtswidrigkeit*)

Podle § 823 odst. 2 BGB musí dojít k zaviněnému porušení ochranné normy. „Zavinění se musí pouze vztahovat na porušení ochranné normy, nikoli však na porušení právního statku či zájmu.“³¹³ „Jestli škůdce předvídal nebo býval mohl předvídat následky svého porušení zákona, je irelevantní.“³¹⁴

Pokud ochranný zákon vyžaduje úmyslné zavinění, je takového třeba i pro jeho porušení ve smyslu § 823 odst. 2 BGB. Pokud ochranný zákon žádné zavinění nevyžaduje, je takového zavinění třeba ve smyslu civilněprávních norem (§§ 276, 827, 828 BGB), minimálně tedy nedbalostního zavinění.³¹⁵

Pokud je zde objektivní porušení ochranné normy, pak je zavinění škůdce domníváno. Je pak tedy na škůdci, aby domněnku zavinění vyloučil důkazem o opaku.³¹⁶

VII.II.III Škoda (*Schaden*)

Škoda je v této souvislosti každá újma, která je vyvolána na právních statcích osoby. Zahrnuta je do této újmy škoda na majetku (jmění), ale také imateriální újma.

³¹¹ Schlechtriem BT SR § 4 Rz. 876 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 97.

³¹² Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 98.

³¹³ BGHZ 34, 375, 381

³¹⁴ BGHZ 103, 197, 200

³¹⁵ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 99-100.

³¹⁶ BGHZ 51, 91, 103; BGH VersR 1985, 452

VII.II.IV Příčinná souvislost naplňující odpovědnost (*Haftungsausfüllende Kausalität*)

Porušením ochranného zákona musí vzniknout adekvátně kausální škoda.³¹⁷ Toto je zjišťováno jak v rámci § 823 odst. 1 BGB, tak pomocí teorie ekvivalence a adekvátnosti a dále za pomoci nauky o ochranném účelu normy.³¹⁸

VII.II.V Právní následek (*Rechtsfolge*)

Pokud škůdce naplní všechny výše uvedené předpoklady, musí nahradit vzniklou škodu. Pro náhradu škody pak platí interpretace § 823 odst. 1 BGB, takže se způsob, obsah a rozsah náhrady škody řídí podle §§ 249 n., 842, 843 BGB.

³¹⁷ Esser/Weyers SR II/2 § 56 I – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 100.

³¹⁸ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 100.

VII.III Závazková povinnost k náhradě škody podle BGB

Smluvní (závazková, kvazismluvní) povinnost k náhradě škody je řešena v BGB v části závazkového práva. Podle § 280 odst. 1 BGB poruší-li dlužník povinnost ze závazkového právního vztahu, může věřitel požadovat náhradu za škodu, která vznikla tímto porušením. Toto neplatí, pokud dlužník takové porušení povinnosti nezavinil. Jednotlivé druhy náhrady škody jsou upravovány v ustanoveních §§ 280 a násl. BGB, přičemž je rozlišováno mezi náhradou škody namísto plnění, náhradou škody z prodlení a náhradou škody vedle plnění.

Protože jsou všechny normy smluvní povinnosti k náhradě škody aplikovány vždy společně s § 280 odst. 1 BGB, jsou zkoumány v zásadě vždy stejné zkušební body. Zvláštnosti vznikají pouze v bodě „porušení povinnosti“. Podle tohoto zkouškového schématu musí být naplněny následující předpoklady:

- I. Závazkový vztah (*Schuldverhältnis*)
- II. Porušení povinnosti (*Pflichtverletzung*)
- III. Zavinění (*Vertretenmüssen*)
- IV. Škoda (*Schaden*)³¹⁹

VII.III.I Závazkový vztah (*Schuldverhältnis*)

Protože se podle § 280 n. BGB jedná o závazkové vztahy, musí zásadně existovat závazkový vztah mezi škůdcem a poškozeným (srov. § 280 odst. 1 věta první BGB). Tento závazkový právní vztah je nejčastěji smluvní, ale může se přitom jednat i o kvazismluvní vztahy (předsmluvní povinnosti, povinnosti po ukončení smluvního vztahu), ale i o zvláštní spojení (*Sonderverbindungen*), jako je např. společenství vlastníků bytových jednotek, právo spolků atd.

Je třeba myslet především na dvě zvláštnosti: Jednak se může jednat o předsmluvní porušení povinnosti (*culpa in contrahendo*), pak je třeba postupovat podle § 311 odst. 2 BGB. Jednak se může podle § 311 odst. 3 BGB jednat o smlouvu, jejíž ochranný rozsah se vztahuje i na třetí osoby.³²⁰

³¹⁹ Höft, J.: AG zur Vorlesung bei Prof. Dr. Heyers, Schuldrecht I: Vertragsschuldverhältnisse, Wintersemester 2010/2011, str. 2.

³²⁰ Höft, J.: AG zur Vorlesung bei Prof. Dr. Heyers, Schuldrecht I: Vertragsschuldverhältnisse, Wintersemester 2010/2011, str. 2.

1. *Culpa in contrahendo (c.i.c.)*

Institut předsmulvní odpovědnosti upravuje náhradu škody, která vznikla při uzavírání smlouvy. V německé literatuře se objevuje pojem mimosmluvní škoda. Není tím však myšlena škoda vzniklá z protiprávního jednání, nýbrž je to škoda, která svým charakterem spadá do smluvní úpravy náhrady škody. Náhradu škody z protiprávního jednání upravuje jak již výše popsáno, deliktní právo.

Nárok na náhradu předsmulvní škody³²¹ vzniká ve zvláštních případech (obchodního) kontaktu, který je založen na důvěře všech zúčastněných stran, z konstrukce zákonného závazkového vztahu, který nevzniká ani ze smlouvy či jiných zákonných norem. Takovýto kontakt může vzniknout zahájením smluvních jednání, nezávisle na tom, zda dojde nakonec k uzavření smlouvy či nikoli. Důvodem je to, že již v předsmulvní oblasti je umožněno zvýšené působení na právní statky a práva stran.³²²

Typickým příkladem je zveřejnění obchodního tajemství, jež se jedna ze stran dozvěděla při jednání o uzavření smlouvy a k uzavření smlouvy nakonec nedošlo.

Zvláštní význam předsmulvní odpovědnosti nastává tam, kde by se z důvodu neuzavření smlouvy musely řídit nároky deliktním právem. Zde má totiž poškozený těžší důkazní postavení, neboť musí obecně dokázat, že pachatel škodu zavinil. Ve smluvní oblasti je to naopak dlužník, který musí dokázat, že porušení smluvní povinnosti nezavinil.

Navíc v německém deliktním právu neplatí zásada úplné odpovědnosti za pomocníky bez dalšího, tak jako je tomu v současném českém občanském zákoníku. V deliktním právu se může (na rozdíl od toho smluvního) zaměstnavatel za jistých okolností zprostit odpovědnosti za své zaměstnance (pomocníky). Podrobněji toto autor rozebírá v popisu odpovědnosti za pomocníky.

Dále je třeba upozornit na skutečnost, že v rámci smluvní odpovědnosti za škodu se hradí i čistě majetkové škody (na rozdíl od § 823 odst. 1 BGB).

Z výše uvedeného je tedy patrné, že je pro poškozeného výhodnější, pokud může uplatnit škodu v režimu smluvního závazkového práva.

³²¹ Tento termín zdá se být s ohledem na tuto práci nejjasnější.

³²² http://de.wikipedia.org/wiki/Culpa_in_contrahendo - navštíveno dne 10. 10. 2013

2. Smlouva ve prospěch třetích osob

Smlouva může být uzavřena i ve prospěch třetích osob. V rámci tohoto institutu rozlišujeme pravou smlouvu ve prospěch třetích osob, nepravou smlouvu ve prospěch třetích osob a nakonec smlouvu s ochranným účinkem vůči třetím osobám.

a) pravá smlouva ve prospěch třetích osob

Podle § 328 odst. 1 BGB může být smlouvou vyhrazeno plnění třetí osobě s tím účinkem, že třetí osoba má bezprostřední právo, toto plnění požadovat. Třetí osoba má tak vlastní právo na vymáhání plnění.

b) nepravá smlouva ve prospěch třetích osob

Třetí osoba nenabude vlastní právo na vymáhání plnění. Povinný je pouze oprávněn, s osvobozujícím účinkem plnit třetí osobě.

c) smlouva s ochranným účinkem vůči třetím osobám

V rámci této smlouvy nemá třetí osoba žádné vlastní nároky proti dlužníkovi, nýbrž je pouze zahrnuta do (ochranného) účinku této smlouvy. *„Zahrnutí třetí osoby do ochranných účinků smlouvy předpokládá, že smysl a účel smlouvy a viditelné účinky smluvního plnění na třetí osobu vyžadují její zahrnutí pod zohledněním dobré víry a smluvní strana, která je pro druhou smluvní stranu rozeznatelná, může skutečně počítat s tím, že starost a péče, která je věnována jí, bude věnována i třetí osobě.“*³²³

VII.III.II Porušení povinnosti (*Pflichtverletzung*)

Podle § 280 odst. 1 věta první BGB musí dlužník porušit povinnost ze závazkového právního stavu. Takové porušení zahrnuje každý možný způsob porušení plnění, tedy porušení primárních a sekundárních povinností k plnění (např. dodání stroje jako primární povinnost a instalace do provozu jako sekundární plnění) stejně tak jako ochranných povinností (např. poškození předmětů zařízení věřitele při dodání zboží).³²⁴

³²³ BGHZ 49, 350

³²⁴ Höft, J.: AG zur Vorlesung bei Prof. Dr. Heyers, Schuldrecht I: Vertragsschuldverhältnisse, Wintersemester 2010/2011, str. 2.

V tomto bodě je pak eventuelně třeba zkoumat zvláštností ve smyslu §§ 281, 282, 283 nebo 286 BGB, pokud uplatněný nárok na náhradu škody spadá pod tyto normy.³²⁵

1. § 281 odst. 1 BGB: Vyžadováno je nejprve neplnění (*Nichtleistung*), resp. vadné plnění (*Schlechtleistung*). Podle tohoto dlužník plnění buď nevykoná vůbec, nebo ho vykoná, ale vadně. K tomuto je vyžadováno podle § 281 odst. 1 věta první BGB bezvýsledné uplynutí lhůty, poskytnuté dlužníkovi, pokud není takové poskytnutí zbytečné (postradatelné – *entbehrlich*).
2. § 282 BGB: Zde spočívá porušení povinnosti v závažném porušení ochranné povinnosti (*Schutzpflichtverletzung*), a toto porušení činí neakceptovatelným dlužníkuv výkon plnění.
Ochrannou povinností zde není míněna ochrana dlužného plnění, nýbrž právních statků a práv strany smlouvy. Plnění je tak spojeno s dobrou vírou.³²⁶
3. § 283 BGB: Zde dochází k porušení povinnosti v neposkytnutí plnění na základě nemožnosti podle § 275 odst. 1 až 3 BGB.
4. § 286 BGB: K porušení právní povinností zde dochází z důvodu prodlení s plněním za předpokladů § 286 BGB. Je tedy vyžadováno a) neplnění navzdory splatné a možné povinnosti plnění, b) výzva k plnění nebo její postradatelnost, c) zavinění okolností vedoucích k prodlení podle § 286 odst. 4 BGB.

VII.III.III Zavinění (*Vertretenmüssen*)

Podle formulace ustanovení § 280 odst. 1 věta druhá BGB je zavinění porušení povinností zásadně domníváno, tj. platí domněnka zavinění. Dlužník tedy musí provést důkaz o opaku, aby se zbavil povinnosti k náhradě škody; musí se exkulpat.

Dlužník odpovídá podle § 276 odst. 1 věta první BGB za úmysl a nedbalost. Smluvně či zákonem může být jeho odpovědnost zmírněna nebo naopak ztížena (viz výše).

³²⁵ Höft, J.: AG zur Vorlesung bei Prof. Dr. Heyers, Schuldrecht I: Vertragsschuldverhältnisse, Wintersemester 2010/2011, str. 2.

³²⁶ Bassenge, Bruder Müller, Ellenberger, Götz, Grüneberg, Sprau, Thorn, Weidenkaff, Weidlich: Palandt - Bürgerliches Gesetzbuch – Band 7. Verlag C. H. Beck München 2013, str. 256

VII.III.IV Škoda (*Schaden*)

Rozsah a způsob náhrady škody upravují §§ 249 n. BGB. Platí zásada naturální restituce (§ 249 odst. 1 BGB). Výjimečně mohou být namísto naturální restituce požadovány náklady na znovuoobnovení předešlého stavu (§ 249 odst. 2 BGB). Také podle §§ 250 n. BGB může být místo naturální restituce požadována peněžní částka. Podle § 252 BGB patří do škody i ušlý zisk (*entgangener Gewinn*), který se nahrazuje rovněž v penězích.

Náhrada škody kvůli imateriálním újmám může být nahrazena pouze za předpokladu § 253 BGB (např. bolestné při zranění těla).

Ustanovení § 254 BGB upravuje spoluzavinění věřitele v rámci náhrady škody.

V německém zkouškovém schématu u porušení závazkové (smluvní) povinnosti se běžně neuvádí bod „příčinná souvislost“. Ta však existuje samozřejmě i v tomto vztahu, když je zkoumána příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a vzniklou škodou.

Na závěr je nutno dodat, že popsání závazkové (smluvní) povinnosti bylo popsáno velmi zjednodušeně, neboť smluvní závazkové vztahy nejsou ústředním tématem této práce.

VII.IV Odpovědnost za ohrožení (*Gefährdungshaftung*)

„Vedle náhrady škody v deliktním právu, která je založena na principu zavinění, nabývá na značném významu také odpovědnost bez zavinění.“³²⁷

„Na rozdíl od odpovědnosti za zavinění je odpovědnost za ohrožení napojena na dovolené právní jednání povinného k náhradě škody.“³²⁸

„Smysl a účel odpovědnosti za ohrožení je tedy, že ten, kdo drží k jeho užitku typicky nebezpečnou věc nebo jedná typicky nebezpečným způsobem, musí odpovídat i za škodné následky, pokud se takové typické riziko uskutečnilo.“³²⁹

K tomuto musí především dojít nezávisle na zavinění.

„Odpovědnost za ohrožení je odpovědnost za škody z nebezpečných zdrojů, vlastním přičiněním vytvořených a tudíž i za ně odpovědných.“³³⁰

„Je třeba si vždy uvědomit, že s odpovědností za ohrožení dochází k zásahu do základního práva povinného. Povinný totiž vždy odpovídá, aniž by byl brán ohled na jeho skutečné zavinění.“³³¹

Na základě tohoto musí být učiněno výhradě zákona ve smyslu čl. 20 odst. 3 GG zadosti. Je vždy zapotřebí formálně právního zákonného podkladu, který musí dále rovněž zohlednit zakotvenou zásadu proporcionality.³³²

Tato základní myšlenka je kromě § 833 věta první BGB (držení luxusních zvířat) obzvláště rozhodující pro odpovědnost za ohrožení, která je upravena ve zvláštních zákonech, jako jsou např. zákon o povinném ručení (*Haftpflichtgesetz*), zákon o silniční dopravě (*Straßenverkehrsgesetz*) nebo zákon o odpovědnosti za vady výrobku (*Produkthaftungsgesetz*).

³²⁷ Soergel/Spickhoff vor § 823 BGB Rz. 44 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 133.

³²⁸ Erman/Schiemann vor § 823 BGB Rz. 5 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 133.

³²⁹ Erman/Schiemann vor § 823 BGB Rz. 5 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 133.

³³⁰ Peifer SR § 6 Rz. 1 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 133.

³³¹ Schulze/Staudinger HK vor § 823-853 BGB Rz. 5 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 133.

³³² BGHZ 55,229

Odpovědnost za ohrožení lze poznat zpravidla na tom, že se týká buď provozovatele podniku, vlastníka nějakého zařízení nebo držitele nějakého dopravního prostředku.

„Generální skutková podstata pro odpovědnost za ohrožení neexistuje. Analogické použití na případy, které nejsou upraveny zákonem, je podle judikatury vyloučené, obzvláště při zohlednění výhrady zákona.“³³³

³³³ BGHZ 54, 336

VII.V Odpovědnost za pomocníky a jejich vlastní odpovědnost podle BGB

Předně je třeba rozlišit, zda byla škoda způsobena v rámci stávajícího závazkového vztahu³³⁴, či zda byla způsobena protiprávním jednáním v režimu deliktního práva. Odpovědnost dlužníka za třetí osoby v rámci speciálních závazkových vztahů je řešena ustanovením § 278 BGB, zatímco v rámci deliktního práva ustanovením § 831 BGB.

VII.V.I Odpovědnost za třetí osoby podle § 278 BGB

Dlužník odpovídá za zavinění jeho zákonného zástupce a osob, které používá k plnění svých závazků, ve stejném rozsahu jako za své zavinění. Jedná se tak o určitý druh odpovědnosti za výsledek.³³⁵ Ustanovení § 278 BGB spočívá na myšlence, že je dlužník vůči svému věřiteli odpovědný za svá rizika a k těmto patří i nasazení jeho pomocníků.³³⁶ Kdo využívá výhody zaměstnanců, musí nést i to riziko, že pomocníci jednající za něj mohou poškodit zákonem chráněné zájmy věřitele.³³⁷

„Ustanovení § 278 platí pouze v rámci stávajících závazkových vztahů.“³³⁸ Je nerozhodující, zda se jedná o smluvní či zákonný závazkový právní vztah. Stačí, pokud mezi věřitelem a dlužníkem existuje zvláštní spojení, ze kterého vznikají závazky. Ustanovení § 278 se vztahuje i na culpa in contrahendo.³³⁹

Osoba, která je použita k plnění (*Erfüllungsgehilfe*) – tedy „pomocník k plnění“ je ten, kdo je vědomě a volně činný pro dlužníka, přičemž v úvahu přicházejí hlavní i vedlejší povinnosti plnění, stejně jako ochranné povinnosti ve smyslu § 241 odst. 2 BGB. Plněním tak není dle převažujícího názoru příležitostné plnění.

Pomocník k plnění není v žádném zvláštním spojení (závazkovém vztahu) k věřiteli a proto mu nic nedluží. Naopak je to dlužník, kdo odpovídá tak, jako by jednal sám.

Pro dlužníka zde není možnost exkulpace za výběr svého pomocníka.

³³⁴ BGH 58, 212

³³⁵ Bassenge, Brudermüller, Ellenberger, Götz, Grüneberg, Sprau, Thorn, Weidenkaff, Weidlich: Palandt - Bürgerliches Gesetzbuch – Band 7. Verlag C. H. Beck München 2013, str. 368.

³³⁶ BGH 62, 124

³³⁷ BGH 95, 132

³³⁸ BGH 58, 212

³³⁹ Bassenge, Brudermüller, Ellenberger, Götz, Grüneberg, Sprau, Thorn, Weidenkaff, Weidlich: Palandt - Bürgerliches Gesetzbuch – Band 7. Verlag C. H. Beck München 2013, str. 368.

VII.V.II Odpovědnost za pomocníky podle § 831 BGB

Podle § 831 BGB odpovídá ten, kdo použil k výkonu jiného, za jím při tomto výkonu protiprávně způsobené škody pouze tehdy, pokud je zjištěno, že při výběru či dozoru tohoto „pomocníka k výkonu“ (*Verrichtungsgehilfe*) jednal bez řádné pečlivosti. Zaměstnavatel (obchodník) tedy neodpovídá proto, že mu je přičítáno cizí jednání, nýbrž na základě vlastního vadného jednání při nasazení pomocníků.³⁴⁰

Pomocník k výkonu je tedy ten, kdo stojí v oblasti působení jiného obecně či v konkrétním případě a kdo stojí ve formě závislého postavení a na kterého byla přenesena nějaká činnost.³⁴¹ Typicky se tak jedná o zaměstnance. Samostatní podnikatelé mohou být taky pro jiného činní, avšak nejsou pomocníci k výkonu.³⁴²

Zaměstnavatel (obchodník) musí mít tedy vždy možnost vlivu na činnost svých pomocníků.

Pomocník musí naplnit objektivní skutkovou podstatu protiprávního jednání.

Pomocník k činnosti musí způsobit škody při výkonu činnosti, nikoli pouze příležitostně.³⁴³ „*Tímto je míněno, že existuje vnitřní vztah mezi činností pomocníka a škodlivým jednáním.*“³⁴⁴ Zpravidla tak v tomto vnitřním vztahu nebudou úmyslně způsobené protiprávní jednání, jako je např. krádež. Dlužno poznamenat, že v tomto se doktrína rozchází s judikaturou. Například krádež v zásadě podle judikatury nemůže patřit do výkonu činnosti, doktrína je jiného názoru.³⁴⁵

Zavinění zaměstnavatele (obchodníka) je domníváno, ten se tak může exkullovat, pokud prokáže, že své pomocníky vybral pečlivě, kontroloval je, školil, atd. V rámci složitých struktur podniků pak musí dokázat, že vybral řádně mezičlánky (vedoucí atd.), tyto pak také mohou odpovídat podle § 831 BGB, pokud se neexkulpují.

³⁴⁰ Schulze/Staudinger HK § 831 BGB Rz. 3 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 113.

³⁴¹ Palandt/Sprau § 831 BGB Rz. 6 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 114.

³⁴² Kropholler § 831 BGB Rz. 2 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 114.

³⁴³ Palandt/Sprau § 831 BGB Rz. 11 – citováno v: Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 114.

³⁴⁴ BGH NJW 1971, 31, 32

³⁴⁵ BGHZ 11, 151, 153; Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 116.

Jedná se o tzv. decentralizovaný zprošťující důkaz (*dezentralistischer Entlastungsbeweis*).

VII.V.III Srovnání odpovědností za třetí osoby podle § 278 a § 831 BGB

Ve většině případů neodpovídá nejen zaměstnavatel (obchodník) podle § 831 BGB poškozenému za škodu, kterou způsobil pomocník k výkonu (*Verrichtungsgelilfe*), nýbrž i sám pomocník k výkonu osobně podle § 823 odst. 1 BGB. Osobní odpovědnost pomocníka k výkonu vůči poškozenému je plně nezávislá na odpovědnosti jeho zaměstnavatele z ustanovení § 831 BGB. Pokud odpovídají pomocník k výkonu a jeho zaměstnavatel ve výše popsané formě vedle sebe, jsou pak společnými a nerozdílnými dlužníky ve smyslu § 840 odst. 1 BGB. Podle tohoto si poté upravují povinnost vyrovnání se mezi sebou.³⁴⁶

Je tak důležité, znát rozdíl mezi § 831 a § 278 BGB v této souvislosti. Zatímco se u § 831 jedná o samostatný základ nároku a tím je založena odpovědnost za domnělé vlastní zavinění při výběru a dozoru pomocníků k výkonu, přičítá § 278 BGB naproti tomu cizí zavinění. Jedná se tak o tzv. přičítací normu (*Zurechnungsnorm*).

Ustanovení § 278 BGB je tak aplikováno pouze v rámci závazkových právních vztahů.

Pokud nějaké jednání vyvolá jak smluvní, tak deliktní odpovědnost proti škůdci, vzniká konkurence nároků. Pokud dlužník (škůdce) použil při výkonu činnost pomocníka, odpovídá z hlediska smluvních nároků podle § 278 BGB a z hlediska deliktních nároků podle § 831 BGB.³⁴⁷

Např. pomocník k výkonu (*Verrichtungsgelilfe*) C způsobil škodu na vlastnictví při opravě pračky panu B. Podle § 831 BGB se zaměstnavatel A vyvinil, protože prokázal, že nezanedbal výběr ani dohled nad pomocníkem C. Pan A byl však s panem B ve smluvním vztahu, a tak mu odpovídá za způsobenou škodu podle § 280 BGB ve spojení s § 278 BGB, a to tak, jakoby ji způsobil sám.

³⁴⁶ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 118.

³⁴⁷ Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006, str. 118.

VII.V.IV Vlastní odpovědnost pomocníků

Jedním z podstatných rozdílů institutu odpovědnosti za škodu mezi úpravou českého současného občanského zákoníku a německého občanského zákoníku je skutečnost, že podle německého práva odpovídají osoby použité k výkonu činnosti jiných osob za jistých okolností i navenek, tj. vůči osobám smluvního vztahu, ale i vůči osobám třetím.

Jak bylo již výše řečeno, v rámci povinnosti k náhradě škody podle § 280 BGB (závazkový právní vztah) pomocník k plnění (*Erfüllungsgehilfe*) odpovědný není, neboť pomocník není stranou takového závazkového právního vztahu, nejčastěji smlouvy.

Je však nutno vždy zkoumat případnou povinnost k náhradě škody v rámci deliktního práva. Zde totiž může být náhrada škody uplatňována jak vůči pomocníkovi, tak jeho zaměstnavateli.

Pro poškozeného je přirozeně vždy výhodnější, pokud může uplatňovat škodu proti zaměstnavateli, neboť pokud je mezi nimi závazkový právní vztah, může požadovat náhradu škody podle § 280 BGB ve spoj. s § 278 BGB a v takovém případě má výhodnější postavení (nemusí dokazovat zavinění škůdce a může uplatňovat i pouze čistě majetkové škody). Pokud není, i tak je lepší situace, pokud se na zaměstnavatele může dostat přes § 831 BGB, neboť pak má dva solidárně a nerozdílně odpovídající dlužníky, přičemž lze očekávat, že zaměstnavatel (obchodník) bude disponovat větším jměním a poškozený dojde tak fakticky k uspokojení svých nároků.

Autor této práce ukončí výklad o německém právu jedním v SRN velmi známým případem, který je znám jako tzv. případ salátového listu (*der Salatblattfall*).³⁴⁸ Na tomto případě je názorně ukázáno hned vícero výše popsanych institutů německého práva.

Ve výše uvedeném případě se prochází zákaznice po supermarketu a uklouzne na listě salátu, který nebyl pracovníci supermarketu řádně odstraněn. Protože nebyla v tu chvíli uzavřena ještě žádná smlouva, nelze uplatnit smluvní nároky na náhradu škod. Bez nároku z institutu culpa in contrahendo by byla zákaznice odkázána na deliktní nároky na náhrady škod, které nejsou tak široké, resp. z nich může být exkulováno.

³⁴⁸ BGHZ 66, 51

Zákaznice supermarketu tak může požadovat na vlastníkoví supermarketu nárok na bolestné podle §§ 280 odst. 1, 311 odst. 2 č. 2, 278, 249 odst. 2 BGB.

Předpoklady pro nárok poškozené na náhradu škody podle § 280 odst. 1 BGB jsou závazkový vztah, porušení povinnosti, zavinění dlužníka a škoda.

Mezi zákazníci a majitelem musí existovat závazkový vztah. Zde to není tento případ, avšak mohlo by zde jít o předsmuvní vztah ve smyslu § 311 odst. 2 č. 2 BGB. K tomu je příprava ke smlouvě. Zákaznice vstoupila do supermarketu, aby se informovala o produktech a vyhledala zboží. Tato jednání tak směřují k uzavření smlouvy. Kromě toho zavazuje § 241 odst. 2 BGB vlastníka supermarketu k zohlednění práv, právních statků a zájmů druhé smluvní strany. Mezi tyto patří samozřejmě i zdraví jeho zákazníků. Tudíž je předpoklad závazkového vztahu naplněn.

Jak už výše uvedeno, zavazuje § 241 odst. 2 BGB vlastníka supermarketu k zohlednění práv, právních statků a zájmů druhé smluvní strany (zdraví zákazníků). Vlastník má tak dohlížet i na to, aby se jeho zákazníkům v jeho obchodě nic nestalo. Toto porušil zaměstnanec F., protože nedbalostně přehlédl list salátu na podlaze, a to ve smyslu § 276 odst. 2 BGB. Opět vyvstává otázka, zda je takové jednání zaměstnance majiteli přičitatelné. Podle § 278 BGB je dlužník odpovědný za své pomocníky k plnění. Pomocník k plnění je každý, kdo dlužníkovi pomáhá při jeho povinnostech výkonu a dlužník to i chce. V tomto smyslu je zaměstnanec pomocníkem k plnění. Proto dlužník porušil svou povinnost, a to zaviněně (přičítá se mu zaviněné jednání jeho zaměstnance).

Dále musí být zkoumáno, zda vznikla škoda. Zákaznici vznikly náklady spojené s léčbou ve výši 800 euro. Tyto představují škodu a jsou podle § 249 odst. 2 nahraditelné. Zákaznice má tak nárok na náhradu škody ve výši 800 euro ve smyslu §§ 280 odst. 1, 311 odst. 2 č. 2, 278, 249 odst. BGB.

VIII. Povinnost nahradit škodu podle nového občanského zákoníku

Jak bylo výše již několikrát zmíněno, nový občanský zákoník nepoužívá již více pojmu „odpovědnost za škodu“, nýbrž „povinnost nahradit škodu“ (Oddíl 2 NOZ). Nový občanský zákoník již na rozdíl od toho současného smysluplněji seřazuje obecná ustanovení (např. porušení dobrých mravů) a zvláštní ustanovení (např. škoda z provozní činnosti).

Nový občanský zákoník rozlišuje povinnost nahradit škodu při porušení dobrých mravů (§ 2909), při porušení povinnosti stanovené zákonem (§ 2910) a při porušení povinnosti ujednané ve smlouvě (§ 2913), jakožto tři základní skutkové podstaty mimosmluvní povinnosti k náhradě škody.

Nový občanský zákoník opouští pojetí jednotné úpravy civilního deliktu. Aktualizovaná zpráva přitom popisuje vývoj právní teorie v této oblasti. Mimo jiné tak zmiňuje, že se pozdější civilní kodexy od přirozenoprávní koncepce (až na řídké výjimky) odklonily návratem k odlišení úprav náhrady škody způsobené porušením povinnosti ze smlouvy od jiných případů. „K prvním náleží již na konci 19. století španělský občanský zákoník (srov. čl. 1106 a násl. a 1902 a násl.) a německý občanský zákoník (srov. § 276 a násl. a § 823 a násl.).“³⁴⁹

Autoři aktualizované důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku německou úpravu zjednodušují. Jak bylo již výše zmíněno, německý občanský zákoník nerozděluje porušení pouze smluvní a mimosmluvní povinnosti. V BGB je rozděleno právo závazkových vztahů a deliktní právo. Závazkové vztahy neznamenají však smluvní vztahy bez dalšího. Jistě, nejčastěji se ustanovení § 280 BGB aplikuje na dlužníkovu porušení smluvní povinnosti. Avšak předpoklad pro použití § 280 BGB je vznik konkrétního závazkového vztahu mezi dvěma osobami, tedy i kvazismluvního (např. *c.i.c.*) či zvláštního spojení (např. družstvo).

Do čela navržených ustanovení je postaven případ upravený v § 424 platného občanského zákoníku o povinnosti k náhradě škody způsobené úmyslným porušením

³⁴⁹ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1028-1029.

dobrých mravů. „Kategorii dobrých mravů pojímá celá osnova jako obecnou, proto se ustanovení nezařazuje mezi zvláštní případy náhrady škody, ale do obecné úpravy, navíc na první místo, neboť dobré mravy tvoří základ celého soukromého práva a soukromé právo z nich vyvěrá jako celek.“³⁵⁰ Podle § 2909 škůdce, který poškozenému způsobí škodu úmyslným porušením dobrých mravů, je povinen ji nahradit; vykonávali však své právo, je škůdce povinen škodu nahradit, jen sledoval-li jako hlavní účel poškození jiného.

Nový občanský zákoník dále odděluje smluvní a mimosmluvní povinnost k náhradě škody. Jelikož NOZ při popisu mimosmluvní povinnosti k náhradě škody fakticky kopíruje ustanovení § 823 BGB (až na domněnku zavinění z nedbalosti), popsal autor nejprve německou úpravu. Tento popis tak přinesl čtenáři obecné pochopení problematiky ustanovení § 823 BGB, přičemž toto pochopení je zásadní pro popis porušení zákona podle § 2910 NOZ. Autor využije i strukturu popisu německé úpravy při rozboru té české podle NOZ.

Autor se tedy vzhledem k rozsahu práce zaměří především na obecná ustanovení oddílu 2 (povinnost nahradit škodu) nového občanského zákoníku, přičemž sekundárně upozorní na některé podstatné změny v ostatních ustanoveních oproti stávajícímu občanskému zákoníku.

³⁵⁰ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1027.

VIII.I Povinnost k náhradě škody podle § 2910 věta první NOZ

Podle § 2910 věta první NOZ škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Podle § 2911 způsobil-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil z nedbalosti.

„Vznik povinnosti k náhradě škody způsobené porušením povinnosti stanovené přímo zákonem se stejně jako v současném občanském zákoníku (§ 420 odst. 1 a 3) spojuje se zaviněným porušením takové povinnosti. Požadavek na zavinění se přitom, rozdílně od stávající úpravy, vytýká přímo jako podmínka vzniku povinnosti nahradit škodu, nikoli až jako exkulpační důvod, jak tomu je v § 420 odst. 3 platného občanského zákoníku.

Návrh vychází z rozlišení případů, kdy je porušením zákonné povinnosti zasaženo absolutní právo a kdy je zasaženo právo jiné. Toto oddělení se zdůvodňuje povahou dotčených práv: absolutní právo, ať již osobní nebo majetkové, působí vůči každému, zatímco relativní právo působí jen mezi stranami. Toto pojetí sleduje úpravu § 823 německého občanského zákoníku, ale i některých dalších (např. nizozemský občanský zákoník přejímá v čl. 6:163 pravidlo § 823 odst. 2 BGB, když stanoví, že povinnost k náhradě škody nevzniká, nesměruje-li účel porušené normy k ochraně před touto škodou, kterou poškozený utrpěl).³⁵¹

Zkoumá se tedy (za využití německého zkouškového schématu):

I. Skutková podstata

1. Porušení absolutního práva
2. Poškozující jednání
3. Příčinná souvislost zakládající povinnost k náhradě škody

II. Protiprávnost

III. Zavinění

IV. Škoda

V. Příčinná souvislost naplňující povinnost k náhradě škody

VI. Právní následek

³⁵¹ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1029-1030.

VIII.I.I Skutková podstata

ad I. 1. Musí být zasaženo do absolutního práva poškozeného. Podle důvodové zprávy se tak jedná o práva, která působí proti každému. „V teorii ústavního práva a v teorii občanského práva se vyskytuje dvojí pojetí absolutního práva. Ústavní právo označuje jako právo absolutní takové, které není zprostředkováno právními skutečnostmi, tedy právo, které subjekt nabývá absolutně, ze samotné podstaty své existence. V tomto smyslu jde především o soubor základních ústavních práv a svobod, zakotvených v ústavních předpisech a náležejících všem fyzickým osobám bez rozdílu. Část těchto ústavních absolutních práv, která se týká základního postavení člověka jako osobnosti v právním smyslu, je upravena též v občanském zákoníku.

Občanské právo užívá pojmu absolutní práva v jiném smyslu, resp. na jiné úrovni rozvoje právního statusu osoby. Absolutní práva a absolutní povinnosti tvoří obsah absolutních právních vztahů. Náleží zásadně určitému individuálně určenému subjektu, zatímco ostatním konkrétně neurčeným subjektům vzniká obecně definovaná povinnost zdržet se všech zásahů, které by rušily nositele absolutních práv ve výkonu jeho oprávnění. Příkladem absolutního práva je vlastnické právo či právo na autorství k právem chráněnému výsledku tvůrčí duševní činnosti člověka.“³⁵²

Ustanovení § 823 odst. 1 chrání jak absolutní práva v ústavněprávním smyslu (právní statky), tak v tom občanskoprávním (vlastnictví a jiná práva). Nový občanský zákoník používá výslovně pojmu „absolutní práva“ pouze ve smyslu absolutních majetkových (vlastnických) práv. Autor předpokládá, že NOZ má chránit absolutní práva jak v ústavněprávním smyslu, tak v občanskoprávním. V případě pochybností je dle názoru autora zařadit do absolutních práv ta práva, která jsou uvedena v § 823 odst. 1 BGB a jiná práva, která jsou v souladu s tímto ustanovením určena německou judikaturou.

ad I. 2. Aby mohlo být porušení absolutního práva škůdci přičitatelné, je zapotřebí poškozující jednání škůdce. Takové poškozující jednání spočívá v poškození absolutních práv ve smyslu § 2910 věta první NOZ. Toto jednání může být uskutečněno komisivně, či omisivně.

³⁵² http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_004.htm – navštíveno dne 11. 10. 2013

ad I. 3. Příčinná souvislost zakládající povinnost k náhradě škody popisuje počáteční souvislost mezi poškozujícím jednáním a poškozením absolutního práva. Jednání škůdce musí být proto kausální pro poškození absolutního práva poškozeného. V rámci pozdějšího zkouškového bodu „příčinná souvislost naplňující povinnost k náhradě škody“ je zkoumána počáteční souvislost mezi poškozením absolutního práva a vzniklou škodou.

Příčinná souvislost je určována podle následujících teorií:

- a. teorie podmínky– *conditio sine qua non*,
- b. teorie adekvátní příčinné souvislosti,
- c. ochranný účel normy.

VIII.I.II Protiprávnost

Jednání způsobující škodu musí být protiprávní, musí porušit povinnost stanovenou zákonem. Protiprávnost má navazovat na poškozující výsledek. Podle této teorie není způsob chování protiprávní, pokud je odůvodněn ospravedlňujícími důvody (okolnosti vylučující odpovědnost).

Mezi ospravedlňující důvody (okolnosti vylučující protiprávnost) patří i nadále ty stejné důvody, jako podle současného občanského zákoníku.³⁵³ Navíc je ale v tomto směru užitečné i srovnání s německou úpravou, která odkazuje např. na jednatelství bez příkazu či zadržení podle trestního práva, což jsou instituty, které české právo zná též.

VIII.I.III Zavinění

Zkouška zavinění je poslední znak skutkové podstaty, který zakládá povinnost k náhradě škody. Škůdce musí své protiprávní jednání naplňující znaky skutkové podstaty také zavinit. Nejdříve ale musí být objasněna otázka, zda je škůdce k zavinění způsobilý.

Způsobilost k zavinění osoby a jejich povinnost k náhradě se řídí ustanoveními §§ 2920 až 2923.

NOZ vychází při úpravě náhrady škody způsobené těmi, kdo nedokážou posoudit následky svého jednání, z pojetí v dosud platném občanském zákoníku (§ 422 a 423), oprostuje ji však od některých nemístných zjednodušení. Tak se zejména stanovilo, že poškozenému náleží náhrada škody i tehdy, nezakročil-li proti škůdci ze

³⁵³ § 2907 NOZ reflektuje judikaturu: Při posouzení, zda někdo jednal v nutné obraně, anebo v krajní nouzi, se přihlédne i k omluvitelnému vzrušení mysli toho, kdo odvracel útok nebo jiné nebezpečí.

šetrnosti nebo ohleduplnosti (neboť škůdcem v těchto případech je nezletilý nebo člověk duševně nemocný nebo jednající v duševní poruše). Stejně tak se stanovilo, že v těchto zvláštních situacích lze škůdce, který není s to posoudit následky svého jednání, zavázat k náhradě škody, odpovídá-li to principům spravedlnosti.³⁵⁴ „V případech, kdy osnova neuvádí zvláštní liberační důvody (např. § 2932 nebo § 2935), uplatní se možnost zprostit se povinnosti k náhradě podle obecných ustanovení.“³⁵⁵

Je-li škůdce způsobilý zavinění a disponuje schopností rozlišovat mezi právim a bezprávim, musí se tedy i skutečně zaviněně chovat. Zavinění se musí týkat celé skutkové podstaty, tedy poškození absolutního práva, poškozujícího jednání a příčinné souvislosti zakládající odpovědnost. Není tudíž nutné, aby se zavinění vztahovalo rovněž na konkrétní způsobenou škodu a na příčinnou souvislost naplňující odpovědnost.

Na rozdíl od BGB však poškozený nemusí dokazovat zavinění škůdce. Podle § 2911 způsobí-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil z nedbalosti. Tato domněnka nedbalosti je dále rozvedena v § 2912 NOZ, podle kterého nejedná-li škůdce, jak lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat, má se za to, že jedná nedbale. Tato domněnka je dále zostřena u škůdce, který dá najevo zvláštní znalost, dovednost nebo pečlivost, nebo zaváže-li se k činnosti, k níž je zvláštní znalosti, dovednosti nebo pečlivosti zapotřebí, a neuplatní-li tyto zvláštní vlastnosti (např. advokát, lékař).

Pokud se tedy škůdce chce zprostit povinnosti k náhradě škody, musí se exkullovat, tj. provést důkaz o opaku, vyvinít se.

VIII.I.IV Škoda

Co je to skutečná škoda a ušlý zisk, bylo vysvětleno již v rámci popisu současného občanského zákoníku, přitom na této definici se nic nemění. Mění se však způsob náhrady škody, kdy má absolutní přednost naturální restituce. „Osnova sice vychází nadále z koncepce, že se zásadně hradí majetková újma (škoda), zatímco

³⁵⁴ Zde byla očividně použita předloha tzv. spravedlivé odpovědnosti (Billigkeitshaftung) podle BGB. Proto by se měl tento nástup odpovědnosti projudikovat v souladu s německou judikaturou a doktrínou (viz výše).

³⁵⁵ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1033.

nemajetková újma jen v případech zvlášť dále stanovených, ale případy, kdy poškozenému vznikne právo na náhradu - resp. odčinění - nemajetkové újmy, jsou pojaty dosti široce. Obecné předpoklady vzniku povinnosti hradit škodu však mají platit i pro vznik povinnosti odčinit nemajetkovou újmu. Proto také většina ustanovení tohoto dílu setrvává na pojmu „škoda“ s tím, že totéž platí i pro nemajetkovou újmu, plyne-li z právního řádu povinnost odčinit ji.³⁵⁶

„Osnova nepřejímá obecné pravidlo socialistického práva, že neplatné jsou všechny dohody, kterými se někdo vzdává práva, které má vzniknout teprve v budoucnosti (§ 574 odst. 2 platného občanského zákoníku). Proto se vylučuje možnost poškozeného vzdát se předem práva na náhradu škody způsobené úmyslně, z hrubé nedbalosti, anebo jde-li o člověka a poškození jeho přirozených práv, ať již prohlášením samostatně učiněným, nebo ujednáním s potenciálním škůdcem. Rovněž se navrhuje vyloučit výslovným ustanovením možnost platně se zprostit povinnosti k náhradě škody prohlášením samotného škůdce. Taková prohlášení však mohou mít funkci oznámení, kterým se varuje před nebezpečím (např. kdo má právo vstupu na cizí pozemek, může být varován tabulkou „Pozor, zlý pes!“, aby o své vůli na pozemek nevstupoval, ale aby se domohl u vlastníka pozemku, aby mu byl výkon práva umožněn).

Návrh ustanovení, podle něhož vzetí na sebe rizika oběti nelze považovat za vzdání se práva na náhradu škody, se inspirované občanským zákoníkem Québecu (čl. 1477). Jsou totiž situace, kdy se určitá osoba chová pro sebe nebezpečně, riskuje vlastní život, zdraví nebo majetek, ale přesto nelze dovodit, že to vylučuje její právo na náhradu újmy nebo že se takového práva vzdala. Při aplikaci čl. 1477 CCQ se nejčastěji uvádějí případy poškození při sportu. V úvahu však přicházejí i jiné situace. Vběhne-li matka do hořícího domu, aby zachránila své dítě, a utrpí-li těžké popáleniny, není možné dospět k závěru, že nemá právo na náhradu vůči tomu, kdo požár způsobil (ať již zaviněně, anebo vlastní provozní činností či z podobných důvodů, se kterými se povinnost k náhradě škody pojí), protože vědomě na sebe převzala neprozřetelným způsobem nebezpečí oběti. Výraz „neprozřetelně“ odpovídá québecké předloze (srov. *considérée comme une imprudence*, popř. *it may be considered imprudent*). Výraz

³⁵⁶ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1022.

„neprozřetelně“ vyhovuje i z toho důvodu, že kryje situace, kdy určitá osoba jedná ukvapeně, nerozumně, ale i v afektu apod.³⁵⁷

VIII.I.V Příčinná souvislost naplňující povinnost k náhradě škody

V rámci příčinné souvislosti naplňující povinnost k náhradě škody by tedy měla být přezkoumávána prvotní příčinná souvislost mezi poškozením právního statku (porušení práva) a škodou.

Nahrazeny mohou být tak podle § 2910 věta první NOZ pouze takové škody, pro které bylo porušení právního statku kausální. Škoda musí být ekvivalentně a adekvátně odvislá od poškození právního statku a být krytá ochrannou oblastí normy. Přezkoušení příčinné souvislosti naplňující odpovědnost probíhá ve třech stupních jako u příčinné souvislosti zakládající povinnost k náhradě škody:

1. stupeň: teorie ekvivalence,
2. stupeň: teorie adekvátnosti,
3. stupeň: ochranný účel normy.

V tomto ohledu si autor dovolí odkázat na článek „Uplatnění PETL při řešení některých složitých kauz v oblasti příčinné souvislosti v medicínskoprávních sporech“ od JUDr. Adama Doležala, LL.M. a JUDr. Tomáše Doležala, Ph.D., LL.M.³⁵⁸ Autoři polemizují s otázkou, zda zákonná úprava NObčZ neměla provést výslovnou úpravu příčinné souvislosti a přihlédnout přitom k PETL. Autoři tvrdí, že problematika příčinné souvislosti zůstává nadále stranou zájmu a nezbude než vycházet ze stávající judikaturní praxe.

S takovým názorem autorů se autor této práce ztotožňuje. Autoři mimo jiné odkazují na celou řadu zajímavých a důležitých judikátů, jako je např. vytvoření doktríny „tzv. ztráty šance či ztráty očekávání (*loss of chance, loss of expectation*), podle níž soud poměřuje či odhaduje (*estimate*) pravděpodobnost dosažení určitých

³⁵⁷ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1022 - 1023.

³⁵⁸ Doležal, A., Doležal, T.: Uplatnění PETL při řešení některých složitých kauz v oblasti příčinné souvislosti v medicínskoprávních sporech, Soudní rozhledy 7-8/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o.

šancí, pokud by byl zvolen určitý způsob, a reflektuje tyto šance, zda jsou vyšší nebo nižší než ty, které by bylo možno očekávat při nenarušeném či řádném chodu věci.³⁵⁹

První otázka, která je při řešení problematiky příčinné souvislosti podle autorů podstatná, je ta, zda se jedná o otázku skutkovou či právní. Judikatura je v tomto ohledu nejednotná.³⁶⁰ Podle Vlasáka je ve většině evropských zemí vyžadováno, „aby faktická kauzalita (*conditio sine qua non*) byla následována kauzalitou právní, jejímž účelem je limitace vzniku odpovědnostních vztahů. Hovoří se tak o tzv. dual testu nebo též „přístupu dvou kroků“.³⁶¹

Autor zde doplňuje, že německá právní nauka přidává třetí krok, a to ochranný účel normy. Tento byl ostatně promítnut i do nálezu ÚS z 1.11.2007, sp. zn. I. ÚS 312/05: „Řešení této otázky přináší jednak teorie ochranného účelu a jednak teorie adekvátnosti kauzálního nexu.“³⁶²

I v PETL je rozlišena faktická a právní kauzalita, a to ve dvou samostatných sekcích. V čl. 3:101 je promítnut základ faktické kauzality, tj. *conditio sine qua non*, a to takto: Jednání nebo opomenutí (dále jen „jednání“) je příčinou škody poškozeného, jestliže by při neexistenci takového jednání škoda nevznikla. „Takto pojatá faktická kauzalita však není dostačující, byť je nejpodstatnější; pokud totiž není naplněna, pak nelze vůbec přistoupit k aplikaci čl. 3:201, nazvaného „Rozsah odpovědnosti“ (Scope of Liability), kterým se vymezuje rozsah vzniku odpovědnostních vztahů, neboť ve faktické rovině může být kauzální řetězec prakticky neomezený. Nicméně předpokladem pro omezení je, že zde již určitá faktická kauzalita existuje, teprve následně je možno aplikovat omezení uvedené v čl. 3:201 – jako dostačující se ovšem považuje i příčinná souvislost konkurenční (čl. 3:104)³⁶³, alternativní (čl. 3:103)³⁶⁴ a potenciální (čl. 3:104)^{365, 366}.

³⁵⁹ Doležal, A., Doležal, T.: Uplatnění PETL při řešení některých složitých kauz v oblasti příčinné souvislosti v medicínskoprávních sporech, Soudní rozhledy 7-8/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 243.

³⁶⁰ rozhodnutí NS z 28. 11. 1968, sp. zn. 7 Cz 111/68 (Rc 66/1969), rozhodnutí NS z 21. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001 (C 1025)

³⁶¹ Vlasák, M. Předpoklady odpovědnosti za škodu v principech evropského deliktního práva. Masarykova univerzita, 2009, s. 85 – citováno v: Doležal, A., Doležal, T.: Uplatnění PETL při řešení některých složitých kauz v oblasti příčinné souvislosti v medicínskoprávních sporech, Soudní rozhledy 7-8/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 244.

³⁶² nálezu ÚS z 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05

³⁶³ V případě více jednání, z nichž každé by samo způsobilo škodu v tentýž okamžik, je považováno každé jednání za příčinu škody poškozeného.

Autoři se věnovali rozhodování českých soudů v souladu s PETL a došli k závěru, že judikturní praxe obsahuje prvek nestability a nepředvídatelnosti. „Z tohoto hlediska by bylo *de lege ferenda* vhodné, aby ustanovení, která by přímo upravovala problematický institut příčinné souvislosti, byla inkorporována do civilního kodexu.³⁶⁷

VIII.I.VI Právní následek

Právním následkem je povinnost škůdce nahradit poškozenému vzniklou škodu, a to podle §§ 2951-2971 NOZ. Tato povinnost může být omezena, a to jednak spoluzaviněním poškozeného (§ 2918 NOZ) nebo uplynutím promlčecí lhůty³⁶⁸, popř. samotným soudem při jeho úvaze.

K samotnému ustanovení § 636 NOZ důvodová zpráva říká, že „první odstavec navrženého ustanovení vychází z úpravy v § 106 odst. 2 obč. z. Paralelní úprava v § 398 obch. z. je nevhodná, pokud pro tyto případy stanoví, že se právo na náhradu škody promlčí nejpozději uplynutím deseti let ode dne, kdy došlo k porušení povinnosti, která

³⁶⁴ V případě více jednání, z nichž každé by bylo samo dostatečnou příčinou škody, přičemž však zůstává nejistým, které jednání ji ve skutečnosti způsobilo, musí být každé jednání považováno za příčinu v rozsahu pravděpodobnosti, v jaké mohlo způsobit škodu poškozenému (odst. 1).

Pokud v případě více poškozených zůstane nejistým, zda konkrétní škoda poškozeného byla způsobena určitým jednáním, přičemž je zřejmé, že toto jednání nezpůsobilo škodu všem poškozeným, musí být takové jednání považováno za příčinu škod utrpěných všemi poškozenými v rozsahu pravděpodobnosti, v jaké mohlo způsobit škodu konkrétnímu poškozenému (odst. 2).

³⁶⁵ V případě více jednání, kdy je jisté, že žádné z jednání nezpůsobilo celou škodu ani její určitelnou část, se předpokládá, že ta jednání, která zjevně (minimálně) přispěla ke škodě, ji způsobila rovným dílem.

³⁶⁶ Doležal, A., Doležal, T.: Uplatnění PETL při řešení některých složitých kauz v oblasti příčinné souvislosti v medicínskoprávních sporech, Soudní rozhledy 7-8/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 245.

³⁶⁷ Doležal, A., Doležal, T.: Uplatnění PETL při řešení některých složitých kauz v oblasti příčinné souvislosti v medicínskoprávních sporech, Soudní rozhledy 7-8/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o., str. 247.

³⁶⁸ Podle ustanovení § 620 odst. 1 NOZ okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty u práva na náhradu škody zahrnují vědomost o škodě a osobě povinné k její náhradě. To platí obdobně i pro odčinění újmy. Podle ustanovení § 636 odst. 1 NOZ právo na náhradu škody nebo jiné újmy se promlčí nejpozději za deset let ode dne, kdy škoda nebo újma vznikla. Podle ustanovení § 636 odst. 2 NOZ byla-li škoda nebo újma způsobena úmyslně, promlčí se právo na její náhradu nejpozději za patnáct let ode dne, kdy škoda nebo újma vznikla. To platí i v případě vzniku škody nebo újmy porušením povinnosti v důsledku úplatkářství spočívajícího v nabídce, slibu nebo dání úplatku jiným než poškozeným nebo v přímém či nepřímém vyžádání úplatku od poškozeného. Podle třetího odstavce téhož paragrafu se pro právo vzniklé z újmy na svobodě, životě nebo na zdraví odstavce 1 a 2 nepoužijí.

Podle ustanovení § 637 odst. 1 NOZ se právo na náhradu škody způsobené vadou výrobku podle § 2939 NOZ promlčí nejpozději za deset let ode dne, kdy výrobce uvedl vadný výrobek na trh. Podle odst. 2 téhož paragrafu okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí lhůty u práva na náhradu škody způsobené vadou výrobku podle § 2939 NOZ zahrnují vědomost o škodě, vadě a totožnosti výrobce.

je příčinou vzniku škody, protože umožňuje promlčet právo na náhradu škody i dříve než škoda vznikne. Takové pojetí odporuje ústavně garantovanému právu na soudní ochranu. Proto se navrhuje stanovit u náhrady škody i u nemajetkové újmy desetiletou objektivní promlčecí lhůtu počínající běžet vznikem škody. Objektivní promlčecí lhůta je však vyloučena pro případ újmy na svobodě, životě a zdraví. Současná úprava v § 106 odst. 2 obč. z. stanoví pro případ škod, které nebyly způsobeny úmyslně, objektivní promlčecí lhůtu v trvání tří let. Naproti tomu § 398 obč. z. stanoví tuto lhůtu jako desetiletou. Tuto délku objektivní promlčecí lhůty se navrhuje zavést ve shodě s navrhovanou obecnou úpravou.³⁶⁹

„Rovněž druhý odstavec vychází z platné úpravy v § 107 odst. 3 obč. z. Protože se navrhuje obecné zavedení objektivní desetileté promlčecí lhůty, navrhuje se pro případy škod způsobených úmyslně (včetně škod způsobených činy korupčními povahy) stávající desetiletou promlčecí lhůtu prodloužit na patnáct let.“³⁷⁰

„Pokud se jedná o způsob náhrady škody, opouští osnova zásadu platného práva, kritizovanou pro znevýhodnění poškozeného již v minulosti, podle níž má reletární restituce přednost před restitucí naturální. Naopak má být formulována zásada, že se škoda nahrazuje především uvedením do předešlého stavu, a že reletární restituce přichází v úvahu jen, žádá-li o to poškozený, anebo není-li uvedení do původního stavu dobře možné.“³⁷¹

„Podobně i u nemajetkových újem má přicházet peněžitá náhrada jen tehdy, nelze-li tuto újmu odčinit jinak. Zdůrazňuje se však, že musí jít o skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

Co do rozsahu nahrazované škody, vychází osnova ze zásady, že se pravidelně hradí jen škoda na majetku. Škoda na majetku má být hrazena v rozsahu vymezeném skutečnou škodou a ušlým ziskem.

Nemajetková újma má však být odčiněna v některých zvláštních případech, a to buď tehdy, není-li náhrada majetkové újmy vůbec možná, anebo tehdy, odporovalo-li by přiznání poškozenému náhrady jen majetkové újmy obecně uznávaným zásadám

³⁶⁹ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 279.

³⁷⁰ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 279.

³⁷¹ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1045-1046.

spravedlnosti.³⁷² Některé zásady spravedlnosti jsou vyjmenovány v § 3 NOZ, avšak sám NOZ i důvodová zpráva nechávají výklad těchto zásad otevřený, dávají prostor judikatuře a právní teorii.

„V první řadě se náhrada nemajetkové újmy přiznává při protiprávních zásazích do osobních práv člověka nebo do obdobných (restriktivněji vymezených) práv právnické osoby. V tom směru se zásadně přejímá koncept dosavadní zákonné úpravy. Pokud jde o nemajetkové újmy na zdraví nebo náhrady při usmrcení, opouští se pojetí § 444 odst. 2 a 3 platného občanského zákoníku a vůbec myšlenka, že by sazebník výše náhrad měl a priori stanovit zákon nebo dokonce podzákonný předpis, aby se tak zjednodušilo rozhodování soudů.“³⁷³

Za zrušením pevných hodnot a bodů stojí samozřejmě šlechetná myšlenka, avšak v praxi to povede k nejistotě a problémům, např. z důvodu pojistného plnění atd. Strany budou žalovat částky, které nebudou mít ničím kromě svých úvah podložené a jejich advokáti nebudou vědět, za jakou částku vlastně budou ručit. Navíc lze předpokládat, že se soudy budou nadále inspirovat bodovým ohodnocením, zejména z hlediska právní jistoty a předvídatelnosti. V důvodové zprávě je uváděn příklad bezproblémovosti určování výše výživného, přitom autor upozorňuje na to, že opak je pravdou. „Advokáti

³⁷² Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1046.

³⁷³ Dále k tomuto důvodová zpráva NOZ: „Nehledě k tomu, že podobný přístup standardní zákonné úpravy nevolí a nabízí soudům - ačli vůbec (např. francouzský Code civil nebo švýcarský Zivilgesetzbuch tyto otázky vůbec neřeší a dávají soudci volnou ruku - je třeba hlavně poukázat, že rozhodnutí jednotlivého právního případu náleží jen soudci a zákonodárná moc, natož moc výkonná nemá v působnosti nařizovat soudu, jak má jednotlivý případ rozhodnout. Soukromý život je nekonečně variabilní a snaha po jeho nivelizaci v záležitostech tak navýsost individuálních jako jsou bolest, důsledky újmy na zdraví pro další budoucnost postiženého nebo ztráta blízkého člověka není důvodná. Není např. žádný důvod založit manželu nebo sourozenci právo při usmrcení druhého manžela či sourozence na zaplacení částky 240 000 nebo 175 000 Kč, jak je tomu v současné právní úpravě. Za určitých okolností to může být příliš málo, za jiných příliš mnoho. Je např. zřejmý rozdíl, trvá-li manželství jen krátkou dobu nebo několik desetiletí, jaké byly poměry mezi manžely za trvání manželství, bylo-li zahájeno řízení o rozvod manželství, žili-li manželé vůbec spolu a z jakých důvodů žili odloučeně atd. Tyto a další okolnosti se mohou a mají do výše náhrady kladně nebo záporně promítnout. Odpovědnost za spravedlivé rozhodnutí v konkrétním případě nemůže ze soudce nikdo sejmout a snaha o nivelizaci soukromého života v jeho rozmanitostech nevyvolá nic jiného, než rigor nesrovnávající se s povahou jednotlivých případů. Náhrada nemajetkových újem v souvislosti s jinými zásahy do osobní sféry (jméno, čest, pověst, soukromí) nebo např. poskytnutí zadostiučinění za újmy způsobené nekalou soutěží nebo delikty proti obchodní firmě nejsou ani v současné právní úpravě co do výše konkrétně stanovovány, aniž to vyvolává v rozhodovací praxi obtíže. Podobné je to např. s výší výživného a v řadě dalších případů. Pociťují-li někteří představitelé soudní moci potřebu tabulek, vzorců nebo klíčů speciálně pro tyto účely, nic nebrání tomu, aby se soudní praxe sama shodla na zásadách, podle nichž bude postupováno.“

do žalob o určení výživného spíše zkouší, co soudci ještě vydrží, a soudci při rozhodování o výši výživného aplikují v lepším případě pravidla *equity*, ne však dle zcela jasných kritérií.³⁷⁴

Nemajetkovou újmu má hradit i ten, kdo způsobil škodu úmyslně z touhy ničit či ublížit nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky, anebo způsobil-li škodu porušením důležité povinnosti z hrubé nedbalosti, pokud náhradu nemajetkové újmy odůvodňují zvláštní okolnosti.

„U škody na věci je východiskem pro určení náhrady jako dosud (§ 443 platného občanského zákoníku) obvyklá cena věci v době poškození. Nově se však navrhuje stanovit, že současně musí být vzato v úvahu i to, co poškozený musí vynaložit k obnovení nebo nahrazení funkce poškozené věci. Při poškození věci tedy např. nepůjde jen o to, že poškozena byla několik let stará čalouněná sedadla v automobilu v určité obvyklé ceně, ale i o to, že poškozený měl až do škodné události funkční automobil a že k obnovení jeho funkčnosti musí vynaložit náklady, které by jinak vynaložit nemusel. Náhrada tak může převýšit samu obvyklou cenu poškozené věci, přičemž – se zřetelem k judikатурní praxi běžné v zahraničí – může jít o převýšení až třetinové.

Zvláštním ustanovením § 2969 odst. 2 se navrhuje stanovit škůdce povinnost k náhradě ceny zvláštní obliby při poškození věci ze svévole nebo škodolibosti.³⁷⁵

³⁷⁴ Schinnenburgová, P., Cidlina, V.: K určování výše výživného, PR 7/2013, Praha: C. H. Beck s.r.o.

³⁷⁵ Důvodová zpráva NOZ k tomuto dále: „Návrh ustanovení o povinnosti škůdce nahradit cenu zvláštní obliby, způsobil-li škodu ze svévole či škodolibosti, přejímá dikci § 1331 obecného občanského zákoníku a § 1172 vládního návrhu československého občanského zákoníku z r. 1937. Do jisté míry jde o jednu z obdob institutů angloamerického práva označovaného jako *punitive damages*. Svévole i škodolibost jsou kvalifikované případy vystupňovaného úmyslu. Svévole směřuje k samotnému způsobení škody, škodolibost směřuje k osobě poškozeného. V prvním případě má škůdce potěšení z toho, že škodí (srov. *Dittrich, R. - Tades, H. et al. Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch*. 1. vydání. Wien: Manz, 1994, s. 1918), aniž mu zpravidla vznikne jiný prospěch; osoba poškozeného je přitom škůdci lhostejná. V druhém případě škůdce má potěšení z toho, že působí škodu právě určité osobě, protože má zájem pokořit ji nebo jí jinak ublížit. Ze svévole škodí např. ten, kdo poškrábe lak aut parkujících na parkovišti. Ze škodolibosti škodí např. ten, kdo zlomí na cizím pozemku strom, o kterém ví, že jej vlastník zasadil při narození syna a léta jej s láskou pěstuje. Pro oba tyto případy se navrhuje umožnit poškozenému, aby dosáhl náhrady odpovídající ceně zvláštní obliby. Cenou zvláštní obliby (*pretium affectionis*) je mimořádná cena, při které se zohledňují i nemajetkové aspekty, zvláště pak osobní vztah poškozeného k věci. Zničí-li někdo schválně jinému jedinou fotografii jeho mrtvé matky nebo zničí-li knihu opatřenou podrobnými autorskými poznámkami pro další vydání se záměrem připravit autora o výsledek jeho několikaměsíční práce apod., pak nelze škodu nahradit peněžitým ekvivalentem odpovídajícím obvyklé ceně, protože náhradou za zničené nelze opatřit novou věc. Z toho důvodu je namíste, aby náhrada plnila vedle reparační funkce i funkci satisfakční (popřípadě penální). Vzhledem k tomu se cena zvláštní obliby určí obdobným postupem, jakým se určuje výše satisfakčních plnění za újmy ryze nemajetkové: výši určí a zdůvodní poškozený, a nepřistoupí-li na ni škůdce, popřípadě nedosáhnou-li strany narovnání, rozhodne o výši ceny zvláštní obliby soud.“

„Pokud jde o zvířata, stanoví se zvláštní pravidlo o náhradě při poranění zvířete podle vzoru rakouského práva. Léčení zvířete není limitováno jeho obvyklou cenou, ale výší nákladů, jaké by v obdobné situaci vynaložil každý rozumný chovatel. Z analogického použití ustanovení o věcech i na zvířata vyplývá závěr, jak řešit výši náhrady při usmrcení zvířete. Při poranění nebo zabití zvířete je aplikovatelné i právní pravidlo o ceně zvláštní oblíbenosti.“³⁷⁶

„Jako dosud má být i do budoucna upravena moderační pravomoc soudu, která má přicházet v úvahu, je-li škůdcem osoba fyzická a nezpůsobila-li škodu úmyslně. Soudcovská úvaha o případném přiměřeném snížení náhrady škody však musí vzít na zřetel, zda tu jsou okolnosti odůvodňující toto, co do své povahy, mimořádné řešení (má rozhodovat, jak ke škodě došlo a jaké jsou osobní a majetkové poměry škůdce i poškozeného). Možnost snížit náhradu škody má však být vyloučena, způsobil-li ji porušením odborné péče ten, kdo se hlásil k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání.“³⁷⁷

³⁷⁶ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1048.

³⁷⁷ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1048.

VIII.II Povinnost k náhradě škody podle § 2910 věta druhá NOZ

Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva. Toto ustanovení je doslovné přeložení (až na slovo zaviněným) ustanovení § 823 odst. 2 věta první BGB. Z tohoto důvodu autor odkazuje na svůj předešlý výklad o ustanovení § 823 odst. 2 věta první BGB, podle kterého by se mělo podle autora české ustanovení vykládat, samozřejmě při zohlednění výkladu § 2910 věta první NOZ.

Předpoklad zavinění je obsažen v samotné větě druhé § 2910 NOZ, na rozdíl od § 823 odst. 2 BGB, který stanoví, že pokud ochranný zákon nevyžaduje zavinění, vznikne povinnost k náhradě škody jen v případě zavinění. Je však třeba upozornit na to, že zavinění je podle NOZ presumováno.

VIII.III Povinnost k náhradě škody podle § 2913 NOZ

Podle § 2913 odst. 1 NOZ poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit. Podle § 2913 odst. 2 NOZ povinnosti k náhradě se škůdce zproští, prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli. Překážka vzniklá ze škůdcových osobních poměrů nebo vzniklá až v době, kdy byl škůdce s plněním smlouvené povinnosti v prodlení, ani překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat, ho však povinnosti k náhradě nezproští.

„Rozdíly mezi smluvní a mimosmluvní povinností k náhradě škody jsou zejména v tom, že se pro vznik povinnosti nahradit škodu porušením smlouvy nevyžaduje zavinění a že rozsah náhrady škody podmiňuje její předvídatelnost. Ustanovení § 2913 o předvídatelném rozsahu škody mlčí vzhledem k výsledku diskusí v komisích Ministerstva spravedlnosti i v ústavněprávním výboru Poslanecké sněmovny, kde převládlo stanovisko, že v daném případě postačuje teorie adekvátní příčinné souvislosti.“³⁷⁸

„Pokud jde o případy povinnosti k náhradě škody způsobené porušením smlouvy, vychází návrh z pojetí, jaké je již dnes vyjádřeno v § 373 obchodního zákoníku. Způsobí-li smluvně zavázaná strana porušením povinnosti ze smlouvy škodu, vznikne poškozenému právo na její náhradu bez zřetele na škůdcovo zavinění. V těchto případech má právo na náhradu škody nejen druhá smluvní strana, ale i ti, jichž se účel smlouvy přímo dotýká, např. členové nájemcovy domácnosti, rodinní příslušníci osoby, která objednala opravu určitého zařízení v bytě apod. Výslovný poukaz navrhovaného ustanovení na chráněný zájem osoby, která není smluvní stranou, sleduje vést soudní praxi k zúžení dosavadního přístupu v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu (např. srov. rozsudky sp. zn. 25 Cdo 1417/2006 z 29. července 2008 nebo sp. zn. 23 Cdo 3495/2008 z 23. června 2010), kde se dospělo k závěru, že u náhrady škody způsobené porušením smluvní povinnosti stačí, „že porušení smluvní povinnosti mělo dopad do právní sféry třetí osoby.“ Vzhledem k platné právní úpravě je tento přístup pochopitelný, protože občanský ani obchodní zákoník případy porušení smluvní nebo zákonné

³⁷⁸ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1029.

povinnosti v podstatě nerozlišují. (Jejich rozlišení v obchodním zákoníku je formální, nikoli věcné, protože s obojím spojuje shodné následky.) Pro změněnou úpravu by však mělo zachování tohoto přístupu judikatury zásadně negativní následky. Je totiž nutné vzít v úvahu, že ochrana třetích osob nemůže být bezbřehá. Jinak by ten, kdo uzavírá smlouvu, nemohl odhadnout rizika a promítnout je do požadavku na ekvivalentní protiplnění. Proto se vyžaduje, že souvislost s ochranou třetí osoby musí být zjevná. To znamená, že musí být zjevná pro škůdce a již při uzavírání smlouvy. Taková okolnost musí být řádně prokázána a odůvodněna s důrazem na skutečnosti, z nichž musel škůdce při náležité péči předpokládat zájem druhé strany na ochraně třetího nebo blízký vztah a zájem třetího k plnění smlouvené povinnosti. V případech, kdy je i při plnění závazku způsobena škoda někomu jinému bez této přímé souvislosti, např. při cestě opraváře k objednateli, se otázka, zda je k náhradě povinen, posoudí podle ustanovení o deliktovní povinnosti k náhradě škody. Kdo poruší povinnost ze smlouvy, nemá možnost vyvinut se (exkulповat se) dokazováním, že škodu nezavinil, protože se při porušení takové povinnosti zavinění nezkoumá. Na škůdce dopadá tvrdší pravidlo o možnosti zprostit se (liberovat se) důkazem, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli (v teorii zpravidla charakterizovaná jako vyšší moc). V textu návrhu se vytýká porušení smluvní povinnosti jako základní a typický případ. Pro porušení povinnosti ze závazku vzniklého z jiné právní skutečnosti se stejná pravidla uplatní obdobně, neboť to stanoví již obecná ustanovení návrhu o závazcích.³⁷⁹

Myšleno je ustanovení § 1723 odst. 2 NOZ, které říká, že ustanovení o závazcích, které vznikají ze smluv, se použijí přiměřeně i na závazky vznikající na základě jiných právních skutečností. Přes tuto konstrukci se tedy nakonec dobíráme k tomu, že smluvní povinnosti k náhradě ze škody není myšleno pouze porušení povinností vzniklých na základě smlouvy, ale i povinností, které vznikly jako výsledek zvláštního spojení více stran, jako výsledek závazkového právního vztahu. Je tedy otázkou, zda neměl český NOZ volit obecnější označení „závazková povinnost k náhradě škody“, jako to činí BGB.

³⁷⁹ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1030.

Na základě komparace s německou úpravou a důvodové zprávy k NOZ musí být pro naplnění skutkové podstaty ustanovení § 2913 NOZ ve spojení s § 1723 odst. 2 NOZ splněny tyto předpoklady:

- I. Závazkový vztah
- II. Porušení povinnosti
- III. Škoda
- IV. Příčinná souvislost

VIII.III.I Závazkový vztah

Podle § 2913 odst. 1 NOZ musí strana porušit povinnost ze smlouvy. Mezi stranami tedy musí existovat smluvní vztah. Podle § 1723 odst. 2 NOZ ustanovení o závazcích, které vznikají ze smluv, se použijí přiměřeně i na závazky vznikající na základě jiných právních skutečností. Mezi stranami tak musí především existovat závazkový vztah, který mohl vzniknout na základě jiné právní skutečnosti.

I v tomto ohledu se tedy dá odkázat na německou úpravu, přičemž NOZ zná již také institut předšmluvní povinnosti k náhradě škody, a to ve smyslu §§ 1728 – 1730 NOZ.³⁸⁰ Ochrana třetích osob je zákonem také již zákonem upravena (§ 2913 odst. 1 NOZ).

VIII.III.II Porušení povinnosti

Strana musí tedy porušit povinnost ze smlouvy (závazkového vztahu), přičemž se bude jednat o takové povinnosti, které jsou stanoveny přímo zákonem nebo *ad hoc* stranami dohodnuté.

³⁸⁰ Aktualizovaná důvodová zpráva k tomuto uvádí: „Z toho důvodu je namístě stanovit následky porušení poctivosti v právním styku v případech, kdy někdo zahájí jednání o smlouvě s jiným jen na oko nebo v takovém jednání pokračuje, aniž má úmysl smlouvu uzavřít, anebo když jednání o smlouvě téměř uzavřené bez příčiny přeruší. Stejně tak je třeba pamatovat i na případy výměny informací směřujících k uzavření smlouvy stvrzujících, že výsledkem kontraktace bude smlouva, a osvědčujících zájem smlouvu uzavřít. Výměna informací, často důvěrné povahy, však zavazuje stranu, které byly sděleny, k udržení důvěrnosti tak, aby informace nebyly zneužity k tíži toho, kdo je poskytl. Porušení zásad poctivého jednání při jednání o uzavření má vést k povinnosti nahradit škodu z toho vzniklou, případně k vydání bezdůvodného obohacení.“

VIII.III.III Škoda

Co je myšleno pojmem škoda a jakým způsobem a v jaké výši se nahrazuje, bylo vysvětleno ve výkladu o § 2910 věta první NOZ. Je třeba upozornit na skutečnost, že postačuje vznik škody na majetku (čili bez porušení absolutního práva).

Pro naplnění skutkové podstaty § 2913 odst. 1 NOZ není tedy třeba žádné zavinění, strana se nemůže exkullovat. Podle § 2913 odst. 2 NOZ se však povinnosti k náhradě škůdce (strana) zprostí, prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka (*vis maior*) vzniklá nezávisle na jeho vůli. Překážka vzniklá ze škůdcových osobních poměrů nebo vzniklá až v době, kdy byl škůdce s plněním smlouvené povinnosti v prodlení, ani překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat, ho však povinnosti k náhradě nezprostí. Je zde tedy možnost tzv. liberace.

VIII.III.IV Příčinná souvislost

Mezi porušením povinnosti a vzniklou škodou musí existovat příčinná souvislost. Důvodová zpráva odkazuje i na adekvátní příčinnou souvislost, která plní roli ustanovení o předvídatelnosti škody podle obchodního zákoníku.

VIII.IV Povinnost k náhradě škody bez zavinění podle NOZ

I do nového občanského zákoníku byla promítnuta objektivní odpovědnost za škodu, tj. povinnost k náhradě škody bez nutnosti zavinění. Definici této povinnosti k náhradě škody bez zavinění bylo učiněno zadosti již při popisu současného občanského zákoníku, stejně tak jako při popisu odpovědnosti za ohrožení podle BGB.

Vzhledem k rozsahu této práce se autor nebude věnovat jednotlivým normám upravujícím tuto povinnost k náhradě škody bez zavinění. Autor tak pouze poukazuje na to, že přibylo pár nových ustanovení (např. škoda na nemovité věci, škoda způsobená informací nebo radou), a že škoda způsobená vadou výrobku je nyní upravena přímo v NOZ, nikoli zvláštním zákonem č. 59/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku.

Autor dále upozorňuje na to, že některé případy této povinnosti k náhradě škody bez zavinění jsou upraveny i nadále zvláštními zákony (zák. č. 82/1998 Sb.).

VIII.V Náhrada škody za pomocníky a jejich vlastní povinnost k náhradě škody podle NOZ

Kdo při své činnosti použije zmocněnce, zaměstnance nebo jiného pomocníka, nahradí škodu jím způsobenou stejně, jako by ji způsobil sám (§ 2914 věta první NOZ). Zavázal-li se však někdo při plnění jiné osoby provést určitou činnost samostatně, nepovažuje se za pomocníka; pokud ho však tato jiná osoba nepečlivě vybrala nebo na něho nedostatečně dohlížela, ručí za splnění jeho povinnosti k náhradě škody (§ 2915 věta druhá NOZ).

„Při plnění nejsou řídké případy, kdy dlužník (smluvně zavázaná strana) použije třetí osobu. Navržené ustanovení odděluje případy, kdy se plní s využitím pomocníka v užším slova smyslu a kdy s využitím poddodavatele, který se zavázal k samostatnému výkonu činnosti. Pro první případ se s formulační úpravou přejímá myšlenky § 331 a § 375 platného obchodního zákoníku s tím, že se porušení právní povinnosti dlužníkovým pomocníkem přičítá dlužníkovi a dlužník je povinen k náhradě škody takto způsobené stejně, jako by ji způsobil sám. Tím je vyjádřeno, že se dlužník může ve svůj prospěch dovolat i těch okolností, které by zprostily pomocníka povinnosti k náhradě škody, kdyby za splnění odpovídal přímo. U poddodavatelů, kteří se podílejí na plnění třetí osoby samostatně, se povinnost dlužníka zužuje na případy nepečlivého výběru (*culpa in eligendo*) nebo nedostatečného dohledu, pokud k nim byl dlužník povinen.“³⁸¹

Na první pohled by se tedy mohlo zdát, že se oproti stávající úpravě z hlediska odpovědnosti za pomocníky (zaměstnance) nic nezměnilo. Je zde akorát speciální úprava u poddodavatelů, kdy se autoři NOZ opět očividně inspirovali ustanovením § 831 odst. 1 věta druhá BGB ohledně zanedbání výběru a dohledu. Je tomu ale opravdu tak?

Dle názoru autora zde dochází k dalekosáhlé změně, a to v povinnosti k náhradě škody samotných pomocníků (zaměstnanců). Na základě předchozího výkladu víme, že NOZ odděluje porušení smluvní (závazkové) a mimosmluvní povinnosti, stejně jako to činí BGB. § 2914 NOZ upravuje smluvní povinnost k náhradě škody za pomocníky. To

³⁸¹ Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012, str. 1028.

je patrné ze zařazení § 2914 NOZ za § 2913 BGB do „porušení smluvní povinnosti“ a vyplývá to i z důvodové zprávy (viz výše). V takovém případě pomocník (zaměstnanec) straně smlouvy přímo neodpovídá (sám totiž není stranou smlouvy), nýbrž odpovídá pouze ve vnitřním vztahu k zaměstnavateli za způsobenou škodu. Tato zaměstnancova povinnost k náhradě škody je upravena zákoníkem práce.

Jak je to ale s jeho delikttní (mimosmluvní) povinností k náhradě škody? Podle německého občanského zákoníku jsou pomocníci delikttně odpovědní (viz výše). Jelikož nový občanský zákoník do velké míry kopíruje konstrukci povinnosti k náhradě škody podle BGB, není důvodem se domnívat, že tomu bude v tomto případě jinak. V NOZ totiž není žádné ustanovení, které by vlastní mimosmluvní povinnost k náhradě škody pomocníků (zaměstnanců) vylučovalo. Jelikož zde není ani žádné ustanovení typu § 831 BGB, kdy zaměstnavatel odpovídá za nepečlivý výběr a dohled, poškozenému nebude ani nic jiného zbývat, než uplatnit nárok na náhradu škody přímo proti pomocníkovi, pokud bude škoda způsobena mimosmluvně, tj. že poškozený nebude stranou smlouvy a ani nebude zahrnut pod její ochranné účinky.

Autor se nemůže zbavit domněnky, že takto to autoři nového občanského zákoníku nezamýšleli, protože jiný závěr by vedl k tomu, že úmyslně jednak vystavili pomocníky (zaměstnance) obrovskému riziku povinnosti k náhradě škody způsobené při výkonu jejich povolání, ačkoliv jejich příjmem toto riziko z velkého procenta vyrovnáno není, jednak by vystavili riziku samotné poškozené, kteří by se těžko domáhali na škůdcích náhrady velkých škod. Pro mnohé z nich (jak pomocníky, tak poškozené) by takováto konstrukce mohla mít likvidační důsledky.

Z tohoto důvodu autor považuje za nutné, omezit (či úplně vyloučit) mimosmluvní povinnost k náhradě škody pomocníků (zaměstnanců), pokud bude škoda způsobena v úzké souvislosti s jejich činností (bagrista například způsobí sesuv půdy na cizím pozemku mimosmluvní strany). Naopak by v takové souvislosti nemělo být jednání pomocníka, které by např. spočívalo v krádeži počítače při provádění malířských prací. Avšak i tam by měla existovat povinnost zaměstnavatele být k náhradě této škody společně a nerozdílně zavázán, pokud zanedbal pečlivý výběr a dohled.

IX. Závěr

V úvodu si autor vytkl za cíl, porovnat úpravu povinnosti k náhradě škody podle stávajícího občanského zákoníku a toho nového. Dále se autor rozhodl komparovat úpravu povinnosti k náhradě škody podle německého občanského zákoníku, a to zejména s ohledem na nový občanský zákoník.

Již na začátku této práce bylo jasné, že se autor nebude zabývat všemi ustanoveními náhrady škody podrobně, protože mu to rozsah a druh práce neumožňuje, zejména vezmeme-li v úvahu, že došlo ke komparaci tří zákoníků.

Autor se tedy snažil především vysvětlit předpoklady povinnosti k náhradě škody, co se v tomto ohledu zákonem č. 89/2012 Sb. změnilo a na co je třeba dbát při výkladu zejména těch základních ustanovení upravujících povinnost k náhradě škody.

Rozhodnutí srovnávat český občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.) s německým občanským zákoníkem se ukázalo být správné, neboť autor si osobně nedovede představit, že by mohly být ustanovení zák. č. 89/2012 Sb. o povinnosti k náhradě škody (zejména ta obecná) vykládána bez pomoci BGB. Toto autorovo tvrzení se především odráží v jedné ze tří obecných norem upravujících povinnost k náhradě škody, a sice ustanovení § 2910 zák. č. 89/2012 Sb. Toto ustanovení je obecnou skutkovou klauzulí, která může být základem u náhrady újmy způsobené porušením zákonné povinnosti.

Věta první tohoto ustanovení upravuje první skutkovou podstatu, podle které vzniká povinnost k náhradě škody tomu, kdo zaviněným protiprávním jednáním poruší absolutní práva někoho jiného (poškozeného).

Ve větě druhé tohoto ustanovení je upravena druhá skutková podstata, podle které vzniká povinnost k náhradě škody tomu, kdo zaviněným protiprávním jednáním poruší (i) jiná práva někoho jiného (poškozeného), která jsou chráněna zvláštním předpisem.³⁸²

Ve větě první ustanovení § 2910 bylo dle autora třeba vyložit správně pojem absolutní práva, zatímco ve větě druhé § 2910 bylo nutné se vypořádat s normou

³⁸² Je otázkou, zda by nebylo výkladově vhodnější dělit § 2910 o. z. na dvě právní ustanovení, a to i vzhledem k tomu, že ve větě první se zkoumá porušení absolutního práva, zatímco ve větě druhé porušení normy stanové na ochranu určitého práva. Rozdělení na dvě (různá) právní ustanovení zastává např. doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

chránící i jiná práva než práva absolutní a právě pro tento výklad se autor inspiroval německou judikaturou a doktrínou, a to zejména z toho důvodu, že ustanovení § 2910 našlo svůj předobraz v ustanovení § 823 BGB.

- **§ 2910 věta první o. z.**

Jak bylo autorem zmíněno, pojem absolutních práv jako takový není zák. č. 89/2012 Sb. definován a měl by být chápán širěji, než je tomu dle ustanovení § 976 a násl. o. z., které se zabývají pouze absolutními majetkovými právy, kterými jsou věcná práva a právo dědické.

Je otázkou, proč nebyla tato absolutní práva definována přímo zák. č. 89/2012 Sb., třeba i výčtem přímo v ustanovení § 2910, neboť takto panuje nejistota, která všechna práva lze mezi ta absolutní řadit. V ustanovení § 823 BGB jsou tato práva částečně přímo vyjmenována, částečně definována judikaturou a doktrínou (jiná práva). Dle § 823 BGB se jedná se o život, tělesnou integritu, zdraví a svobodu jakožto neoddělitelná práva od člověka (tedy právní statky). Dále mezi ně patří vlastnictví a jiná práva. Tato jiná práva musí působit vůči každému, musí mít absolutní charakter. Dle německého práva mezi jiná práva patří tzv. rámcová práva, jako jsou právo na zařízenou a vykonávanou živnost a všeobecné osobnostní právo, práva k pozemku třetího, služebnosti a další věcná práva, autorská práva a některá práva vyplývající z rodinného práva (např. právo na rodičovskou péči).

V ČR jsou mezi absolutní práva řazena osobnostní práva (právo na život, na tělesnou a duševní integritu, na svobodu, čest, na jméno, na soukromí, na podobiznu apod.), věcná práva a práva k nehmotným statkům. Je otázkou, zda by mezi absolutní práva, která jsou chráněna ve smyslu ustanovení § 2910 věta první o. z., neměla patřit pouze ta práva, která jsou vyjmenována v ustanovení § 2900 o. z., tedy svoboda, život, zdraví a vlastnictví. Autor má za to, že takový výklad by byl ale příliš restriktivní a k takovému výkladu se nepřiklání. Absolutní práva musí být pro všechny osoby očividné a rozeznatelné, což lze dovodit i z Principů evropského deliktního práva (PETL), konkrétně čl. 2:102 odst. 1, dle kterého rozsah ochrany zájmu závisí na jeho povaze; čím vyšší je jeho hodnota, přesnější jeho určení a jeho očividnost, tímto rozsáhlejší je jeho ochrana. Podle odst. 2 čl. 2:102 PETL život, tělesná a duševní integrita, lidská důstojnost a svoboda požívají nejvyšší ochrany a podle odst. 3 čl. 2:102

PETL je zaručena rozsáhlá ochrana majetkovým právům, včetně práv k nehmotným statkům.

Při výkladu německé úpravy si autor klade otázku, jakým směrem se vydá česká judikatura a doktrína ohledně porušení vlastnického práva, a sice v tom směru, že v rámci ustanovení § 823 odst. 1 BGB není nahrazována tzv. prostá ekonomická újma. Autor má za to, že pokud zák. č. 89/2012 Sb. přejal německou úpravu povinnosti k náhradě škody při porušení zákonné povinnosti, přejal rovněž pomyslnou hranici mezi porušením absolutních práv a prostou ekonomickou škodou, která může být nahrazena v případě porušení normy ve smyslu § 2910 věty druhé, v případě úmyslného jednání proti dobrým mravům (§ 2909) a v případě porušení smluvní povinnosti (§ 2913). O porušení absolutního práva se tak dle názoru autora nebude jednat např. v případě ušlé mzdy z důvodu dopravní zácpy na pozemní komunikaci, kdy vlastník auta (řidič) kvůli této dopravní zácpě nepříjde včas do práce a nedostane svou mzdu, neboť nebylo porušeno jeho absolutní právo. Vlastníkovi bylo sice zabráněno v řádném užívání jeho auta, nedošlo však k poškození tohoto automobilu. Pokud by však vlastník auta přišel o svou mzdu z toho důvodu, že jeho auto bylo škůdcem poškozeno, pak by měl proti tomuto škůdci nejen právo na náhradu škody na vozidle, ale rovněž i na ušlý zisk (ušlou mzdu). Jeho auto bylo poškozeno, a tedy zároveň i jeho absolutní právo. Samozřejmě je nutno vždy zkoumat příčinnou souvislost, čemuž ostatně bylo v obdobném případě judikaturou učiněno zadosti.³⁸³ Je nutné si uvědomit, že pokud nedojde k vyloučení jakékoliv možnosti věc užívat, nedojde k porušení vlastnického práva.

Jeden z předpokladů povinnosti k náhradě škody dle § 2910 věta první o. z. je zavinění, přičemž zavinění musí být zkoumáno nikoliv ke škodě jako takové, nýbrž k porušení absolutního práva. Tedy zda škůdce zaviněně porušil zákonnou povinnost a zasáhl tak zaviněně do absolutního práva poškozeného.

- **§ 2910 věta druhá o. z.**

Podle § 2910 věty druhé o. z. povinnost k náhradě škody vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva. Škůdce tak poškodí jiného tím, že poruší právní

³⁸³ NS 25 Cdo 1946/2000

normu, jež má chránit před vznikem určité újmy, aniž by ale musel zasáhnout do absolutního práva poškozeného. Povinnost k náhradě škody se tak neodvíjí od následku, nýbrž od jednání, které porušuje tu onu normu stanovenou na ochranu určitého práva. Dále je důležité vědět, že pokud jsou porušena absolutní práva ve smyslu věty první § 2910, tak se ustanovení věty druhé § 2910 neaplikuje. Ustanovení § 2910 věty druhé o. z. nabývá na významu, pokud má být nahrazena i jiná ztráta než jen na absolutním právu nebo prostá ekonomická újma bez porušení absolutních práv. Poškozenému může vzniknout právo na náhradu újmy podle ustanovení § 2910 věty druhé o. z., ale i podle ustanovení § 2909 o. z. (porušení dobrých mravů), tedy je možné aplikovat vedle sebe obě dvě ustanovení.

Povinnost k náhradě újmy vzniká pouze tehdy, pokud je norma, jež byla porušena, zaměřena na ochranu osob, k nimž poškozený náleží (osobní oblast ochrany), dále musí být porušeno právo (právní statek, zájem), které je normou chráněno (věcná oblast ochrany), a dále k újmě došlo takovým jednáním, před kterým má norma chránit (modální oblast ochrany).

Dále si autor klade otázku, zda musí být porušena pouze zákonná povinnost, tedy povinnost stanovená pouze zákonem. Německá judikatura a doktrína toto vykládá nejen ve formálním smyslu, ale i v materiálním smyslu, když mezi tyto normy chránící i jiná práva než ta absolutní řadí dokonce i obyčejové právo. Autor má za to, že zákonná povinnost ve smyslu věty druhé § 2910 o. z. nemusí být vymezena pouze zákonem, nýbrž normativními právními akty jako takovými, splňujícími jak formální podmínky, tak i ty materiální, jakými jsou regulativnost, právní závaznost, obecnost a vynutitelnost státní mocí. Tedy např. obecně závazná vyhláška obce tuto podmínku splňovat bude, zatímco individuální správní akt, jakým může být například rozhodnutí správního orgánu, normou chránící i jiná práva ve smyslu § 2910 věta druhá o. z. být nemůže.

- **§ 2913 o. z.**

Jak bylo již výše řečeno, zák. č. 89/2012 Sb. rozděluje porušení smluvní a mimosmluvní povinnosti, a tedy povinnosti k náhradě újmy při porušení smluvní, či mimosmluvní povinnosti, přičemž inspirací k tomuto kroku mu byl i německý občanský zákoník. Autor má za to, že výklad porušení smluvní povinnosti podle BGB je užitečný pro české poměry například v tom, že by tzv. smluvní povinnost měla být chápána širěji

ve smyslu závazkové povinnosti, tedy po vzoru BGB by měla být aplikována rovněž na předsmulvné porušení povinnosti (k čemuž je ostatně možné dojít rovněž za použití ustanovení § 1723 odst. 2 o. z. a §§ 1728 – 1730 o. z.). Dále lze nalézt v německé judikatuře a doktríně výklad ke smlouvám s ochranným účinkem vůči třetím osobám, když česká úprava byla v tomto ohledu dosud nedostatečná (včetně příliš obecného a širokého judikturního výkladu) a až nyní zákonem toto přímo upravuje. Z ustanovení § 2913 odst. 1 o. z. vyplývá, že právo na náhradu újmy má rovněž třetí osoba, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti sloužit, a sice zjevným, rozeznatelným způsobem, při zohlednění dobré víry všech zúčastněných stran.

Německá doktrína a judikatura je užitečná i z toho důvodu, že občanský zákoník zák. č. 89/2012 Sb. výslovně neupravuje konkurenci mezi náhradou újmy vyplývající z porušení mimosmluvní povinnosti a z porušení smluvní povinnosti. Dle německé teorie není ustanovení upravující porušení smluvní povinnosti speciální vůči ustanovení upravující porušení mimosmluvní povinnosti. Autor má za to, že i dle zák. č. 89/2012 Sb. jsou smluvní a deliktní základy pro náhradu újmy na sobě nezávislé. Porušení smlouvy tak může vést i k povinnosti nahradit újmu z deliktu, pokud jsou splněny předpoklady dle § 2910 o. z. a nebyla porušena pouze povinnost z relativního vztahu mezi stranami. Při zkoumání předpokladů bude mít samozřejmě většinou přednost povinnost k náhradě újmy z porušení smluvní povinnosti, a to zejména z toho důvodu, že jednání škůdce nemusí být v takovém případě zaviněné a dále je zde možnost širšího rozsahu náhrady újmy (i prostých ekonomických škod). Práva ze smluvního a mimosmluvního porušení povinnosti mohou mít i odlišné promlčecí lhůty. Německá teorie se zabývala rovněž otázkou, zda je možné dosáhnout uspokojení svých práv prostřednictvím práva deliktního, pokud byla tato práva smluvně omezena (např. promlčení, rozsah náhrady újmy), přičemž dospěla k závěru, že nikoliv, neboť by pak smysl a účel tohoto omezení byl obcházen a zákonná možnost dispozitivní smluvní úpravy by byla zmařena.³⁸⁴

³⁸⁴ BGH NJW-RR 1993, 1113

- **§ 2914 o. z.**

Dále se autor zabýval přiřítelností újmy způsobené pomocníkem dle ustanovení § 2914 o. z., podle kterého platí, že kdo při své činnosti použije zmocněnce, zaměstnance nebo jiného pomocníka, nahradí škodu jím způsobenou stejně, jako by ji způsobil sám. Při aplikaci tohoto ustanovení je dále třeba mít na zřeteli ustanovení § 1935 o. z., podle kterého platí, že plní-li dlužník pomocí jiné osoby, odpovídá tak, jako by plnil sám. Zákon č. 89/2012 Sb. tak rozlišuje mezi plněním dluhu pomocí jiné osoby a výkonu činnosti pomocí jiné osoby. Při plnění dluhu jinou osobou je irrelevantní, zda plní dlužník dluh pomocí pomocníka, nebo poddodavatele.

Autor se kriticky vyjadřuje zejména k tomu, že systematickým zařazením tohoto ustanovení za ustanovení upravující porušení smluvní povinnosti a výkladem důvodové zprávy by mělo být dovozeno, že pokud je zmocněnec, zaměstnanec nebo jiný pomocník použit při činnosti, při níž nejde o smluvní plnění, je tento pomocník sám povinen k náhradě újmy z deliktního porušení zákonných povinností, zatímco osoba využívající pomocníka nikoliv. Takový výklad je však třeba odmítnout, když autor má za to, a to i s přihlédnutím k ustanovení § 2 o. z., že se tato úprava vztahuje i na porušení mimosmluvní povinnosti.

Z této úpravy dále dle autora vyplývá, že pomocník je povinen k náhradě újmy, kterou by způsobil porušením zákonné povinnosti, přičemž pokud bude poškozena přímo smluvní strana, může se domáhat náhrady škody jak proti dlužníkovi, tak proti pomocníkovi dlužníka, přičemž ve většině případů bude především žádat náhradu újmy po dlužníkovi z porušení smluvní povinnosti, když při takovém postupu má lepší výchozí postavení (viz výše).

Povinnost pomocníka k náhradě újmy při porušení zákonné povinnosti tak nabývá na významu jednak vůči třetím osobám, které stojí mimo smluvní závazkový vztah a ani nespádají do ochranného účelu smlouvy (závazku), jednak při vybočení ze smluvního plnění, které by nebylo v souvislosti se smluvním plněním. V prvním případě by se tak mohlo jednat např. o bagristu, který při plnění díla způsobí sesuv půdy na pozemku osoby, která nebyla stranou smlouvy o dílo. V druhém případě by se mohlo jednat o pomocníka, který např. ukradne peněženku patřící druhé smluvní straně (zadavateli) při malování v jejím bytě. V prvním případě by tak poškozená osoba měla uplatnit právo na náhradu újmy jak po osobě využívající pomocníka ke své činnosti, tak

po pomocníkovi. V případě druhém je tato otázka sporná, zda je z takového protiprávního činu zavázán pouze pomocník. Vždy bude záležet na tom, zda existuje souvislost mezi výkonem činnosti a protiprávním činem a autor má za to, že tato otázka bude muset být vždy v konkrétním případě individuálně posouzena.

Autor si je vědom ustanovení § 167 o. z., podle kterého právnickou osobu zavazuje protiprávní čin, kterého se při plnění svých úkolů dopustil člen voleného orgánu, zaměstnanec nebo jiný její zástupce vůči třetí osobě. To se ale týká pouze právnické osoby, přičemž podle tohoto ustanovení se právnické osobě přímo přičítá protiprávní čin použitého zástupce (tedy právnická osoba se dopouští deliktu sama) a není na místě použít přičítání dle § 2914 věta první o. z.

Jakým způsobem se má tedy postupovat, pokud fyzická osoba použije při své činnosti jinou osobu (pomocníka) a ten způsobí újmu, která nebude spadat pod porušení smluvní povinnosti? Dle názoru autora lze vzhledem k výše uvedenému dospět k závěru, že poškozený může žádat náhradu újmy i po pomocníkovi. Výjimkou z tohoto pravidla je případ, kdy pomocníkem je zaměstnanec, neboť povinnost zaměstnance k náhradě újmy je omezena ustanovením § 257 odst. 2 zákoníku práce. Vzhledem k tradici českého civilního práva má však autor za to, že právo na náhradu újmy vůči pomocníkovi by mělo vznikat pouze v případě excesu, kdy pomocník hrubě nedbale či úmyslně vybočí z výkonu činnosti, jíž byl pověřen. Takový výklad však ani při lepší vůli není možný a autor má tak za to, že by měla být zjednána v tomto ohledu náprava, a to i vzhledem k tomu, že pomocné osoby jsou ve většině případů osoby ekonomicky mnohem slabší než osoby, které je využívají ke své vlastní činnosti. Je otázkou, proč autoři zákona č. 89/2012 Sb. nepřebírali plně koncept německého občanského zákoníku ohledně dělení pomocníků použitých při smluvním plnění (přičitatelnost jednání třetí osoby) a pomocníků použitých při činnosti při mimosmluvním plnění (povinnost k náhradě škody za vlastní zavinění při výběru či dozoru nad pomocníkem), zejména vezmeme-li v úvahu, že zák. č. 89/2012 Sb. již rozděluje porušení smluvní a mimosmluvní povinnosti. Autor má za to, že by úprava práv a povinností pomocníků měla být znovu zvážena a posléze výslovně podrobněji upravena.

- **§ 2920 odst. 2**

Autor zmínil i tzv. odpovědnost se zřetelem na spravedlnost (*Billigkeitshaftung*) podle § 829 BGB. V tomto ustanovení našlo inspiraci ustanovení § 2920 odst. 2, podle kterého nebyl-li nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky, má poškozený právo na náhradu, je-li to spravedlivé se zřetelem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného. Oproti německému občanskému zákoníku zde však chybí ten předpoklad, že se toto ustanovení používá pouze subsidiárně, tedy se neaplikuje v případě, pokud může být škoda nahrazena třetí osobou povinnou dohledem. Nicméně právě hodnocení spravedlnosti ohledně majetkových poměrů lze čerpat opětovně z německé judikatury.

Autor považuje novou úpravu za poměrně zdařilou. Klade si však otázku, zda méně není někdy více. Autoři zákona č. 89/2012 Sb. totiž poukazují na to, že se inspirovali mnoha různými úpravami různých zemí. Pokud ale téměř doslovně přeložili některá ustanovení BGB, měli možná použít celou jeho úpravu náhrady újmy tak, aby nedocházelo k mezerám či nesrovnalostem při výkladu.

Dále autor na jednu stranu schvaluje rozšíření nároků na náhradu mimosmluvní škody, avšak z hlediska právní jistoty a hospodárnosti procesu považuje za nešťastné zrušení zákonných tabulek bodového ohodnocení. V SRN nebyly a nejsou rovněž zákonné tabulky, nicméně německá judikatura je již v této oblasti tak bohatá a rozvinutá, že dochází k shromažďování rozhodnutí v tabulkách dostupných z různých zdrojů, které pak slouží jako vodítko pro další případy. Nicméně tyto tabulky nejsou závazné a každý případ musí být posuzován individuálně.

Stejně tak by dle autora měla být do zákona přímo vtělena ustanovení upravující příčinnou souvislost, jako je tomu např. v PETL.

Autor doufá, že touto prací mohl pomoci s osvětlením některých výkladových otázek, především u obecných ustanovení povinnosti k náhradě škody podle o. z., a že ukázal, že by bylo vhodné některá místa nové právní úpravy změnit.

X. Prameny a použitá literatura

X.I Prameny

- Sbírka zákonů (ČR)
 - ústavní zákon č. 1/1993 Sb.
 - ústavní zákon č. 2/1993 Sb.
 - zákon č. 40/1964 Sb.
 - zákon č. 89/2012 Sb.
 - zákon č. 513/1991 Sb.
 - zákon č. 99/1963
 - zákon č. 94/1963 Sb.
 - zákon č. 262/2006 Sb.
 - zákon č. 40/2009 Sb.
 - zákon č. 82/1998 Sb.
 - zákon č. 121/2000 Sb.
 - zákon č. 198/2009 Sb.
 - zákon č. 151/1997 Sb.
 - vyhláška č. 279/1997 Sb.
 - vyhláška č. 440/2001 Sb.
- Sbírka zákonů SRN (Bundesgesetzblatt)
 - Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (Základní zákon)
 - Bürgerliches Gesetzbuch (Německý občanský zákoník)
 - Produkthaftungsgesetz (Zákon o odpovědnosti za vady výrobku)
 - Strafgesetzbuch (Trestní zákoník)
 - Strafprozessordnung (Trestní procesní řád)
 - Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (zákon proti nekalé soutěži)
- Sbírka mezinárodních smluv (ČR)
- Databáze rozhodnutí Nejvyššího soudu (ČR) -
http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf?opendatabase&lng=CZ
 - rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sp. zn. 25 Cdo 3354/2011
 - usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3968/2009
 - rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1360/2003
 - rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2.2013, sp. zn. 25 Cdo 3354/2011
 - rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2003 sp. zn. 29 Odo 379/2001
 - rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo 1675/2005
 - usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2617/2012

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 1. 2013, č. j. 8 Tdo 1571/2012-31
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2006, sp. zn. 25 Cdo 2478/2004
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1946/2000
- **Nálezy a usnesení Ústavního soudu (ČR) -**
<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>
 - náleží Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05
- **Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek**
 - R 65/1972
 - R 56/2004
 - R 14/2005
 - R 9/1986
 - R 20/1966
- **Sbírka soudních rozhodnutí BGHZ a BGHSt (Die Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen und Die Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Strafsachen, Carl Heymanns Verlag, Köln)**
 - BGHZ 2, 184
 - BGHZ 66, 315
 - BGHZ 41, 123
 - BGHZ 29, 65, 66, 388
 - BGHZ 41, 123, 127
 - BGHZ 71, 86, 93
 - BGHZ 96, 172
 - BGHZ 3, 261, 267
 - BGHZ 27, 137
 - BGHZ 49, 140, 145
 - BGHZ 27, 181, 183
 - BGHZ 107, 359, 366
 - BGHZ 66, 388, 399
 - BGHZ 34, 375, 381
 - BGHZ 103, 197, 200
 - BGHZ 51, 91, 103
 - BGHZ 49, 350
 - BGHZ 55, 229
 - BGHZ 54, 336
 - BGH 58, 212
 - BGH 62, 124
 - BGH 95, 132
 - BGH 58, 212
 - BGHZ 66, 51
- **Sbírka soudních rozhodnutí (Neue Juristische Wochenschrift, Verlag C. H. Beck, Frankfurt am Main)**
 - BGH NJW 2001, 3115

- BGH NJW 1969, 1762
 - BGH NJW-RR 2000, 393, 394
 - BGH NJW 1971, 31, 32
 - BGH NJW-RR 1993, 1113
- PETL
- DCFR
- <http://www.juris.de/jportal/portal>
- Systém ASPI
- http://de.wikipedia.org/wiki/Treu_und_Glauben
- http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_077.htm
- www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/art_3752/k-otazce-predpokladu-odpovednosti-za-skodu.aspx
- http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=OC_584.H
TM
- http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=OC_007.H
TM
- http://de.wikipedia.org/wiki/Culpa_in_contraendo
- http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_004.htm

X.II Použitá literatura

- Bassenge, Brudermüller, Ellenberger, Götz, Grüneberg, Sprau, Thorn, Weidenkaff, Weidlich: Palandt - Bürgerliches Gesetzbuch – Band 7. Verlag C. H. Beck München 2013
- Doležal, A., Doležal, T.: Uplatnění PETL při řešení některých složitých kauz v oblasti příčinné souvislosti v medicínskoprávních sporech, Soudní rozhledy 7-8/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o.
- Eliáš, K.: Náhrada škody v připravovaném návrhu českého občanského zákoníku. Praha: UK v Praze, PF, Vodnář, 2005
- Eliáš, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012
- Fiala, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1993
- Höft, J.: AG zur Vorlesung bei Prof. Dr. Heyers, Schuldrecht I: Vertragsschuldverhältnisse, Wintersemester 2010/2011
- Schinnenburgová, P., Cidlina, V.: K určování výše výživného, PR 7/2013, Praha: C. H. Beck s.r.o.
- Švestka, J., Dvořák, J. a kol., Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009
- Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009
- Walter, T., Wischerhoff, S.: Das Skript Deliktsrecht – Schuldrecht Besonderer Teil. Frankfurt am Main: Bund – Verlag GmbH, 2006
- Žďárek, R.: Souběžné uplatňování nároků na náhradu škody na zdraví a nároků z titulu porušení práva na ochranu osobnosti, Soudní rozhledy 4/2013. Praha: C. H. BECK, s.r.o.

Shrnutí

Rigorózní práce *Odpovědnost za škodu – náhrada škody* se zabývá především popisem předpokladů pro vznik povinnosti k náhradě škody, a to při srovnání úprav občanského práva za současného občanského zákoníku zák. č. 40/1964 Sb. a za nového občanského zákoníku zák. č. 89/2012 Sb.

Autor k tomu popisuje i úpravu povinnosti k náhradě škody podle německého občanského zákoníku, a to zejména z toho důvodu, že nový občanský zákoník našel inspiraci pro svou úpravu obecných ustanovení povinnosti k náhradě škody v tom německém.

Ve druhé kapitole je popsán proces přeměny teoreticky právního názvosloví, když namísto občanskoprávní odpovědnosti bude používána povinnost k náhradě škody.

Ve třetí kapitole jsou popsány závazkové právní vztahy.

Ve čtvrté kapitole je uveden praktický přehled všech tří zákonných úprav.

V páté kapitole je porovnávána prevence v občanském právu podle všech tří zákonných úprav.

V šesté, sedmé a osmé kapitole jsou popsány jednotlivé úpravy povinnosti k náhradě škody, a to v pořadí: občanský zákoník, německý občanský zákoník a nový občanský zákoník.

Autor volí takové pořadí zcela záměrně, neboť na začátku je popsána úprava odpovědnosti za škodu tak, jak ji známe a jak je judikaturou a právní teorií po letech aplikace bohatě popsána. Autor tak provádí stručné shrnutí, doplňuje zajímavé nové judikáty a názory, ale především si připravuje základ pro srovnání s ostatními úpravami.

Dále přichází na řadu německá úprava, neboť dle názoru autora lze správně pracovat s úpravou NOZ jen za předpokladu, pokud bude mít (právní) veřejnost i možnost pochopení úpravy německé.

Autor se v rámci své práce vyjadřuje kriticky k nové úpravě povinnosti k náhradě škody podle NOZ, chválí některá zlepšení, ale zároveň popisuje problematické instituty.

Resumé

Die rigorose Arbeit *Odpovědnost za škodu – náhrada škody* behandelt vor allem die Beschreibung der Voraussetzungen für die Entstehung der Schadenersatzpflicht, und zwar bei der Komparation des bürgerlichen Rechts bei dem gegenwärtigen bürgerlichen Gesetzbuch Ges. Nr. 40/1964 Ges.-Slg. und bei dem neuen bürgerlichen Gesetzbuch Ges. Nr. 89/2012 Ges.-Slg.

Der Autor beschreibt dazu auch die Regelung der Schadenersatzpflicht gemäß dem deutschen Bürgerlichen Gesetzbuch, und zwar vor allem aus dem Grund, dass das neue Gesetzbuch Inspiration für seine Regelung der allgemeinen Schadenersatzpflicht-Regelungen in dem deutschen gefunden hat.

In dem zweiten Kapitel ist der Veränderungsprozess der theoretisch-rechtlichen Terminologie beschrieben, wenn anstatt der zivilrechtlichen Haftung die Schadenersatzpflicht benutzt wird.

In dem dritten Kapitel sind die Schuldverhältnisse beschrieben.

In dem vierten Kapitel ist eine praktische Übersicht von allen Gesetzesregelungen angeführt.

In dem fünften Kapitel wird die Prävention im Zivilrecht gemäß allen drei Gesetzesregelungen verglichen.

In dem sechsten, siebten und achten Kapitel sind die einzigen Regelungen der Schadenersatzpflicht beschrieben, und zwar in der Reihenfolge: bürgerliches Gesetzbuch, deutsches Bürgerliches Gesetzbuch und neues bürgerliches Gesetzbuch.

Der Autor wählt so eine Reihenfolge ganz absichtlich, denn am Anfang ist die Regelung der Schadenersatzpflicht so beschrieben, wie wir sie kennen und wie sie durch die Rechtsprechung und die Rechtstheorie nach den Jahren der Anwendung reichlich beschrieben ist. Der Autor führt eine kurze Zusammenfassung aus, ergänzt interessante Entscheidungen und Ansichten, aber vor allem bereitet sich eine Grundlage für den Vergleich mit anderen Regelungen vor.

Weiterhin kommt an die Reihe die deutsche Regelung, denn der Ansicht des Autors nach kann man mit der NOZ-Regelung nur unter der Voraussetzung richtig arbeiten, wenn die (rechtliche) Öffentlichkeit die Gelegenheit der Einsicht der deutschen Regelung auch haben wird.

Der Autor äußert sich kritisch im Rahmen seiner Arbeit zu der neuen Regelung der Schadenersatzpflicht gemäß dem NOZ, lobt einige Verbesserungen, aber gleichfalls beschreibt er die problematischen Institute.

Keywords

odpovědnost za škodu	liability for damages
náhrada škody	indemnity
komparace SRN a ČR	comparison of FRG and CR